

številka 5 |

maj 1980 | letnik 27

rodna gruda slovenija

DRAGOCENI SPOMINI SLOVENSKEGA AMERIČANA

Vatroslav Grill

MED DVEMA SVETOVOMA

Razpetost slovenskega izseljenca-pionirja med starim krajem in novo deželo Ameriko je ena izmed osrednjih spodbud, ki so pisatelju narekovale obsežno avtobiografsko pripoved. Knjiga je na nekaterih mestih že prava zgodovina slovenskega izseljevanja v Ameriko, pa spet toplo človeška izpoved intelektualca, podoba njegovega zorenja in hrepenenja. Vatroslav Grill začneja pripoved z otroštvom v Moravčah blizu Ljubljane, nadaljuje s prvimi dijaškimi leti v Ljubljani, se z materjo preseli v novo deželo, kjer nadaljuje šolanje v povsem drugačnih razmerah. Ob delu doštudira pravo in obenem postane vsestranski kulturnoprosvetni delavec. Cleveland postaja ameriška Ljubljana, Grill spremlja njeno rast kot sodelavec lista Enakopravnost. Srečuje se s pomembnimi izseljenskimi kulturnimi in političnimi delavci in z ljudmi iz domovine. V času obeh svetovnih vojn živo spremlja narodnoosvobodilni boj v rojstni deželi in doživlja številna zakulisna dogajanja. Avtobiografski tok pripovedi pisatelj dopolnjuje z dokumentarnim gradivom. Takšna je Grillova knjiga, prav gotovo doslej najzanimivejše pričevanje slovenskega Američana, razpetega med dvema svetovoma.

Delo obsega 629 strani in je bogato ilustrirano.

Knjigo lahko naročite na naslov:

MLADINSKA KNJIGA, TOZD Trgovina
Izvozni oddelek, Titova 3, Ljubljana, Jugoslavija

Cena knjige je 680.— dinarjev (37.— am. dolarjev oziroma enakovrednost v drugih valutah). Plačilo je možno po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Mladinska knjiga — izvozni oddelek«, v priporočenem pismu

**založba
mladinska
knjiga**

rodna gruda slovenija

*Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo*

Dogodki	4	Izdaja	Slovenska izseljenska matica Ljubljana, telefon 061/20-657
Jugoslavija in svet: Svet v negotovosti	6	Naslov	61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169 Slovenija, Jugoslavija Telefon uredništva 061/23-102 Telefon uprave 061/21-234
Slovensko »načrtovanje sreče«	8	Glavni in odgovorni urednik	Jože Prešeren
Izbor iz slovenskega tiska	11	Urednica	Jagoda Vigele
Pomlad na slovenski kmetiji	14	Uredniški odbor	Janez Kajzer, Marko Kern, Jože Prešeren, Silvestra Rogelj, Ina Slokan, Mila Šenk, Juš Turk, Jagoda Vigele
Tretje desetletje Avsenikove muzike	18	Izdajateljski svet	Mitja Vošnjak (predsednik), Mirko Čepič, dr. Vladimir Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič, Ernest Petrin, Drago Seliger, Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec
Turistični vodnik	20	Oblikovalec	Peter Žebre
Reportaža na željo bralcev: Življenje pod Limbarsko goro	22	Prevajalci	Alberto Gregorič (španščina), Viktor Jesenik (francoščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina) Revija izhaja vsak mesec, 8. in 9. številka izideta skupno.
Slovenija v mojem objektivu	24	Tisk	ČGP Delo, Ljubljana Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973
Zakladi slovenskih muzejev: Hišaste žare	26	Letna naročnina	Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr, Danska 45 Dkr, Finska 35 FM, Francija 35 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija 16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr, ZDA — U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države 8 US \$.
Korenine: Triglav — staroslovansko božanstvo	28	Plačilo naročnine	Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5 pri Ljubljanski banki — Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.
Naši po svetu	30		
Louis Adamič: Z drugim imenom mister Nichols	36		
Umetniška beseda: Spomini Edvarda Kardelja	38		
Vaše zgodbe: Preteklost se vrača	40		
Za mlade po srcu	42		
Krožek mladih dopisnikov	44		
Mislimo na glas, Domače viže, Filatelija	46		
Slovenski lonec, Vaš kotiček	47		
Slika na naslovni strani: Srečna družina — reportažo o »načrtovanju sreče« berite na str. 8 Foto: Joco Žnidaršič			

LEPO UREJENI KOLEDAR

Pošiljam vam naročnino za Rodno grudo in Slovenski koledar 1980. Zdaj je zima in imamo dovolj časa za branje, čeprav sem že stara in slabo vidim. Bolijo me noge, zato sem prisiljena, da berem, četudi malo počasneje. Koledar 1980 je lepo urejen in tudi Rodna gruda je vedno lepša. Doma sem iz Vinice v Beli krajini in rada bi, če bi kdaj napisali tudi kaj o mojem rojstnem kraju.

Vidim, kako lepo napreduje naša lepa Slovenija. Zdaj imate tam vsega dovolj, ni tako, kot je bilo takrat, ko sem bila jaz mlada. Tudi v Kanadi imamo vsega dovolj, vendar pa je zdaj prišla starost, ki jo je težko prenašati.

Mary Kramarich,
Schumacher, Ont., Kanada

DESETLETJE SPREMENB

Prilagam naročnino za Rodno grudo, ker ne bi rada, da mi jo prenehate

pošiljati. Rada bi tudi, da bi mi poslali račun, da bom vedela, kako je z mojo naročnino, ker ne bom več dolgo na tem puklastem svetu. Rojstna letnica — 1893 — pove dovolj, koliko sem stara. Z željo po boljšem kosu kruha sem se odpravila po svetu z mojim stricem Antonom Grdino. Prišla sem v Cleveland, takrat največje naselje ameriških Slovencev. Silna tovarna je bila, še sonca ni bilo videti od dima. Takrat se je delalo po 12 ur na dan, plače pa so bile nizke. To je nekaj neverjetnega, če primerjamo z današnjimi časi. Takrat so nas dekleta učili le: delaj in môli. Danes sama ne morem verjeti, da je bilo vse to resnica. Res je bil težek začetek življenja v Ameriki. Leta 1914, po enem letu, sem prispela v Kanado. Šla sem za fantom, ki mi je poslal karto. Polnih šest dni sem se vozila iz Clevelanda do Grand Forksa v Britanski Kolumbiji. To je bil pravi križev pot, saj nisem

razumela še nič angleško. Potem se je začela prva svetovna vojna. Vsi Avstrijci in Nemci so prek noči ostali brez dela — nas pa so imeli za Avstrijce. Bilo je težko, vendar pa smo ostali živi. O tem življenju bi se dalo napisati debelo knjigo, toda zato ne bo nikoli več časa. Mož je prišel v Kanado leta 1912 in se naselil blizu Aljaske. Verjemite mi, da sem v teh 65 letih življenja v Kanadi doživela marsikaj bridkega. Ljudje pa se znamo utrditi kot železo. Mož je več let delal v topilnici bakra in je bil tam ob neki eksploziji tudi ranjen. Umrl je pred šestimi leti. V svojem življenju ni skušil drugega kot trpljenje, vendar pa je bil vseskozi dober in pošten delavec.

Prihodnjič morda napisem še kaj več o našem življenju. Pozdravljam vse Slovence po svetu. Anna Žitko,
Vancouver, B. C., Kanada

FOTOGRAFIJE SLOVENIJE

Pišem vam iz dveh razlogov: najprej zato, ker bi se rad zahvalil za pošiljanje Rodne grude in bi vam rad povedal, da je Rodna gruda izredno dragocena revija. Moja mati in oče sta bila rojena v Sloveniji — eden v Smledniku in drugi v Valburgi. Oba kraja sta blizu Ljubljane. Tam sem bil doslej že večkrat. Pričakujem, da boste ob kaki priložnosti napisali tudi kako reportažo iz teh krajev. Znam dovolj brati in govoriti slovensko, pisati pa ne, ker sem hodil samo v tukajšnje šole.

Drugi razlog, zaradi katerega vam pišem, pa je tole: ukvarjam se s slikarstvom. Že dalj časa iščem knjige in časopise, kjer bi bile objavljene fotografije, kakršne ste imeli objavljene v lanskem 8—9. številki Rodne grude, avtorja Jožeta Kološe. Morda slovenski umetniški fotografi izdajajo svoje fotomografije? Zelo bi bil vesel, če bi mi lahko kaj pomagali pri tem, ker rad slikam motive iz Slovenije.

Frank E. Zore,
Richmond Hts., Ohio, ZDA

V VSAKO SLOVENSKO HIŠO

V priloženem seznamu vam pošiljam seznam plačanih naročnin za stare naročnike Rodne grude v tem delu Kanade. Želim, da bi Rodna gruda obiskovala vsako slovensko hišo na tujem. Želel bi tudi, če bi kdaj lahko obiskali vas Igljenik pri Trebnjem. Tam sem hodil v šolo; rojen sem bil na Igljeniku pri Veliki Loki. Doslej sem bil doma trikrat v 54 letih v Kanadi in sem se oglasil tudi na matici.

Z veseljem delam kot zastopnik Rodne grude, vendar pa žal v našem delu Kanade ni možno narediti kaj več, ker so sami stari, veliko mož pa je že umrlo. Večina je delala v rudniku zlata, tudi jaz sem delal v njem polnih 44 let.

Ludvik Dermasa,
Kirkland Lake, Ont., Kanada

urednik vam

»Zakaj tako malo pišete o Ilirski Bistrici? Če ne boste ustregli moji želji, bom odpovedal revijo.« Tako nam je pisal neki naročnik. »Zakaj ne objavljate ničesar o športu? Zakaj ne objavljate tečajev tujih valut?« nam piše drugi. Takih in podobnih vprašanj je veliko. Vsak dan prihajajo nova. Verjemite mi, da bi radi ustregli prav vsem tako z reportažami o slovenskih krajih, od koder ste doma, kakor tudi z gradivom, ki ga doslej nismo mogli vključevati v revijo. No, tista želja po Ilirski Bistrici je bila medtem že ugodena — na željo nekega drugega bralca, teže pa je s prispevki, ki tako brezupno zastarijo. Pri tem mislim zlasti športne dogodke — kaj nam pomaga, če objavimo rezultate tekem v naših tekmovalnih ligah, če pa bodo v času, ko revija pride do bralcev, ti dogodki morda obrnjeni čisto na glavo. In podobno je tudi z valutnimi tečaji: spreminjajo se iz dneva v dan in objavimo jih lahko le z opombo, da so veljali tega in tega dne. Veseli nas, da v večini podpirate naša prizadevanja, da bi vam prikazali kar najbolj realno podobo našega življenja. Res vas kot mesečna revija ne moremo seznaniti z vsemi »aktualnimi« dogodki, upamo pa, da so po branju naše revije bolj jasne vaše splošne predstave o življenju pri nas. V zadnjem času tuji tisk morda veliko več kot prej piše o Jugoslaviji. V naši državi se mudi namreč množica tujih dopisnikov, ki spremljajo zdravljenje predsednika Tita, mimogrede pa opazujejo tudi naš vsakdan in seveda poročajo o tem na svoj način. Kar je objavljeno v tujih listih, je potem pogosto subjektivna podoba, pogosto pa odsev dejanskega stanja. Poročanje o Jugoslaviji je pogosto odvisno tudi od temeljne usmeritve posameznega lista. Kratek naš pregled in komentar o pisanju tujega tiska o Jugoslaviji pripravljamo za prihodnjo številko Rodne grude.

Jože Prešeren

JAPODI, NAPOLEON IN POŠTARJI

Vprašanja, ki so bila zajeta v tej reportaži, so tudi mene zelo zanimala, ko sem bil na obisku v domačih krajih. Ta okolica mi je zelo znana. Morda sem najstarejši rojak iz tega dela Slovenije, kot so mi povedali sosede, zato bi tudi rad nekoliko pripisal temu članku, da bo slika bolj jasna. Akoravno sem star že 91 let, mi je vendarle še v spominu marsikaj iz mojih mladih let. V mladosti sem bil zelo radoveden in sem vedno poslušal, kaj so pripovedovali stari ljudje. Spraševal sem jih o tem in onem in vedno so mi rade volje povedali vse, kar sem želel. Te govorice so šle iz roda v rod. Nas mlade so takrat še posebno zanimali stari gradovi, ki so se košatili po hribih, kot na primer Šilentabor, ki je visoko nad vasjo Zagorje. O tem, da je bilo tam jezero, ni govora. Bilo pa je med Knežakom, Bačem in Koritnico in je segalo do Koritnice na vzhodu, do Bača na severu, do Knežaka na zahodu, segalo pa je tudi do tistega visokega hriba Vrh severno od Bača. Nemogoče je, da bi jezero segalo do Šilentabora. Odkar je bilo tam jezero, je morda minilo že milijon let in seveda za to ni nobenih znanstvenih dokazov. Svoje je verjetno naredil potres in drugi tektonski premiki. Narava se vedno spreminja.

O Šilentaboru se je po dolini vedno dosti govorilo, zlasti o tem, kako je bil pomemben v obrambi pred Turki. Zanimiv je tudi grad Kalc, ki stoji na lepi ravnini. Tega so imeli tamkajšnji kmetje radi, posebno ko je bil njegov lastnik pesnik Miroslav Vilhar. Ta pesnik je zdaj že precej pozabljen, čeprav se njegove pesmi še vedno pojo.

V času moje odsotnosti, to pa je 73 let, se je v dolini veliko spremenilo. Včasih je bilo na Knežaku veliko vode. Če bi jo znali prav speljati, bi z njo namakali vsa kneška in baška polja, kadar je suša. Vsenaokrog je bilo dovolj močnih izvirov. Zdaj ni nobenega naravnega vodnjaka, v vasi pa imajo vodovod in nekateri tudi deževnico. Zanimivo je, da ob deževjih voda obstane za dalj časa, kot je nekdaj. Ne čudim se tem spremembam, saj se zavedam, da se narava spreminja.

Zdaj se mladina ne zanima več toliko za zgodovino in naše prednike, ki so morali trdo delati, da so naredili to dolino tako plodno, uredili polja, travnike in drugo. Zlasti veliko so ljudje pretrpeli tudi v drugi svetovni vojni in pod italijansko okupacijo. Mladi pa gredo danes svojo pot in zapuščajo ta plodna polja.

*Frank Milavec,
Fontana, Calif., ZDA*

FELAJNA

Zelo sem bila vesela, ko sem v oktobrski številki Rodne grude v rubriki

Slovenski lonec zasledila recept za »felajno«. Že velikokrat sem vas nameravala prositi za objavo tega recepta. Moja mama je bila doma iz neke majhne vasi blizu Sodražice. Danes zelo malo ljudi ve, kaj je to felajna in kako se jo pripravlja, posebno še, ker je zelo težko dobiti pravo ajdovo moko.

Hvala za ta recept. Zelo rada berem tudi vse druge članke v Rodni grudi. Posebno rada berem prispevke v rubriki za otroke in občudujem lepe barvne fotografije Slovenije.

*Rose Sampson,
Duluth, Minn., ZDA*

LETO SE JE ZAVRTELO

Leto se je zavrtelo in tako se je zavrtel tudi moj brat Lado Vrtelj. Obiskal sem ga najprej jaz, ni pa minilo še leto, ko je tudi on prišel k meni na obisk v Avstralijo. Vse je bilo v redu, le prehitro je minil čas njegovega obiska. Ogledal si je Sydney, Canberro, Wollongong, Coomo in vse do Melbourne. Na obisk je prišel konec leta 1978, zapustil pa nas je prve dni marca 1979. Da bi ga malo spomnil na ta obisk, prilagam tudi to fotografijo.

Rodne grude sem zelo vesel, posebno še zaradi tega, ker večkrat opazim v njej znana imena ljudi, ki sem jih spoznal na vseh koncih sveta. Mi-

slim, da bi moral vsak pameten Slovenec na svetu prejemati to revijo in biti ponosen nanjo, zato pozdravljam vse Slovence na svetu. Prilagam tudi fotografijo, iz katere je razvidno, da imamo še kenguruje v Avstraliji, čeprav nekateri mislijo, da jih imamo le še v živalskih vrtovih.

Prilagam tudi ček za naročnino Rodne grude in koledarja. S tem poravnavam dolg za dve leti.

*F. Vertel, Belfield,
N. S. W., Avstralija*

VEČ O ILIRSKI BISTRICI

Pišem vam s precejšnjo zamudo in vam pošiljam naročnino za Rodno grudo. Doma sem iz okolice Ilirske Bistrice in vem, da je veliko zanimivega tudi v tem kraju, da bi lahko kaj več poročali. Če ne bo v prihodnje kaj več, bom kar odpovedal. Prijateljski pozdrav!

*Anton Volk,
Morgantown, W. Va., ZDA*

ZVESTA NAROČNIKA BOVA

Z mojem sva bila zelo vesela, ko sva prejela po šestih mesecih vse Rodne grude, ki so bile vrnjene po smrti moje mame zaradi nesporazuma s pošto. Tudi midva hočeva biti zvesta naročnika Rodne grude.

*Stefi in Franc Spehar,
Houdain, Francija*

Franc Vertel iz Belfielda v Avstraliji: »Še so kenguruji...«

le globok vtis okoliščine, v kakršnih je predsednik Tito poslal te poslanice. Besedilo poslanic je predsednik Tito odobril v začetku februarja že v času zdravljenja v Kliničnem centru v Ljubljani. Gre pravzaprav za njegovo željo, da bi nadaljeval že dolgo vrsto let ustaljeno prakso izmenjave mnenj s svetovnimi državniki. Lani je predsednik Tito izmenjal 150 poslanic z 68 tujimi državniki.

Skupni imenovalec letošnjih Titovih poslanic in akcij jugoslovanske diplomacije je nedvoumna obsodba vsega negativnega, kar obremenjuje mednarodne odnose ter skrbi ljudi po vsem svetu. Obenem ne bi smeli izpustiti nobene priložnosti za to, da bi storili vse, kar je objektivno mogoče za izboljšanje poslabšanih političnih in gospodarskih razmer v svetu. Jugoslavija meni, da je prav zdaj trenutek, ko ima mednarodna skupnost, posebej še neuvrščene države, obveznost, da deluje proti vsakemu tujemu posredovanju in vmešavanju, politiki sile in širjenju vplivnih območij.

SVET JE PRISLUHNIL TITOVIM POSLANICAM

Mednarodna javnost je z velikim razumevanjem sprejela poslanice predsednika Tita voditeljem nekaterih držav in vlad, ki se nanašajo na nujnost najširših prizadevanj mednarodne skupnosti za obnovo in razvoj politike popuščanja kot splošnega procesa krepitve miru in varnosti v svetu. Še posebej so na svetovno javnost naredi-

SODELOVANJE IZSELJENSKIH MATIC

V Ljubljani, na Slovenski izseljenski matici, je letos sedež koordinacijskega odbora izseljenskih matic iz vse Jugoslavije. Koordinacijski odbor je imel prvo sejo konec februarja, na kateri so sprejeli delovni program tega odbora, načrt skupnih akcij v letu 1980, dogovorili pa so se tudi o nekaterih skupnih akcijah doma v Jugoslaviji. Pri tem naj na prvem mestu omenimo posvet o slovenskem in srbskem izseljenstvu, ki bo v maju na Bledu, ter jeseni posvet o negovanju materinega jezika in etnične kulture pri potomcih naših izseljencev.

Seje koordinacijskega odbora, ki jo je vodil predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman, se je kot predstavnik republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije udeležil Tone Fajfar, ki je v pozdravnem govoru med drugim poudaril:

»Razumljivo je, da vsaka izseljenska matica, članica tega odbora, posebno skrb posveča pripadnikom svoje narodnosti. Najbolj pomembno ob tem pa bo, da bomo krepili enotnost vseh naših ljudi v tujini na ta način, kot si to prizadevamo v domovini, da bomo vsi skupaj znali ohraniti pridobitve naše države in njen ugled, ki ga ima v svetu.«

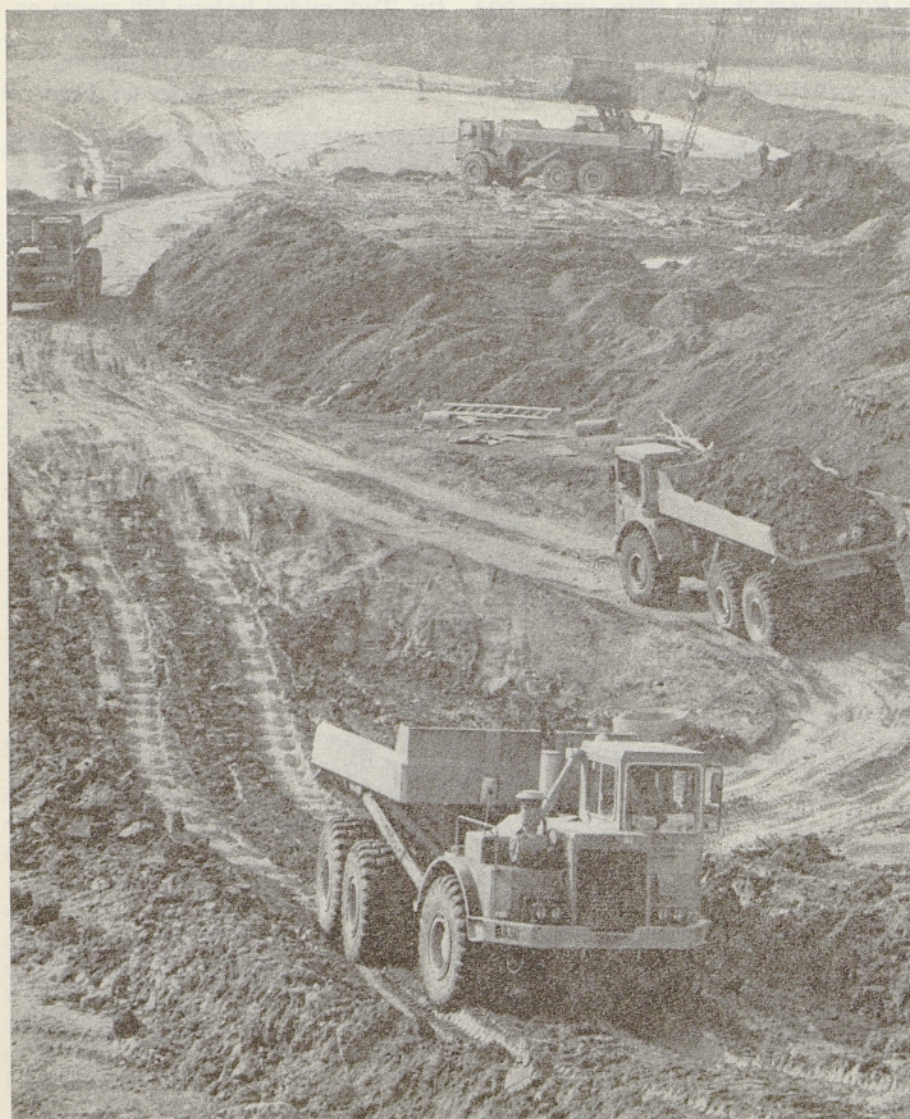
Vse jugoslovanske izseljenske matice so se odločile, da bodo v prihodnje še učinkoviteje pomagale najmlajšim generacijam naših izseljencev, ki bi radi ohranili ali se naučili materinega jezika, študirali v domovini prednikov in prihajali sem na počitnice.

Izmed obravnavanih skupnih akcij naj omenimo sodelovanje posameznih izseljenskih matic na večjih izseljenskih prireditvah: kanadsko-jugoslovanski dan v Torontu, Kanada, proslava v spomin Nikola Tesla, etnični festival v Detroitu, mesec jugoslovanske kulture v Pittsburghu, ZDA; Slovenska izseljenska matica bo nosilec akcije ob otvoritvi novega slovenskega doma »Triglav« v Buenos Airesu, Argentina.

UMRL JE DR. JOŽEF POGAČNIK

V torek, 25. marca je v 78. letu starosti zaradi srčne kapi v Ljubljani umrl do nedavna ljubljanski nadškof in slovenski metropolit dr. Jožef Pogačnik. Ljubljanski nadškof je postal po smrti nadškofa Vovka leta 1964, slovenski metropolit pa je postal leta 1968.

Smrt dr. Jožefa Pogačnika pomeni velik udarec za slovensko cerkev in veliko izgubo za našo samoupravno skupnost, saj si je prav dr. Pogačnik

Ljubljana gradi obvozno avtomobilsko cesto, ki bo prevzela večji del tranzitnega prometa. Najprej je na vrsti obvoznica na zahodni strani mesta, ki bo dokončana že prihodnje leto

izredno prizadeval za kar najbolj urejene odnose med našo samoupravno družbo in rimskokatoliško cerkvijo na Slovenskem.

BABILONSKI KIPI V LJUBLJANI

V Narodnem muzeju v Ljubljani so v marcu odprli veliko reprezentančno razstavo »Babilonska, asirska in mezopotamska umetnost«. Razstavo je posredoval generalni direktorij za antikvitete iz Bagdada, Irak.

Razstava je sestavljena iz zbirk iraškega nacionalnega muzeja v Bagdadu in obsega okrog 250 predmetov. Med spomeniki je izbor gradiva iz sumerske kulture, o kateri vemo, da je najstarejša civilizacija na svetu (s konca 4. tisočletja pred našim štetjem).

UMRL JE KAREL PRUŠNIK

Po kratki in hudi bolezni je v ljubljanskem kliničnem centru sredi marca umrl koroški prvoborec in revolucionar Karel Prušnik-Gašper, predsednik zveze koroških partizanov ter aktivist Zveze slovenskih organizacij na avstrijskem Koroškem.

LIKOVNIKI V NEW YORKU

Nad 400 predstavnikov kulturnega in javnega življenja je v prostorih znane ameriške banke Hannover-Trust v New Yorku prisostvovalo otvoritvi razstave del 30 jugoslovanskih umetnikov. Vsa dela so bila tri dni pred tem prodana na javni dražbi med poletom letala JAT na redni progi Beograd—New York. Izkupiček te dražbe je namenjen zagrebškemu centru za rehabilitacijo prizadetih otrok.

TITU NAGRADA

»GIORGIO LA PIRA«

Nagrado »Giorgio la Pira«, ki jo podeljuje mesto Firenze, Italija, je prejel jugoslovanski predsednik Tito kot priznanje za njegovo delovanje v obrambi neodvisnosti narodov, za popuščanje napetosti v svetu in za mir med državami. Županstvo mesta Firenze je sklep o tem sprejelo decembra 1979, nagrada pa se nanaša na leto 1978, ko je naš predsednik opravil veliko dela in potovanja v korist miru na svetu in popuščanja napetosti v mednarodnih odnosih.

SLOVENSKI PRAZNIK LETOS V TÜBINGENU

Letos bo po letu dni premora ponovno tradicionalno srečanje slovenskih društev v zahodnoevropskih državah. Pobudo za taka srečanja so dali slovenski izseljenci v Aumetzu v Franciji in prvo srečanje tudi organizirali. Tudi drugo tovrstno srečanje je bilo med izseljenci v Franciji, v Freyming-Merlebachu, vsa naslednja srečanja pa so se zvrstila v ZR Nemčiji, kjer je v zadnjem desetletju nastalo kar 24 slovenskih kulturno-umetniških in športnih društev.

Organizator letošnjega 7. srečanja slovenskih društev v zahodni Evropi je že drugič SKUD Triglav iz Stuttgarta, ki ima skupno s štirimi enotami okrog devetsto članov. Odločili so se, da bodo organizirali srečanje v Tübingenu, v mestu, kjer je živel in kjer je pokopan avtor prve slovenske tiskane knjige Primož Trubar, in kjer je bilo že lani v njegov spomin lepo srečanje slovenskih rojakov, ki so na začasnem delu v ZR Nemčiji. Letošnje 7. srečanje slovenskih društev bo v soboto 21. junija.

DR. ALOJZIJ ŠUŠTAR — NOVI LJUBLJANSKI NADŠKOF

Konec januarja je papež Janez Pavel II. za novega ljubljanskega nadškofa in metropolita slovenske cerkvene pokrajine imenoval dr. Alojzija Šuštarja, kanonika stolnega kapitlja v Ljubljani.

Novi nadškof je bil rojen v vasi Grmada pri Trebnjem na Dolenjskem, študiral pa je v Ljubljani in Rimu, kjer je bil leta 1946 posvečen v duhovnika. Zaradi bolezni je odšel na zdravljenje v Švico, kjer je ostal več kot četrto stoletja in bil v tem času sprva kaplan, potem profesor filozofije in verouka in zatem je na teološki fakulteti v Churu predaval moralno teologijo, postal tamkaj rektor novoustavnovljene verske šole in tudi škofov vikar. Med mnogimi odgovornimi cerkvenimi službami je med drugim več let opravljal tudi mesto tajnika sveta evropskih škofovskih konferenc.

V domovino se je vrnil v začetku 1977. leta in bil imenovan v Ljubljani za stolnega kanonika in arhidiakona.

Ob imenovanju se je priključil številnim čestitkam tudi predsednik komisije SRS za odnose z verskimi skupnostmi Stane Kolman, predsednik skupščine mesta Ljubljane Marjan Rožič in drugi.

Najuspešnejši jugoslovanski smučar vseh časov je Bojan Križaj, ki je na zimskih olimpijskih igrah v Lake Placidu osvojil 4. mesto v veleslalomu, v tekmovanju za svetovni pokal pa je minulo zimo osvojil drugo mesto v slalomu; v skupnem seštevku je na 4. mestu. Na sliki: slovesen sprejem Bojana Križaja in drugih jugoslovanskih olimpijcev na letališču Brnik (foto: Janez Zrnc)

Karel Prušnik-Gašper se je rodil pred 70 leti v Lobniku nad Železno Kaplo. Že v mladih letih se je vključil v napredno delavsko gibanje v Avstriji. Zaradi svoje dejavnosti je bil trikrat v zaporu. Spomladi leta 1941 so ga nacistične oblasti poslale na prisilno delo, po vrnitvi leta 1942 pa se je vključil v Osvobodilno fronto in odšel v partizane.

KITAJCI V SLOVENIJI

V marcu se je v Sloveniji mudila vladna delegacija kitajske province Sečuan, ki se je z našimi gospodarstveniki pogovarjala o nadaljnjem sodelovanju med našo republiko in to provinco. Med drugim so nadaljevali tudi pogovore o zidavi Tomosove tovarne motorjev na Kitajskem, v ljubljanskem hotelu Slon pa bodo v kratkem odprli pravo kitajsko restavracijo.

SVET V NEGOTOVOSTI

Po vsem, kar se je od začetka letošljega leta v svetu že zgodilo, seveda ni nobenega dvoma več, da je politika popuščanja napetosti v hudi krizi in to na vseh področjih od političnih in vojaških pogajanj, preko gospodarskega in kulturnega sodelovanja med Vzhodom in Zahodom, tja do poletnih olimpijskih iger v Moskvi, ki so v dobrisni meri že žrtvovane politični napetosti.

Za prihodnost sveta in mednarodnih odnosov pa je ob tem bistvenega pomena, kakšna politična ocena bo konec koncev v tej krizi prevladala: ali ocena, da je popuščanje doživelo popoln neuspeh in se mu je zato treba odreči, ali pa ocena, da so v krizi samo dosedanje oblike popuščanja in odnosi med njegovimi glavnimi nosilci, to je med velikimi silami. To vprašanje se zdi na prvi pogled malce abstraktno, vendar v resnici še zdaleč ni tako, kajti od odgovora nanj so odvisne konkretne politične poteze in ravnanje posameznih držav.

Kar zadeva Jugoslavijo, posveča najnovejšemu razvoju dogodkov na področju popuščanja vso pozornost in ocenjuje položaj z vso resnostjo. Član predsedstva CK ZKJ in eden naših najbolj prodornih analitikov mednarodnih odnosov doktor Aleksandrov Grličkov je nedavno ocenil, »da svet še nikdar ni doživel večje napetosti, še nikoli ni živel v hujši negotovosti in še nikoli ni bil soočen s številnejšimi nerešenimi vprašanji; in skoraj nikoli še ni imel manj odgovorov nanje«. In še: »Celoten svetovni sistem mednarodnih odnosov se je razpočil po šivih.«

Po njegovi oceni je to predvsem posledica dejstva, da je popuščanje napetosti, kakršno smo poznali doslej, izčrpalo svoje možnosti in ne more več obvladovati svetovnih dogajanj in problemov. Popuščanje je bilo doslej v glavnem omejeno na odnose med dvema velesilama, ZDA in ZSSR, ni pa zajelo ostalih držav in področij. Takšna narava popuščanja (v strokovnem političnem besednjaku se temu pravi bipolarno popuščanje) omogoča le delno reševanje nekaterih vprašanj

(sicer tudi zelo pomembnih, na primer preprečevanje raketno-jedrske vojne med velesilami) ne pa celotne problematike sveta, za katerega so danes značilne tri zelo daljnosežne in pomembne revolucije, ki potekajo hkrati: narodnoosvobodilna, socialna in tehnološka.

Glavna nuja sveta je zato zadržati politiko popuščanja napetosti, vendar jo razširiti na ves svet (jo, strokovno rečeno, iz bipolarne spremeniti v globalno), tako da bo zares zajela vse tokove, spremembe in interese izredno pisanega, pogosto tudi protislovnega sveta. Bistvenega pomena je prav to, da postane zares svetovna. Precej je namreč v svetu politikov, ki menijo, da bi mednarodne razmere lahko ozdravili že, če bi v politiko popuščanja poleg obeh glavnih velesil (ZDA in ZSSR) vključili še nekatere pomembnejše in samostojnejše dejavnike — na primer Kitajsko, Zahodno Evropo, Japonsko in tako odvzeli popuščanju njegov zgolj bipolarni značaj. V resnici bi to pomenilo samo razširiti dosedanje osnovo popuščanja, medtem ko je glavna naloga — spremeniti jo. Razširitev bi sicer za nekaj časa lahko pomagala, saj bi lahko izražala in delno tudi usklajala več različnih interesov kot bipolarnost, toda to bi bila vendarle samo začasna rešitev, ker bi se tudi razširjeno popuščanje razmeroma hitro izčrpalo in se znašlo v enaki slepi ulici kot dosedanje.

Izhod je torej res samo nova osnova popuščanja ali, rečeno z drugimi besedami, temeljita sprememba celotnega sistema mednarodnih odnosov, to pa je prav tisto, kar Jugoslavija, skupaj z neuvrščnim gibanjem, izpostavlja kot glavno in usodno nalogo sodobnosti. Zaključimo ta prikaz trenutka, v kakršnem živimo, še z eno mislijo doktorja Grličkova:

»Preživljamo krize na pragu nekega novega sveta. Videti je, da je kriza na robu katastrofe tudi zaradi sprememb, ki naj bi se, zgodovinsko gledano, razvile iz nje. Več ko je narodnih in družbenih sil, ki so vključene v proces preobrazbe, hujši je odpor in globlji so spopadi... Povsod nastaja potreba po

nečem novem, po prizadevanjih za rešitev svetovnih, celinskih, nacionalnih protislovij. Odgovore iščejo na vseh straneh, verjetno jih bodo iskali še dolgo, našli pa jih bodo v zahtevah novega zgodovinskega obdobja. Za nas je pomembno, da smo v tem iskanju intenzivno sodelovali in še sodelujemo z našimi zamislimi in našo prakso. Hrabri nas, da vse, kar se danes dogaja v svetu, potrjuje, da so smeri naših iskanj pravilne.«

Janez Stanič

Ali bodo zagorele bakle miru?

GOSPODARSKI DOSEŽKI

IMV POVEČUJE IZVOZ

Industrija motornih vozil IMV iz Novega mesta se je v tujini, zlasti pa v zahodni Evropi, uveljavila s počitniškimi prikolicami; na ta trg prodajo tudi že veliko osebnih avtomobilov. Tudi za letos načrtujejo veliko povečanje izvoza. Tako naj bi izvozili za skoraj 120 milijonov dinarjev izdelkov, oziroma več kot 30.000 počitniških prikolic in 22.000 osebnih avtomobilov R4, ki jih izdelujejo v kooperaciji s francoskim Renaultom. Ko bo aprila končana zidava nove tovarne v Novem mestu, bodo proizvodnjo še povečali in vsak dan izdelali 400 avtomobilov.

V tujini pa je veliko povpraševanje predvsem po novomeških prikolicah, saj bi jih prodali lahko veliko več, kot pa jih naredijo, čeprav jih na tuje izvozijo 90 odstotkov. Poleg proizvodnje prikolic v tovarnah v Novem mestu in Brežicah, se vse bolj uveljavlja njihova tovarna v Belgiji, kjer že sestavijo velik del prikolic, ki jih prodajo na zahodu. Za uspešno prodajo teh hišic na kolesih skrbi v tujini osem posebnih podjetij, ki jih je IMV ustanovil izključno v ta namen in pa za servisiranje svojih izdelkov. Tako

uspehi, ki jih smučarji dosegajo na teh smučeh, temveč tudi kakovost izdelkov. Priljubljenost Elanovih smučí in veliko povpraševanje pa je to gorenjsko tovarno prisililo v stalno povečevanje proizvodnje ne samo doma temveč tudi v tujini, kjer Elan že ima svoje tovarne. Tako bo Elan kmalu postal tudi solastnik tovarne tekaških smučí v Haparandi na severu Švedske. V tovarni, s katero so Elanovci že do sedaj uspešno sodelovali, bodo imeli 70 odstotkov osnovnega kapitala, drugih 30 pa dosedanjí lastnik. Tovarna,

majo. Tako pa bodo v Elanu tudi zapolnili praznino med lesenimi in dragimi plastičnimi smučmi in izboljšali ponudbo.

KOPRSKI REKORD

V koprski luki so lani povečali tovarni promet za 19 odstotkov, tako da je šlo preko pomolov tega slovenskega pristanišča le nekaj manj kot 2,4 milijona ton tovara, z nekaj novimi izboljšavami in pa boljšim izkoriščanjem sedanjih naprav pa si obetajo letos še za 27 odstotkov večji promet. Najbolj so povečali kontejnerski promet, saj so lani pretovorili že 15.450 kontejnerjev.

ČEVLJI GREDO NA TUJE

Lani je več kot štiri milijone tujcev obulo slovenske čevlje. Slovenska obutvena industrija je namreč izvozila toliko parov obutve in za to iztržila približno 60 milijonov dolarjev. Čevljarji pa izvoz iz leta v leto povečujejo, čeprav imajo tudi težave, zlasti v preskrbi z usnjem. Veliko kož moramo namreč uvažati.

Velikim slovenskim proizvajalcem čevljev se v zadnjih letih pridružujejo v izvozu tudi nekateri manjši. Tako poleg kranjske Planike, tržiškega Peka in žirovske Alpine srečamo na tujem trgu tudi mirenski Ciciban in mariborski Lilet. Čeprav je iz leta v leto večji izvoz v vzhodnoevropske dežele, pa naši proizvajalci prodajajo svoje izdelke predvsem na zahodnem trgu. V to jih navsezadnje sili tudi gospodarsko povezovanje z nekaterimi tujimi partnerji. Tako Planika uspešno sodeluje z nemškim Adidasom pri izdelavi športne obutve, Peko pa z Afisom pri oblikovanju modnih čevljev. Športna obutev, predvsem smučarski in tekaški čevlji sestavljajo tudi večji del izvoza žirovske Alpine. V Cicibanu pa so se usmerili predvsem v proizvodnjo otroških čevljev in tudi najboljše prodajajo na tujem trgu.

DOLGOLETNA USMERITEV V IZVOZ

Že pred dvema desetletjema so se v industriji bombažnih izdelkov IBI iz Kranja zavedli, da je treba za uspešno poslovanje tudi izvažati. To njihovo vztrajanje v usmeritvi na tuji trg je sedaj bogato poplačano, saj so ena redkih tekstilnih delovnih organizacij, ki posluje zelo uspešno. Tako so lani izvozili za 3,6 milijona dolarjev izdelkov, kar jim je omogočila predvsem usmeritev na domače surovine in pa sodobna organizacija proizvodnje. Tako so skrajšali delovno pot z dveh kilometrov na 380 metrov, odpravili vmesna skladišča ter znižali število zaposlenih s 713 delavcev na 493. S tem pa so krepko dvignili storilnost, čeprav jim prav vztrajanje pri domačih surovinah neredko povzroča težave.

Novomeščani v tujini vse svoje prikolicе tudi prodajo sami.

VEČ IZDELKOV NA TUJE

V Šeširju iz Škofje Loke ustvarijo kar eno tretjino celotnega prihodka delovne organizacije z izvozom. Svoje izdelke, predvsem pokrivala, prodajajo v Iran, Zvezno republiko Nemčijo in Belgijo, v zadnjem času pa povečujejo izvoz v Sovjetsko zvezo. Tako predvidevajo, da bodo letos z izvozom ustvarili 300.000 dolarjev prihodka, povečali pa bodo predvsem izvoz v Sovjetsko zvezo.

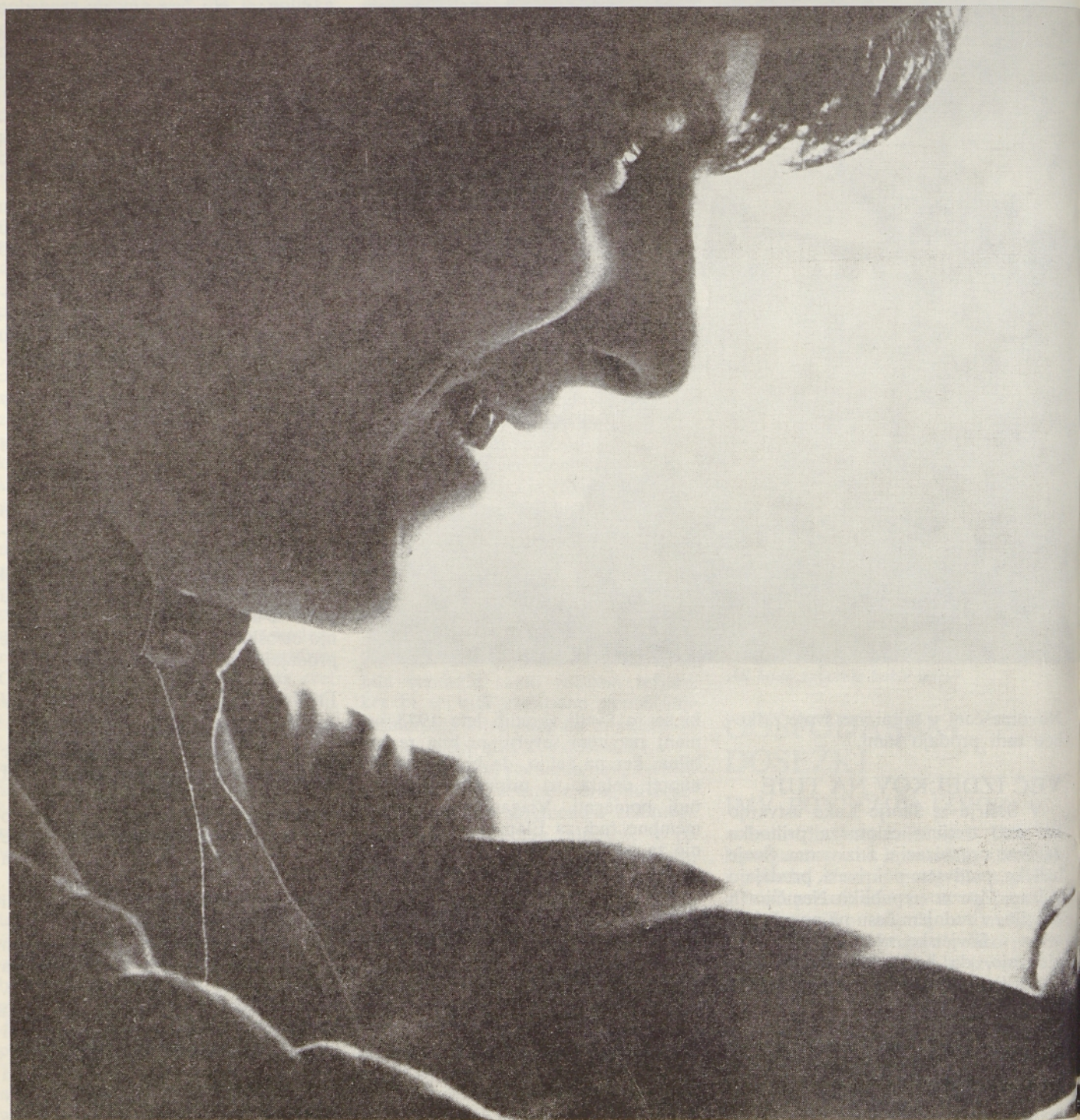
ELAN TUDI NA ŠVEDSKEM

Povpraševanje po Elanovih smučeh je iz dneva v dan večje. Nedvomno k temu ne prispevajo samo tekmovalni

ki so jo Švedi zgradili leta 1973 na manj razvitem severu, ni bila rentabilna, ker pa želijo, da bi tovarna še naprej delala, so pripravljeni Elanu tudi pomagati. Vlaganje pa je pomembno tudi za Elan, saj je zanimanje za rekreacijo v svetu vse večje in s tem tudi povpraševanje po tekaških smučeh, ki jih v Begunjah ne morejo narediti dovolj. Poleg tega pa se s proizvodnjo v tujini izognejo tudi težavam, ki jih imajo mnogokrat z uvozom opreme in surovin, pa tudi delavcev doma že primanjkuje. Na Švedskem naj bi tako v Elanovi tovarni vsako leto naredili 150.000 parov cenejših modelov plastičnih tekaških smučí srednjega kakovostnega razreda, za katere se kupci ob prehajanju od lesenih na plastične vedno bolj zani-

SLOVENSKO »NAČRTOVANJE SREČE«

PRIPRAVA ZA ŽIVLJENJE V DVOJE

Ljubezen — edina osnova za uspešen zakon

Naše življenje je polno nenehnega odločanja. Včasih so to drobne, vsakdanje odločitve, včasih pa pomembne, odvisno pač od tega, v katerem obdobju smo. Med najpomembnejše prav gotovo sodi sklenitev zakonske zveze. Vendar, ko dahnemo tisti »da« pred matičarjem, ta še zdaleč ni tako usoden kot nekoč, ko je pomenil zvezo s partnerjem za celo življenje. A kdo v tistem trenutku pred matičarjem misli na ločitev?

V Sloveniji se vsako leto na novo poroči okoli 20 tisoč parov, loči pa se jih 4 tisoč. Lahko bi rekli, da je sklenitev in razveza zakona zasebna stvar moškega in ženske. Novi zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih pa gleda na zakonce tudi kot na družino: to je na mater, očeta in otroke. Takrat, ko razpadajo družine, pa naši družbi ni vseeno, kako je z njo, saj pri tem najpogosteje trpijo otroci. Zato je nova slovenska družinska zakonodaja uvedla z letošnjim letom pomembno novost: predzakonsko svetovanje za pare, ki so se odločili skleniti zakonsko zvezo.

ZAKAJ PREDZAKONSKO SVETOVANJE?

Vsi si želimo, da bi s predzakonskim svetovanjem kandidatom za sklenitev zakonske zveze posredovali osnovne informacije o skupnem življenju moškega in ženske v zakonski skupnosti, da bi si znala ustvariti ubrano skupnost, osebno srečo in zadovoljstvo, da bi omogočala srečo tudi svojim otrokom ter končno, da bi bilo čim manj neuspešnih zakonov.

Prav gotovo se boste vprašali, če je predzakonsko svetovanje zares potrebno? Mar ne bi bilo pametneje, da bi ga vpeljali v osnovne in srednje šole? Seveda bi bilo prav — in to marsikje že počno — da o humanih odnosih med spoloma odkrito, brez dlake na jeziku, spregovorijo že z osnovnošolci in učenci srednjih šol. Toda to naj bi bil le uvod.

Izkazalo se je namreč, da se mladi ljudje, ki nimajo stalnega fanta ali dekleta, še ne zanimajo za zakonsko zvezo in odnose v njej. Šele tisti, ki so tik pred poroko ali že resneje razmišljajo o njej, so pripravljeni spregovoriti o zakonski zvezi, o pravicah in dolžnostih, ki jih ta skupnost prinaša. In še nekaj bi poudarila: ljudje (ne glede na izobrazbo) zelo malo vedo o zakonski skupnosti in menijo, da za življenje v dvoje ni treba nič vedeti in znati. Seveda pa je treba ljubezni; življenja v dvoje, vzgoje otrok itd., prav tako naučiti kot na primer branja, pisanja, računanja...

Zato je prav, da smo uvedli predzakonsko svetovanje, kajti ljudem je treba pomagati do osebne sreče. Tudi od

nje je odvisna aktivnost naših ljudi na delovnih mestih in v širši družbeni skupnosti.

PRIPRAVA NA SKUPNO ŽIVLJENJE

V Sloveniji smo torej z novim letom dobili svetovalnice za vse tiste, ki se nameravajo poročiti. Ustanovili so jih prav po vseh občinskih središčih, se pravi tam, kjer tudi opravljajo poroke in imajo matične službe.

Za ustanavljanje svetovalnic in za vse, kar je zanje potrebno, so poskrbele skupnosti socialnega skrbstva. Najprej so izšolale strokovnjake, svetovalce, ki se bodo z bodočimi zakonci pogovarjali, jim svetovali in jih seznanjali s pravicami in dolžnostmi, ki jih bodo prevzeli z vstopom v zakonsko zvezo ter kasneje kot starši.

Povsod pripravljajo primerne prostore (tam, kjer jih še nimajo), saj ni vseeno, kje se pogovarjaš in sprašuješ o stvareh, ki ne zadevajo vsakogar.

Poleg tega bodo v teh zakonskih svetovalnicah svetovali tudi tistim poročenim parom, ki iz tega ali onega razloga potrebujejo pomoč, nasvet, napotek. Bodisi, da se ne razumejo najbolje ali pa imajo težave z vzgojo otrok.

VSEBINA PREDZAKONSKEGA SVETOVANJA

Največ 15 parov oziroma 30 posameznikov naj bi prišlo na takšno neuradno predavanje oziroma sproščen pogovor. Trajal naj bi od 3 do 5 ur, odvisno pač od slušateljev. Kandidati za sklenitev zakonske zveze pa naj bi se ga udeležili v najbližji svetovalnici: na primer v kraju, kjer imajo stalno prebivališče.

Pri programu predzakonskega svetovanja naj bi sodelovali naslednji strokovnjaki: psiholog, socialni delavec, zdravnik, pravnik, sociolog, pedagog itd.

Sicer pa je predzakonsko svetovanje sestavljeno iz več področij.

Psihološki program je usmerjen predvsem na individualne osebnostne značilnosti, ki so pomembne za skupno življenje.

Sociološki program opredeljuje družino kot družbeno skupino in zgodovinski pojav z namenom vzbuditi zavest, da se družina spreminja ter da je moč nanjo tudi vplivati.

Medicinski program zajema spočetje, neplodnost, kontracepcijo, genetiko in druge medicinske značilnosti načrtovanja družine, pa tudi vlogo spolnih odnosov v zakonu.

Socialni program je osredotočen predvsem na to, kako družina v naši družbi zadovoljuje svoje potrebe. Bo-

doče zakonca zlasti informira o vlogi zdravstvenega varstva, socialnega skrbstva, vzgoje in izobraževanja, stanovanjskega gospodarstva in drugih za družino izredno pomembnih družbenih ustanov pri nas.

Pravni program zajema informacije o zakonskih določilih in družinskih razmerjih in drugih pravnih vprašanjih, ki so pomembne za zakonsko skupnost.

Psihopedagoški program pa je usmerjen predvsem na razvoj otroka, njegove čustvene in druge potrebe, od-

nose med starši in otroki, družinske odnose, nevarnosti neustrezne vzgoje itd.

Lahko si torej obetamo od tega svetovanja, da se bodo predvsem mladi ljudje treznejše odločali za zakonsko zvezo.

OSNOVA — LJUBEZEN

Osnova za izbiro življenjskega partnerja pa je seveda ljubezen. V sedanjem času, predvsem po svetu (a tudi pri nas), sredstva javnega obveščanja pa filmi in literatura mladim naravnost

vsiljujejo romantično gledanje na ljubezen, kjer se nič ne zatika, kjer gre vse gladko... To pa ni prav, ker takšne ljubezni v življenju navadno ni. Seveda pa ljubezen obstaja, je sestavni del našega življenja ter je tudi od nje odvisno, kako srečni smo.

NAČRTOVANJE DRUŽINE

Hitrejši zorenje in odraščanje otrok v današnjem času terja, da jih pričnemo prej poučevati o humanih odnosih med spoloma, o osnovah telesa in o spolnosti in to predvsem mlade ljudi med 12 in 20 letom. Tudi spolnost je namreč sestavni del življenja, ki spremlja človeka od rojstva pa do smrti.

Ker se teh problemov v naši družbi zavedamo, smo izdali že celo vrsto knjižic in brošuric, ki so namenjeni odraščajoči mladini, če jim osnovnih napotkov o življenju v dvojce ne nudijo ne starši, ne šola.

Podobno vlogo pa ima v tej pisani paleti skrbi za mlade prav gotovo še Inštitut za načrtovanje družine v Ljubljani, kjer imajo »ponedeljkove sestanke« za mlade. Podobne posvetovalnice imajo tudi v Mariboru, Radovljici in Trbovljah.

Zakaj posvetovalnica za mlade in mladostnike? Da bi jim pomagali in vsaj delno zapolnili vrzel glede spolne vzgoje. Odprli so jo 1974. leta. Za mlade, ki pridejo prvič k njim, si vzamejo dovolj časa. Temeljito jih poučijo o fiziološki zgradbi fanta in dekleta, o začetkih spolnega dozorevanja, spolnosti in problemih, ki s tem nastajajo, o humanih odnosih med spoloma in o izbiri zaščitnih sredstev. Končno dekleta še ginekološko pregledajo. V to posvetovalnico lahko pridejo fantje in dekleta do 19. leta. Navadno se teh pogovorov udeleži 20 mladih — predvsem deklet, kar kaže, da fantje še vedno menijo, da morajo o spolnosti in predvsem o kontracepciji več vedeti dekleta. To seveda ni prav. Če se imata oba rada, če imata spolne odnose, je to stvar obeh. Na srečo pa se današnji mladi fantje spreminjajo in tudi oni v čedalje večjem številu obiskujejo ta in še druga predavanja.

Vsem v naši družbi gre zato, da se nam rojevajo le zaželeni otroci. In ker ima vsak otrok biti pravico rojen zaželen, je nujno, da nezaželeno nosečnost preprečujemo s pravočasno spolno vzgojo in primernimi zaščitnimi sredstvi. V ljudeh pa je treba izkoreniniti staro mnenje, da za življenje v dvojce ni treba nič vedeti in znati. Upajmo, da bo to uspelo predzakonskim oziroma zakonskim svetovalnicam.

Tudi življenja v dvojce se je treba učiti...

Neva Železnik

NASTAJAJO MURSKE ELEKTRARNE

Med termoelektrarnami in hidroelektrarnami, ki jih v naši republiki nameravamo zgraditi do 1990. leta, zavzemajo pomembno mesto tudi murske elektrarne.

Prva naj bi se vključila v energetska bilanco 1989. leta, druga pa 1990. leta. Inštalirana moč posamezne elektrarne naj bi znašala 15 MW. Predračunska vrednost, upošteva je sedanje cene, je 577 milijonov dinarjev. Sicer pa so strokovnjaki za Muro predvideli kar 12 elektrarn, in sicer pri Sladkem vrhu, Cmureku, Konjišču, Apačah, Radgoni, Petanjcih, Hrastju, Veržehu, Moti, Gibini, Murskem Središču in pri Podturnu. Ker je Mura mejna reka, ne bomo Slovenci gradili vseh teh elektrarn, ampak le 8.

Tako je predvideno, da bodo pri Sladkem vrhu, Cmureku in Konjišču postavili elektrarne za svoje omrežje Avstrijci, elektrarno pri Podturnu pa bodo menda zgradili naši sosede Hrvači. Pri gradnji murskih elektrarn torej ne bo mešanih podjetij, čeprav gre za mejno reko, ki je na tem območju dolga 60 kilometrov. Murske elektrarne se bodo bistveno razlikovale od tovrstnih energetskih objektov drugod, saj ne bodo imele kakih posebnih jezov, ampak bo agregat potopljen v vodi. Tudi glede njihove vključitve v omrežje se mnenja strokovnjakov vse bolj zlivajo v enotno ugotovitev: murske elektrarne je treba vključiti v pomursko omrežje 110 kV, saj tako ne bo treba med posameznimi elektrarnami graditi posebnega daljnovoda, čeprav ima tudi ta predlog pomanjkljivost, saj bo po mnenju strokovnjakov Elektroinštituta Milan Vidmar iz Ljubljane v primeru okvare treba izklopiti cel vod med dvema razdelilnicama trafo postajama in bosta tako dve elektrarni do odprave napake izključeni iz omrežja.

NUJNOST GRADITVE VEČJEGA ŠTEVILA HIDROELEKTRARN

Res je prav škoda, da v naši republiki nismo posvečali dovolj velike pozornosti izgradnji hidroelektrarn. Tako nam leta in leta odteka brezplačna

draga energija. Izgradnja hidroelektrarne se namreč izredno obrestuje, saj je energija, proizvedena v hidroelektrarnah, več kot trikrat cenejša od one, ki jo dajejo termoelektrarne. Tako so v elektrogospodarstvu izračunali, da kWh energije iz termoelektrarne stane 78 par, iz hidroelektrarne pa le 20 par. Pri gradnji elektrarn smo vodno energijo kljub temu zanemarljivi, kar dokazujejo tudi tile podatki: instalirana moč termoelektrarn 1978. leta je znašala 1142 MW, hidroelektrarn pa 636 MW.

Zdaj, ko nas daje energetska kriza, saj premogovne zaloge vse bolj kopijo, tudi s tekočimi gorivi so težave, tako z dobavo kot s cenami, smo se šele zresnili in bolj načrtno iščemo rešitev v izgradnji dodatnih hidroelektrarn. V razpravi so trije projekti: Sava, Soča in Mura. Do konca 1990. leta naj bi zgradili 12 hidroelektrarn. Med temi sta tudi dve murski. Ob tem pa ne bomo zanemarili tudi termoelektrarn, saj smo jih predvideli 6. Poleg tega pa bo k izboljšanju energetske bilance precej pripomogla tudi nuklearna elektrarna v Krškem, katere inštalirana moč znaša 339 MW, v omrežje pa se bo vključila 1983. leta. Slovenci pa hidroelektrarn ne bomo gradili le v svoji republiki, ampak tudi v BiH, katere moč bo 350 MW, in na Kosovu, kjer bo 1983. leta začela proizvajati energijo hidroelektrarna z močjo 339 MW. Naša energetska prizadevanja do konca naslednjega desetletja so naravnana tako, da bomo pridobili energetske objekte, katerih inštalirana moč bo znašala kar 2657 MW, njihova predračunska vrednost pa je ocenjena na 55.491.962.000.00 dinarjev. Gre torej za ogromna finančna sredstva.

POMURJE POD SLOVENSKIM POPREČJEM

V Jugoslaviji smo 1978. leta porabili 43.717 milijard kWh električne energije, od tega je poraba v Sloveniji znašala 6.657 milijard kWh. Izgradnja elektrarn je nuja, saj v strokovnih krogih, enako pa tudi laiki, in, če hočete,

tudi v gospodinjstvih ugotavljamo, da vsako leto potrošimo več energije. Tako bomo v Sloveniji letos porabili že 8.295 milijard kWh elektrike, naslednje leto za 9.858 milijard kWh, 1985. leta bo poraba znašala 12.615 milijard kWh, 1990. leta pa že 16.821 kWh električne energije. To pomeni, da bo občutno porasla tudi poraba, preračunana na posameznega prebivalca. Kljub precejšnji potrošnji energije v Jugoslaviji na prebivalca, smo namreč še vedno med tistimi deželami, kjer porabijo najmanj električnega toka. Konkretno: na Švedskem znaša poraba po prebivalcu 9458 kWh, v Nemčiji 4950, v Švici 4943, v Jugoslaviji pa 1990. Precej višja pa je poraba na prebivalca v Sloveniji, saj je 1978. leta znašala 3875 kilovatnih ur.

Žal pa se s porabo na prebivalca ne moremo pohvaliti v Pomurju, saj smo pri tem le nekoliko nad jugoslovanskim poprečjem: poraba znaša letno 2000 kWh. Na manjšo porabo v naši pokrajini je nedvomno vplivala tudi napetost, ki je še vedno na nekaterih območjih slaba in tako elektriko uporabljajo komajda za razsvetljavo. Tam, kjer je energija dovolj močna, pa je tudi poraba precejšnja. S tem pa ne želimo spodbujati neracionalne porabe. Tudi v prihodnje, čeprav bo električne energije dovolj, bomo morali z njo gospodarno ravnati. Varčevanje pa ne bo smelo iti na račun našega vseplošnega napredka.

(Pomurski vestnik)

SREDNJA DVORANA JE PRIPRAVLJENA

Organizatorji izgradnje Kulturnega doma Ivan Cankar v Ljubljani so na kulturni praznik lahko sporočili javnosti, da je srednja dvorana s 650 sedeži v glavnem dokončana. Zahvaljujoč prek 30 organizacijam združenega dela iz naše republike je dvorana pripravljena v predvidenem roku, čeprav na dan, ko smo si jo lahko ogledali, še niso bila končana vsa dela na ozvočenju, na scenski razsvetljavi, ne še kabina za simultano prevajanje in kabina za kinoprojekcije. Preizkus dvorane je medtem že bil 15. februarja, ko je v njej proslavilo svojo tridesetletnico kulturno-umetniško društvo Tine Rožanc iz Ljubljane. Žal pa s širšim programom prireditev v tej dvorani nismo bili seznanjeni, le s tem, da bo v dneh od 9. do 14. aprila tu potekal IV. balkanski filmski festival s programom celovečernih filmov, medtem ko bo sočasno v Celju potekal program kratkometražnih filmov istega filmskega festivala.

V Kulturnem domu Ivan Cankar, katerega projektant je Edo Ravnikar, se pospešeno nadaljujejo tudi dela v sprejemni dvorani, kjer sta razstavlje-

ni že dve od osmih tapiserij (iz Makedonije in tapiserija iz Slovenije, ki je delo akad. slikarja Jožeta Ciuhe, vse tapiserije pa izdeluje Dekorativna). Ta dvorana naj bi bila končana do kongresa kirurgov, ki bo od 22. do 26. septembra. V domu je končanih okoli 90 odstotkov vseh gradbenih del, največ jih je še v veliki dvorani, katere volumen je izreden in bo dokončana do konca leta. Zaključujejo tudi upravno-servisni del (snuje se že delovna organizacija), dokončati morajo še malo komorno dvorano, dela na večnamenski dvorani v priključku Iskre se bodo šele začela.

Organizatorji ocenjujejo financiranje izgradnje doma dokaj ugodno. Doslej je bilo za izgradnjo uporabljenih 710 milijonov din, za 130 milijonov je še sklenjenih pogodb za dela in dobave. Podpisniki družbenega dogovora so doslej prispevali 520 milijonov din, 200 milijonov je premostitvenih kreditov, 130 milijonov je uporabljenih za uvoz opreme. Uvoz bo terjal le 13 odstotkov celotne vrednosti investicije, uvažajo le tisto, česar doma res ne moremo dobiti.

Izvajalskim organizacijam in dobaviteljem so ob kulturnem prazniku izrekli vse priznanje za to, da dela potekajo po programu in da je prva faza izgradnje končana. Dragocene izkušnje so porok, da bo dom v celoti zgrajen do konca leta, obljublja pa tudi, da bodo pospešeno urejali tudi okolico doma, vključno s postavitvijo Cankarjevega spomenika, ki ga ustvarja akad. kipar Slavko Tihec, s sodelavcem dipl. inž. arh. Mirom Zdovcem.

(Delavska enotnost)

KULTURNI DOM V NOVI GORICI

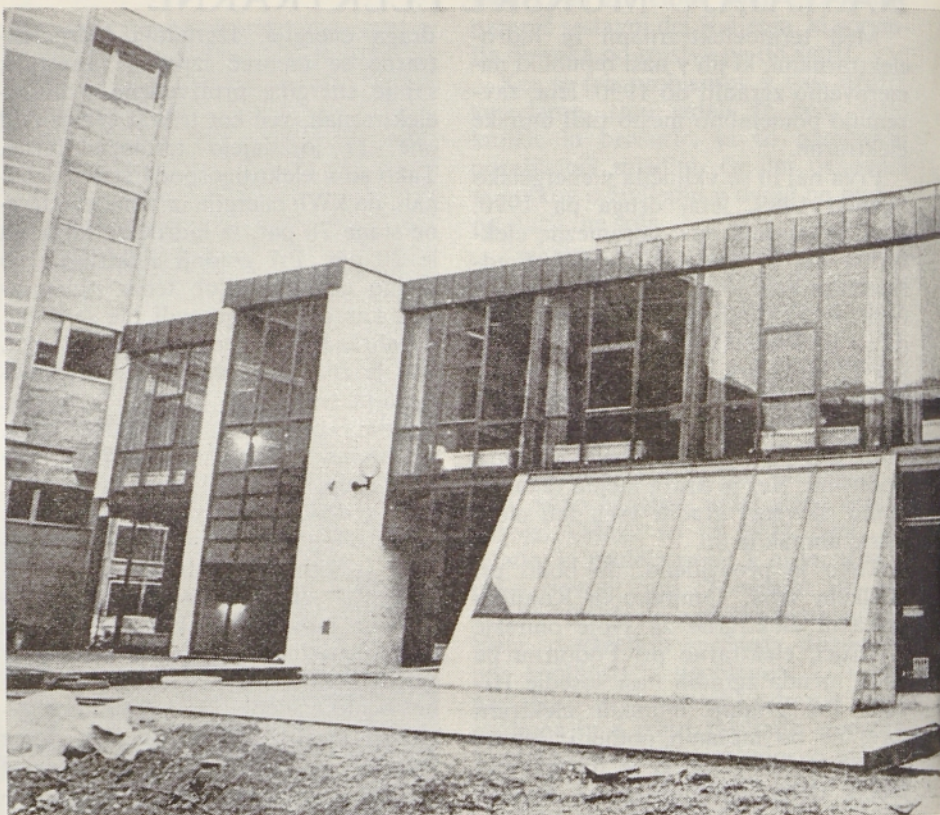
Te dni so v Novi Gorici svečano odprli nov kulturni dom, ki so ga prebivalci tega našega najmlajšega mesta čakali nad trideset let.

Če hočemo spoznati pomen kulturnega doma v Novi Gorici za prebivalce mesta in celotne regije, je potrebno poznati nekatera dejstva. Predvsem to, da je bila Nova Gorica do otvoritve kulturnega doma edino občinsko središče, ki ni imelo svoje kinodvorane in da je še vedno edino regionalno središče, ki nima lastnih prostorov za knjižnico in gledališče. Omeniti pa velja tudi stisko prostorov za Pokrajinski arhiv, Zavod za spomeniško varstvo, medtem ko je muzej NOB za Primorsko že v idejnih zasnovah.

Kulturni dom v Novi Gorici je torej treba gledati kot sklop posameznih objektov, namenjenih za navedene dejavnosti, ne pa kot neko veliko zgradbo, v kateri bi dobile svoj prostor vse omenjene kulturne dejavnosti.

Zato je na otvoritev kulturnega doma v Novi Gorici nujno gledati kot na začetno stopnjo reševanja prostorskih stisk kulturnih dejavnosti v Novi Gorici. Novoodprti dom ima namreč dve dvorani in sicer večjo s 400 sedeži ter manjšo s 150 sedeži, ki sta obe večnamenski. Večja dvorana je namenjena redni filmski dejavnosti, ki se je do sedaj odvijala v skupščinski dvorani, ter glasbeni dejavnosti. Tako se bo v njej razvijal program glasbene mladine in redni koncertni abonma, občasno pa tudi druge prireditve kot

nejše dejstvo od tega pa je, da se je izkazalo kako nujno mora mesto v svojem centru imeti prostore za kulturne dejavnosti, saj je kultura eden najpomembnejših elementov mestotvornosti. Prav velika praznina pri izgradnji Nove Gorice so bili vedno prostori za družabne in kulturne dejavnosti, prostori, v katerih se ljudje srečujejo in duhovno bogatijo. Nova Gorica se je v preteklosti žal gradila le preveč kot spalno naselje, trgovski center in industrijska cona. Zato je kulturni dom pri občanah naletel na

Kulturni dom v Novi Gorici že sprejema pod svojo streho kulturne prireditve

so proslave, zabavne prireditve in delno kongresna dejavnost.

Mala dvorana je namenjena komornim prireditvam, predvsem gledališkim (saj je le nadomestilo za komorno dvorano v stavbi sodišča) kot so eksperimentalne prireditve in delo mladinskega odra pri Primorskem dramskem gledališču in lutkovne dejavnosti. V njej pa bo našel svoje mesto tudi ostali komorni program kot so recitali, komorna glasba, srečanja s pisatelji in pesniki in podobno. Dvorana je nadalje grajena tudi kot zaklonišče in je s tega vidika verjetno edinstvena do sedaj pri nas.

Kljub temu, da novozgrajeni kulturni dom rešuje le del dejavnosti in še to ne najbolj pereč, pa lahko ugotovimo, da prinaša v življenje občanov Nove Gorice bistvene spremembe. Že prvi teden prireditev je pokazal, da je želja občanov po kulturnih dobrinah v Novi Gorici izredna. Pomemb-

izjemen odmev. Da bo tak ostal, pa je v veliki meri odvisno tudi od ustvarjalcev programa kulturnega doma, največ pa od tega, da se z izgradnjo prostorov za kulturo nemoteno nadaljuje. Šele izgradnja prostorov za gledališko dejavnost, knjižnico, galerijo in amaterske dejavnosti bo lahko ponudila tako najmlajšim kot ostalim možnost za normalen duhovni razvoj.

(Delavska enotnost)

ZMERJENA VELIKANKA

Ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav je Planinska zveza Slovenije dala pobudo, da bi izmerili severno steno našega očaka s pomočjo zanesljivih in natančnih geodetskih metod. Triglavska severna stena je eno največjih ostenij v Evropi in zato izredno privlačna za alpiniste vseh rodov

in narodnosti. Tudi najnovejša merjenja so potrdila dosedanje ocene izmer kamnitega zidu — dolžina stene je kar 4000 m, to je 4 km, stena od vznožja do samega vrha pa meri skoraj kilometer in pol, natančneje 1424 m.

Ne ravno lahke naloge sta se v svojem diplomskem delu lotila absolventa FAGG, oddelka za geodezijo, Roman Novšak iz Boštanja in Stašo Vešligaj iz Maribora. Pri izvedbi naloge sta poleg merjenj, računanj, fotografiranja in

Tloris in naris Stene naj bi služila predvsem alpinistom pri identifikaciji smeri in načrtovanju novih, koristno pa ju bo moč uporabiti tudi pri večjih reševalnih akcijah. Zato so pri Planinski založbi sklenili, da bodo končni izdelek publicirali. Ker pa je Romanova in Stašova naloga zajela le osrednji del mogočne stene, bodo na FAGG na predlog predsednika PZS inž. Banovca in po zamisli prof. inž. Črničva z isto metodo skušali izrisati še zahodni del stene, ki je plezalsko prav tako zanimiv.

S pomočjo natančno izdelanega tlorisa in narisa stene je moč z lahkoto izračunati višinske razlike in razdalje med katerimi koli točkami v steni. Prav tako lahko točno odčitamo absolutno višino vstopa oziroma izstopa iz posamezne smeri in s tem seveda tudi absolutno višino smeri same, kar bo alpinistom v izdatno pomoč pri novem načinu kategorizacije.

Za kar najnatančneje vrisovanje že obstoječih smeri, so poskrbeli alpinisti, ki Steno dobro poznajo, diplomanta pa sta se odločila, da bosta v nalogo vnesla le tiste smeri, ki so pogosto plezane. Tako bo za popolnejšo predstavitev Stene potrebno izrisati še preostale smeri in pa seveda zahodni in vzhodni del, ki v sedanjih nalogi nista detajlno obdelana. Vendar pa sta Stašo in Roman opravila pionirsko delo, za katero jima bodo alpinisti prav gotovo hvaležni. Iz njune naloge je vzniknila ideja o celotnem dokumentiranju Stene in tako bo slovenska planinska javnost bogatejša za novo edicijo.

(Dnevnik)

SNEŽNIK — NOV TURISTIČNI CENTER

V začetku februarja se je v Ilirski Bistrici sestala komisija za razvoj turističnega centra Snežnik. Dolgoletna snovanja in načrti počasi le dobivajo otipljivejšo podobo — to je bilo razvidno tudi iz ugotovitev te komisije, ki deluje pri občinski skupščini. Na seji so o predlogu poteka prve faze del poročali predstavniki republiškega zavoda za urbanizem in Emona inženjeringa.

Že pred osmimi leti so v občini izdelali program o možnostih razvoja turizma pod Snežnikom. To je bil program, ki naj bi ga obravnavali v sklopu programa Gornji Jadran. Po tem programu naj bi Snežnik z okolico postal velik letni in zimski turistični center z najmanj 3000 turističnimi posteljami.

Kot je znano, pa se je uresničevanje programa, ki je bil zasnovan dolgoročno do leta 2000, ustavilo. Za to je bilo več vzrokov: bistriška občina

se je ubadala z gospodarskimi težavami, kar je še vedno aktualno, za edinega možnega nosilca programa, domače trgovsko in gostinsko podjetje Emona.

— Ilirija pa je bil zalogaj očitno prevelik. Ostali zainteresirani so čakali ob strani in le obljubljali, da bodo poskrbeli za goste, seveda šele potem, ko bo center dograjen.

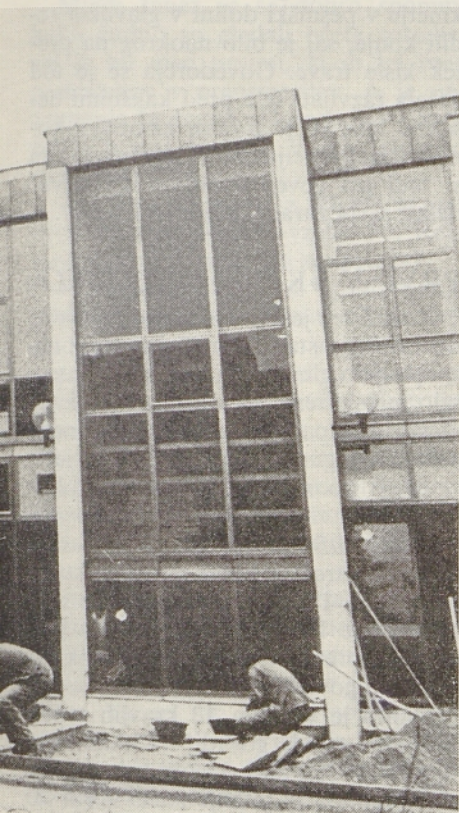
Poseke ob vlečnicah naj bi bile dolge od 300 do 700 metrov in naj bi kasneje (kdaj, je seveda težko reči) postale sestavni del sistema vlečnic, ki bi smučarje prepeljal v Grdo Drago, bodoči center zimskega in letnega turizma ter izhodišče za daljše smučarske proge s pobočij Snežnika.

Ker je na Sviščake možno priti le po cesti, bo potrebno urediti tudi parkirišča. Parkirišča naj bi uredili pod sedanjo transformatorsko postajo, na poseki približno sto metrov pred Sviščaki. V dolino naj bi bil dostop možen le peš, zato naj bi tudi cesto v Grdo Drago speljali po novi trasi: po Snežniški cesti, nato okoli doline Sviščakov, zatem pa naj bi se nova cesta na severu spet spustila na obstoječo.

Izhodiščna ugotovitev je, da bi bilo za kakršenkoli turistični razvoj nujno posodobiti staro gozdno (sicer regionalno) cesto do Sviščakov. Program republiške skupnosti za ceste je v srednjeročnem planu ni predvideval, zato so delegati bistriške občinske skupščine predlagali ustrezne spremembe. Sedanja cesta, ki je široka največ 4 metre, je namreč za obiskovalce vse prejkot zanimiva. Morda bi zadoščala makadamska cesta, vsekakor pa bi jo bilo potrebno razširiti in urediti izogibališča.

Seveda želijo na Sviščake pritegniti predvsem smučarje, saj je kraj pozimi zanimivejši kot poleti. Poskrbeti bi bilo treba za nove smučarske vlečnice. Ob sedanjih, ki je potrebna temeljitih popravil, naj bi postavili še tri nove.

(Primorske novice)

(foto: M. Zlobec)

risanja, morala uporabiti tudi svoje plezalske veščine, saj je bil dostop do baze na Stenarjevem pobočju sorazmerno težaven, pri delu na terenu pa jima je tudi pošteno nagajalo vreme. Tako sta na primer ugotovila, da za realen posnetek Stene ni primerno jasno vreme, ampak poloblačen dan, kajti sonce tedaj ne ustvarja ostrih senc za stolpi in stebri, ki jih je v osrednjem delu Stene na pretek, da je slika realnejša.

Na primerno vreme sta čakala 14 dni, vmes pa sta se ukvarjala z ostalimi merjenji. Prav gotovo sta Roman in Stašo planinca, ki bi o poti na Sovatno trenutno vedela največ povedati — pogosto ju je v dolino pregnalo slabo vreme, instrumente je bilo vedno znovala treba spravljati na varno, kajti v votlini v bazi so se kaj hitro navlažili — skratka, če sta hotela potipati obisti Triglavu, tudi Stenar ni mogel ostati neznanec.

TREBA JE S ČASOM

Tak čas je, ko človeka prevzame pomladna prelest. Ko diha čudna moč iz meglic nad brazdami polj. Ko kmet skoraj pobožno potežka prst v dlaneh in mu njena temna rodovitnost razodeva: zemlja je edino pravo življenje.

Tudi Levanjci na ravnici od Ptuja proti Lenartu se kopljejo v soncu. In Žampova domačija se kot druge pripravlja, da se znova spoprime z grudo — pošteno je treba zavihati rokave, če naj polja poplačajo trud.

VEČ KOT STO LET ZNOJA

Še je kmet s tisto prvinsko, skrivnostno močjo povezan z zemljo, a vedno več jih je, ki prepuste njive samevanju in gredo iskat mestnega kruha. Tudi zato velja pogledati v kmečki svet Žampovih: ne samo, da uživa glas dobrega in trdnega gospodarja, tudi eden redkih je, kjer je stari gospodar še za živa dal sinu posestvo v roke, kjer hodijo zrele in mlade izkušnje z roko v roki in kjer nihče ne zapira vrat pred novim, boljšim, naprednejšim.

Sta Žampova mama in oče Janez sklenila, naj bo mladi Janez kar lastnik polovice domačije — bo vsaj zagotovo ostal na zemlji in s pridom uporabil znanje iz višješolskih agronomskih klopi v Mariboru. Zdaj ni mlademu

Janezu prav nič žal, da se je tako npletlo, le odločil se ni zlahka. Veliko dvomov in oklevanj je bilo — nemara pa bi le pogledal za drugačnim zaslužkom... Nič čudnega, pravi, preveč spominov na garanje v otroških letih, ko še ni bilo nobenih strojev, je ostalo v njem.

Dolge čase ima kmetija za seboj, očetov rod je sejal znoj in žulje v njeno zemljo. Pradeča je zaneslo življenje iz Slovaške na ptujsko ravnino, v hišo ki še danes takšna stoji, se je priženi, in začel po svoje. Z zaslužki na furmanskih poteh od Trsta do Dunaja je postavil hleve, njihov gornji del je še danes takšen kot v njegovih časih, hišo je preuredil in povečal. Več kot sto jih že šteje, a je trdna, da kaj. Čisto brez popravil seveda ni šlo, nove oknice je kar Žampova mama vstavljala, belež je bilo treba od časa do časa obnoviti in tla so nova — da ni treba ženskam več sklanjati hrbtov nad rbarico.

Že na dvorišču je videti, da je zemlje dovolj in dela več kot preveč...

Razlaga »ta mladi« Žampov Janez — kot velela stara šega, gre z rodóm še očetovo ime naprej — da je zemlje 14 hektarov, odkar je melioracija usposobila še nekaj prej zamočvirjenih

pašnikov. Trava torej, nekaj pšenice, koruza in nekaj sladkorne pese.

Vse do druge svetovne vojne so kmetje v pesniški dolini v glavnem redili konje, saj je bilo naokrog na pretek kisle trave. Govedoreja se je tod začela razvijati šele pred kakšnimi desetimi leti, ko je traktor zamenjal konjiča, melioracija pa je poskrbela, da si tudi pri goveji živini ni treba več delati skrbi zaradi slabih kislih trav.

PRVI V »KISLO JABOLKO«

Znana reč je, da se kmetje trdovratno oklepajo starh izkušenj in da z nezaupanjem gledajo na vse, kar bi utegnili preskušene modrosti obrniti na glavo. Žampov oče, »ta stari Janez« pa se je pogumno lotil vsega, kar je le zadišalo po novem. Sin se še dobro spominja:

»Leta 1954 je oče dogradil hlev in kot prvi stroj je kupil vprežno kosilnico. Leta 1966 jo je zamenjal z motorno, dve leti pozneje pa je že pristopil k preusmerjanju kmetije na intenzivno govedorejo.«

Danes je v hlevu 13 kravjih repov in 9 glav mlade govedi, na kmetiji pa so pred 10 leti tudi sklenili kooperacijsko pogodbo za pitanje telet — kar 70

Žampova kmetija velja za trdno in napredno domačijo (vse slike: Danilo Škofič)

S 70 »kooperacijskimi« telički ni veliko dela, se pa ta reja veliko bolj izplača kot proizvodnja mleka

NA PREJ

jih je. K Žampovim pridejo s 120 kilogrami, v približno treh mesecih pa jih dosežejo 230.

Mladi Janez se še dobro spomni, kako čudno so gledali očeta sosedje, saj je bil med prvimi, ki je šel brez pomislekov v preusmeritev. A je nezaupanje že davno pokopano — danes pitajo v vasi, ki šteje 35 hiš, teleta še trije drugi kmetje.

Začeli so Žampovi s 40 telički, po petih letih pa so jih »vzeli« 70. Reja torej dovolj prinese, da se izplača?

»Vsekakor bolj kot proizvodnja mleka,« meni sin Janez. »Dohodek glede na vloženo delo je pri teletih precej višji kot pri mleku, čeprav je tam neprimerno več truda. Zadruga obračunava pitanje tako, da priznava 4 kg krmil za en kilogram prirastka, torej za kilogram teže, pridobljene na kmetiji. In odkar je spremenjena še tehnologija, dodajamo beljakovinskim koncentratom še domače silirano kornuzno zrnje, je stvar še lažja.«

Žampovi so sklenili kooperacijsko pogodbo tudi za proizvodnjo mleka, oddajo vse mleko, lani so ga 43.000 litrov, kar pa niti ni »kaj posebnega«, meni Janez. Okrog Ptuja je kar nekaj kmetij, ki oddajo letno tudi več kot 250.000 litrov.

Janez Žampa, mladi inženir agronomije, je že lastnik polovice posestva

Mama prikima, da zdaj »res kar gre«. Včasih pa je bilo hudo, sploh kmalu po vojni, ko ni bilo umetnih gnojil in polja niso rodila, takrat je bilo treba tekati okrog celo za zrnjem, da bi v hišo vsaj kruh prišel. In za krompirjem tudi. Še denar za davke si je bilo treba izposoditi...

DAVKI NISO NOBENA GROZA

Razpredati misli o današnjem položaju kmetovalcev, pomeni vselej znova slišati dve plati in nikdar biti dokončno prepričan o pravilnosti ene ali druge. Vsekakor pa je res, poudarja Žampov Janez, da ni tako hudo, kot nekateri radi navajajo. Biti uspešen kmetovalec ali ne, to je danes povezano z napredkom na vasi sploh. »Glavna skrb kmetijske pospeševalne službe naj bo, da bo začela preusmerjati vse kmetije, čeprav je treba seveda računati z določenimi težavami na majhnih kmetijah, na polkmetijah in povsod tam, kjer gospodarijo pretežno starejši ljudje. Vendar velja: kdor posodablja kmetijo na tisto raven, ki je danes zmožna, ima zadovoljiv dohodek.«

— Je mogoče ta »zadovoljiv« dohodek primerjati z — denimo — povprečno mestno plačo?

»Ne, je nižji, bi rekel. Ni pa tako nizek, da ne bi bilo mogoče od kmetovanja dovolj dobro živeti.«

Tudi kar zadeva davke in druge prispevke meni Janez, da »stvar ni problematična«. Davek na kmetije se odmerja po katastrskem, pavšalnem dohodku od zemljišč in se plačuje štirikrat na leto. Žampovi odštejejo zanj približno šest tisoč dinarjev, poleg tega plačujejo zdravstveno zavarovanje za vse družinske člane (na kmetiji živita še mlajši Janezov brat in sestra) in pokojninsko ter invalidsko zavarovanje za starejšega in mlajšega Janeza. Plačevanje šestih tisočakov letno za vsakogar od njiju pomeni, da se njuno delo na domačiji šteje kot redna delovna doba drugih zaposlenih.

»Katastrski dohodek naše kmetije znaša štiri milijone in pol starih dinarjev,« razlaga Janez. »To je kar precej in bi bilo treba precej odšteti za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje, če bi ga želeli imeti vsi. Navadno so kmetije nasploh prešibke, da bi si lahko to privoščile.«

Žampovi so med tistimi, ki so se odločili za gojenje sladkorne pese, kulture, ki je zadnji čas vse bolj »popularna«, sploh pa na tem koncu, saj novozgrajeni ormoški tovarni sladkorja surovin še in še primanjkuje. Prav s to peso pa je med kmeti precej težav — mnogi se gojenja nočejo lotiti, češ da je izkupiček preslab, mnogi ne marajo ničesar tvegati, saj gre za

novotarijo, mnogi pa imajo slabe izkušnje z dosedanjimi poskusnimi letinami. Žampovi se doslej ne morejo pritoževati, tudi glede izkupička ne. Za kilogram pese so jim plačali 68 par, prodali pa so ves pridelek, posejan na hektaru in pol zemljišča.

»Je pa res, da je pesa občutljiva zadeva,« je sin Janez, inženir agronomije, takoj sredi strokovne razlage. Kmetje jo zavračajo tudi zato, ker je to industrijska, ne krmilna kultura, ker gre ves pridelek s kmetije in se ne bogati. Mi pa jo bomo kot obdržali, le da ji bomo letos namenili nekaj manj prostora, ker mora pesa slediti pšenici, sicer je pridelek zaradi herbicidov v nevarnosti.«

SKORAJ NIČ VEČ DOMA

Marsikaj tudi v sodobnem kmetovanju spominja na stare čase. To na primer, meni Janez, da kmet kljub strojem in mehanizaciji nima nič manj dela — intenzivnejša proizvodnja nujno pomeni tudi več truda. Marsikaj pa je le drugače — tudi to, da danes kmetje kupujejo mnoge stvari, ki so jih včasih sami pridelovali doma. Žampovi na primer niti krompirja za lastne potrebe ne pridelajo dovolj.

Tisto, kar pa je meščanu ob misli na kmečko idiliko najprej pred očmi, dobrote za na mizo, tisto je še ostalo. Kruh Žampova mama še kar sama peče, »ta pravega«, s prebelo sredico, rahlo in visoko in lepo zarumenelo skorjo. Na 50 arih vinograda raste dobra trta, ki daje imenitno domačo kapljico in kakšnega krulečega prebivalca svinjaka se da tudi imenitno predelati v okusen grizljaj. Pa še malo sadja in to je tudi vse, kar ima kmetija domačega zase.

Sta oba Janeza, oče in sin, složna, da velja bolj paziti na nove, »širše« prijeme. Gradnja novega hleva je v načrtu pa še kaj. Da mora tudi kmet s časom naprej, sta trdno prepričana.

Včasih pa le pride do nesporazuma, do dveh različnih mnenj?

»Pride že, pride, a samo v malenkostih. Takrat se pač prilagodiva, eden ali drugi. A skoraj ne more biti večjih težav, če se ljudje na svoj posel spoznajo, če imajo razumevanje za napredek in če želijo delati čim bolje. Tu ga ni čez našega ata!«

Ata je bil žal zdoma. Na predavanju o koruzi...

Mama pa je bila bolj kot napredka nasploh vesela nove kuhinje, ki so jo prav tisti dan pripeljali v hišo. »Zdaj pa bo,« je zadovoljno pokimala.

po sloveniji

Mlinotest v AJDOVŠČINI bo letos spet začel prodajati svoje izdelke na Madžarsko, kjer je zanje veliko zanimanje, predvsem za testenine, vafle in napolitanke. Mlinotest je sklenil za svoje izdelke uvoziti z Madžarske sveža jajca, morda tudi orehe, ječmen in ajdo, tako da bi uresničil z madžarskim uvoznim partnerjem blagovno menjavo.

Lipa, tovarna pohištva v AJDOVŠČINI, velja za eno vodilnih tovarn v Sloveniji. Njeni izdelki so cenjeni tudi v tujini in je tako v minulemu letu izvozila za 6 milijonov ameriških dolarjev pohištva. Od tega je bilo največ izdelkov prodanih v ZDA, predvidevajo pa, da se bo letošnji izvoz povečal zlasti v dežele zahodne Evrope.

V AJDOVŠČINI so novo ulico, ki poteka ob naselju Ribnik, poimenovali po umrlem pisatelju Francetu Bevku.

V februarškem tednu kulture v ANHOVEM, ki je sovpadel s krajevnim praznikom, so se zvrstili številni nastopi pevskih zborov, planinski večer, filmski večer in gledališka predstava Najemnikov, nastopili pa so tudi učenci domače glasbene šole in godba na pihala.

Mladi iz BAKOVEC so zadovoljni z lanskoletno kulturno bero, za letošnje nastopanje v javnosti pa načrtujejo poleg proslav, predavanj in športnih tekmovanj tudi udeležbo v brigadah.

Prebivalci BRESTOVICE so podlago za novo asfaltno cesto zgradili zgolj s prostovoljnim delom. Gre za 1200 metrov dolg cestni odcep med Selom na Krasu in Brestovico, ki je za prebivalce tega odročnega kraja sežanske občine izrednega pomena. Asfaltirali ga bodo še ta mesec.

V DANKOVCIH je razvita domača obrt, saj večina starejših prebivalcev posebno v zimskem času plete koše in košare. Med številnimi pletilci velja omeniti zlasti Štefana Kereca, ki že od mladih nog čuti posebno veselje do tega dela in plete zelo lepe in trpežne košare.

V osnovni šoli v DIVAČI ustanavljajo oddelek glasbene šole za trobila in pihala. Če bo med mladimi dovolj zanimanja za glasbo, se divaški godbi

na pihala že čez nekaj let obetajo novi glasbeniki, ki bodo nadaljevali njihovo dolgoletno tradicijo.

V DVORIH nad Izolo so ustanovili gasilsko društvo, ki ima zaenkrat 30 članov. Društvo ne pomeni zgolj popestritve družabnega življenja v kraju, marveč bo v veliko pomoč obalnim gasilskim društvom v času požarnih nevarnosti.

Na FERNETIČIH so pred kratkim pričeli graditi nov mejni prehod. Imel bo šest vstopnih in prav toliko izstopnih pasov in moderno tehnologijo, kar bo omogočilo hitrejšo nadzorstvo potnikov. Na tem mejnem prehodu, ki sodi med najprometnejše v državi, je

Delavsko prosvetno društvo Svoboda v IZOLI je proslavilo 25-letnico delovanja. Ob tej priložnosti so člani pripravili pester kulturni večer in se z gledalci in gosti vred pogovorili o dosedanjem in bodočem delu.

Moški pevski zbor iz KOMNA, ki deluje v okviru prosvetnega društva 15. februar, je na letnem obnem zboru ocenil svoje delo in se dogovoril za nove naloge. Doslej je nastopal na vseh prireditvah v okolici, odslej pa namerava pod novo dirigentsko palico Bruna Kovačiča še razširiti področje svojega nastopanja.

V času tedna slovenske drame v KRANJU se je občinstvu s svojimi

Letošnjo Borbino nagrado, najvišje jugoslovansko priznanje za arhitekturo, je prejelo novo poslopje skupščine občine Sežana (foto: Marjan Zlobec)

samo lani prestopilo mejo nekaj več kot 10 milijonov potnikov.

V IDRIJI pospešeno gradijo novo osnovno šolo s sodobno in prostrano telovadnico, načrtujejo pa tudi gradnjo prepotrebne zdravstvene doma.

Že 15 let deluje v IDRIJI filmski klub Merkur, ki združuje okrog 40 ljubiteljev amaterske filmske dejavnosti. Doslej so posneli že precej filmov, največ uspeha pa so imeli s filmi Trnovski maratoni, Idrijske klavže in Ravenska jama. V letošnjem letu nameravajo kupiti novo filmsko kamero, montažno mizo in drugo opremo, da bi lahko snemali kratke propagandne filme z različnih področij dejavnosti.

V ILIRSKI BISTRICI so ustanovili filmsko gledališče, ki si ga je želela predvsem mladina. Prvi film, ki so ga vrteli v okviru tega gledališča, so bili Pasji vojaki, po končani predstavi pa so številni gledalci prisostvovali pogovoru o filmu in njegovih vrednostih.

uprizoritvami predstavilo 8 slovenskih gledališč, med njimi tudi Slovensko stalno gledališče iz Trsta. Organizirana je bila tudi okrogla miza in razstava o začetkih gledališča v Kranju, igralci pa so nastopili tudi na nekaterih kranjskih osnovnih in srednjih šolah.

Delavci cestnega podjetja Maribor so se odločili, da bodo v LIPOVCIH uredili novo asfaltno bazo, ki bo pričela z obratovanjem sredi letošnjega leta. Sklenili so tudi, da bodo kupili novo transformatorsko postajo in filtersko napravo za suho odpraševanje.

Po treh letih priprav je v LJUBLJANI zaživel Jugoslovanski center za teorijo in prakso samoupravljanja, ki so ga poimenovali po Edvardu Kardelju. Hkrati so na Gospodarskem razstavišču odprli razstavo, ki je v sliki in besedi ponazarjala misel in delo velikega revolucionarja in teoretika samoupravljanja Edvarda Kardelja.

V LJUBLJANI je bil 25. sejem oblačjenja z naslovom Moda 80. Razstavljalje so 503 tovarne iz vse Jugoslavije: konfekcijo, modne tkanine, pletenine, usnje in modne dodatke. Tudi letos so najboljši izdelki in njihovi oblikovalci prejeli priznanja ljubljanski zmaj in diplome.

V LJUBLJANI je zaživelo društvo ljubiteljev ročnih del. Društvo ima svoje prostore na Zaloški cesti v Mostah in šteje že 86 članov. Posebno zanimanje je med člani vzbudil tečaj o makrameju.

Opekarna v MENGŠU je dobila nov objekt — zoričnico gline. V njej bo moč deponirati 6000 kubičnih metrov predelane gline, ki bo tu »zorela« štiri-najst dni. Pridobitev je pomembna, saj bo imela mengeška opekarna odslej enakomerno vlažno gline.

V tovarni vozil v ŠEMPETRU računajo, da bodo letos izvozili za 8 milijonov ameriških dolarjev izdelkov. Letošnji najmočnejši tuji naročnik, firma Kawasmi iz Jordanije, bo kupila za štiri milijone dolarjev prikolic in cistern.

Splošna plovba v PIRANU je v japonski luki Onomiči prevzela na Japonskem zgrajeno motorno ladjo. Prekooceanka s 16.584 tonami nosilnosti je dolga 133 metrov, široka nekaj manj kot 22 metrov, glavni motor pa ima 8.000 konjskih moči. Ladja doseže največjo hitrost 14 vozlov. Z njo bo Splošna plovba nadomestila Bočno, ladjo, ki je lani zgorela. Zato je tudi novi ladji dala ime Bočna.

Tovarna usnjene konfekcije Konus iz SLOVENSKIH KONJIC načrtuje v letošnjem letu za 150 milijonov dinarjev izvoza, kar je za 20 odstotkov več kot minulo leto. Kupci Konusove konfekcije so predvsem v ZR Nemčiji, Franciji, ZDA in v skandinavskih državah.

Od SOVODENJ do Cerknega je že delno posodobljen 3305 metrov dolg cestni odsek. Letos nadaljujejo z delom, saj gre za zelo obremenjeno prometnico med Poljansko dolino in Primorsko.

Nedavno obnovljena opatova kapela v cistercijskem samostanu v STIČNI je prvi in izredno lep sad postopne obnove tega samostana, ki je v arhitektonskem kot tudi v umetnostnozgodovinskem pogledu evropska zanimivost prve vrste.

Iskra v ŠEMPETRU gradi za tamkajšnjo tovarno generatorjev in elektronike dodatne proizvodne prostore v velikosti 1800 metrov. V njih bodo razporedili obstoječo strojno opremo, uredili skladišča in pretok materiala ter izboljšali delovne pogoje.

šport

V Lake Placidu so se iztekle 13. zimske olimpijske igre, ob njihovem zaključku pa je predsednik mednarodnega olimpijskega komiteja lord Killanin pozval mladino vsega sveta, da se naj znova zbere na 14. igrah v Sarajevu v Jugoslaviji leta 1984.

15-člansko jugoslovansko zastopstvo na 13. zimskih olimpijskih igrah ni razočaralo. Večina naših olimpijskih tekmovalcev je nastopala uspešno, tako da je nastop v Lake Placidu doslej najuspešnejši v zimski olimpijski areni nasploh. Kljub temu pa v bilanci ostaja tudi kaplja pelina: lahko bi bilo še bolje, v skokih pa je neuspeh nesporen.

Lake Placid je izpolnil pričakovanja glede najpomembnejšega: izboljšali smo doslej najboljše olimpijske uvrstitve naših. Križajevo četrto mesto v veleslalomu pa je hkrati tudi najuspešnejši jugoslovanski nastop na svetovnih smučarskih prvenstvih, saj so olimpijske tekme hkrati tudi svetovna prvenstva. Kot ekipa so bili Jugoslovani v veleslalomu sploh najuspešnejši med vsemi.

Beseda o prvem nastopu kake Jugoslovanke v olimpijski drsalni areni: 15-letna Zagrebčanka Sanda Dubravčič je dosegla imenitno 11. mesto.

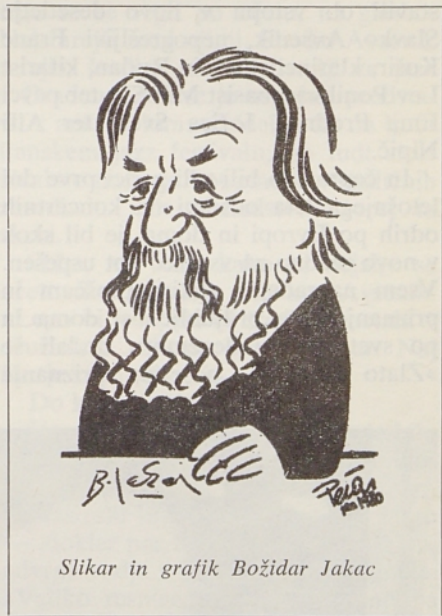
Za Jugoslavijo se zdaj začena obdobje, kakršnega v svoji športni zgodovini še ni doživljala. Ne le da bo v štirih letih do prvega olimpijskega slavlja pri nas treba opraviti vse organizacijske priprave in tako ustvariti možnosti, da bomo dobri gostitelji te največje zimskošportne prireditve sploh, temveč si bo hkrati veljalo prizadevati tudi za nadaljnji kakovostni vzpon naših reprezentantov, ki bodo na svojih tekmovališčih skušali biti močnejši kot kdajkoli.

Vse to bo moč uresničiti z načrtnim delom in s skupnimi močmi.

V spomin na slovenskega dramskega igralca Staneta Severja so na gradu v ŠKOFJI LOKI podelili tradicionalne nagrade najboljšim igralcem. Prejeli so jih Maja Šugmanova (Mestno gledališče ljubljansko), Dare Valič (Drama SNG Ljubljana), amaterska igralka Sonja Pavčič (Šentjakobsko gledališče) in študentka igralske akademije Silva Čušin.

osebnosti

Generalni konzul SFRJ v San Franciscu Boško Ristić je uglednemu ameriškemu državljanu jugoslovanskega porekla JOEU ZANINOVIĆU izročil red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Predsednik SFRJ Josip Broz Tito je Zaninovića odlikoval za zasluge pri združevanju naših ljudi na zahodni ameriški obali in za razvijanje bratstva in enotnosti med izseljenci.

Slikar in grafik Božidar Jakac

Najvišjo slovensko nagrado — Prešernovo — so letošnji februar prejeli: — BOŽIDAR JAKAC, slikar in grafik, za bogato razstavno dejavnost zadnjih let in živo likovno navzočnost v slovenskem in jugoslovanskem kulturnem prostoru,

— SLAVKO JAN, gledališki igralec in režiser, za življenjsko delo v Drami Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani in

— CIRIL KOSMAČ, slovenski pisatelj za celotni pisateljski opus.

Nagrade Prešernovega sklada pa je letos prejelo 23 slovenskih ustvarjalcev in poustvarjalcev s področij dramske, operne, filmske, glasbene, književne in arhitekturne dejavnosti.

Umrla sta:

— CIRIL KOSMAČ, pisatelj in akademik, avtor scenarija za prvi slovenski film Na svoji zemlji, romana Pomladni dan in številnih črtic, med katerimi je najbolj znana Balada o trobenti in oblaku.

— LEOPOLD SUHODOLČAN, avtor 45 izvirnih del za odrasle in mladino pa bralne značke, ki je v dveh desetletjih prerasla v množično gibanje na slovenskih osnovnih šolah.

TRETJE DESETLETJE AVSENIKOVE MUZIKE

Ne še čisto trideset let, ampak skoraj toliko — natančneje: osemindvajseto leto uspešnega nastopanja so zastavili ob vstopu v novo desetletje Slavko Avsenik, nepogrešljivi Franc Košir, klarinetist Albin Rudan, kitarist Lev Ponikvar, basist Mik Sos ter pevci Ema Prodnik, Jožica Svete ter Alfi Nipič.

In čeprav so bili vrli godci prve dni letošnjega leta odsotni na koncertnih odrih po Evropi in doma, je bil skok v novo sezono za vse več kot uspešen. Vsem nagradam, zlatim ploščam in priznanjem za priljubljenost doma in po svetu, so v decembru dodali še »Zlato vrtnico«, posebno priznanje

avstrijske radiodifuzije, ki so jo na Dunaju podelili bratoma Slavku in Vilku kot najbolj izvajanima glasbenikoma minulega leta. Laskavo odličje, zlasti še, ker so bili v konkurenci vsi najbolj znani svetovni in evropski komponisti popularne glasbe, od znamenite švedske skupine Abba do Eltona Johna, Paul McCartneyja in drugih.

Prav izjemna priljubljenost, ki jo Avseniki uživajo že leta in leta in po vsem svetu, je tudi spodbudila uredništvo aktualnih oddaj na ljubljanski televiziji, da povabi Slavka Avsenika pred kamere v oddaji »Made in YU 1979«, k pogovoru o uresničenih in zamujenih izvoznih možnostih našega

gospodarstva v minulem letu. Kajti na dlani je, da popularna glasba že dolgo ni več zabava, temveč tudi člen ekonomske realnosti, v kateri ima uspešen ansambel, kot je skupina bratov Avsenik, pomembno mesto.

Koliko to drži?

PRILOŽNOST ZAMUJENA

Komentator je v oddaji opisal ansambel bratov Avsenik kot »zlato jamo«, »kuro, ki nese zlata jajca« za Nemce. Določneje — za gramofonsko družbo Telefunken, s katero imajo Avseniki že več kot dve desetletji podpisano ekskluzivno pogodbo za sne-

»Glasba, ki jo igramo, je naša, slovenska,« pravi Slavko Avsenik

»Treba je naprej... naš čas šele prihaja,« pravi vodja izredno priljubljenega slovenskega instrumentalnega ansambla

manje in izdajanje plošč ter kaset izven Jugoslavije.

Na vprašanje, zakaj ne snemajo plošč za prodajo na tujem tržišču doma, je Slavko Avsenik v oddaji obudil spomin na leta, ko so začeli nastopati po Zahodni Evropi in tako rekoč čakali, kdaj se bo kdo od domačih diskografov spomnil, da lahko s skupino njihovega kova zasluži. Doma in na tujem.

Ni ga bilo. Ne tedaj, ne kasneje. In ansambel se je hočes — nočes moral sprijazniti, da domača industrija gramofonskih plošč zanj pač ne kaže zanimanja in da je treba poiskati rešitev drugje. Ponudil se je Telefunken in Avseniki so kmalu postali njegova najbolj donosna naložba. To najbolj zgovorno dokazuje sedemindvajset milijonov prodanih plošč, sedemindvajset zlatih plošč, ki so jih prejeli »fantje izpod Robleka« za svoje albume, k temu pa velja prišteti še na tisoče organiziranih klubov »prijatelj avsambla«, raztrosenih po vsej Evropi, nebroj televizijskih programov ter več deset zaporednih zmag v zahodnonemški radijski hit oddaji »Lustige Musikanten«.

Pred kamerami ljubljanske televizije je Slavko Avsenik povedal, da bi vse to lahko ostalo doma (iztržek od prodaje plošč in kaset na evropskem in izvenevropskem tržišču), tako pa se zdaj iz omenjene »zlate jame« zbirajo v Beogradu le avtorski honorarji ter tantieme (v devizah) od posnetkov s plošč in kaset ter radijskih in televizijskih izvajanj Avsenikove glasbe. Razumljivo, da ostane doma še ves izkupiček od domačih izdaj in izvajanj, saj deluje ansambel doma pod okriljem tovarne gramofonskih plošč Helidon, redno pa nastopa tudi na koncertih, da radijskih in televizijskih nastopov posebej ne naglašamo.

Kakorkoli že — velika priložnost je zamujena, vprašljivo pa hkrati še zmeraj ostaja, kako bi se obnašala domača produkcija plošč, če bi bilo drugače? Bi bila kos zahtevam evropskega tržišča, ki je s povpraševanjem po Avsenikovih vižah zadnje desetletje skoraj tako nenasitno kot z nafto...?

FENOMEN

Vse povedano zgovorno izpričuje, da gre — ko je beseda o ansamblu bratov Avsenik — za neuničljiv fenomen, ki je kot plaz preplaval »staro celino« in kakršnega v naši glasbi ne pomnimo. Na stotine ansamblov po vzoru Avsenikov je pognalo doma, na tisoče skupin po Avstriji, Zahodni Nemčiji, Švici in drugih deželah nastopa v zasedbi, ki sta jo izumila brata Slavko in Vilko. »Klasični instrumentalni kvintet« — harmonika, trobenta, klarinet, kitara in bas — je postal si-

nonim za posebno glasbeno zvrst, ki se je na tujem drži privesek »oberkreiner«, zaradi česar Slavko Avsenik vselej vzroji:

»Kdo si je to izmislil, ne vem,« pravi, »vsi pa vedo, da je glasba, ki jo igramo naša — Avsenikova, slovenska.«

Ob pojmu »oberkreiner« so se v minulih letih že večkrat lomila kopja, mnogi ansambli so si z njim odprli vrata za nastopanje v evropskih deželah in mnogi tudi zadržnili zanko.

»Dandanes morajo ansambli po Avstriji, Nemčiji ali Švici igrati toliko in toliko našega programa, če sploh hočejo, da jih kdo angažira,« pojasnjuje Slavko Avsenik. In doda, da je pri vsem posnemanju, ki ga doživljajo, najbolj presenetljivo to, da je celo preraslo kopiranje zasedbe in komadov...

»... zadnje čase vedno več avstrijskih, nemških in tudi drugih ansamblov oblači naše noše. Si predstavljate...!?«

Razumljivo, da gre pri tem bržkone za težnjo, da bi se posnemovalci čim bolj približali originalu, kar končno narekujejo tržni zakoni, je pa hkrati to samo podatek več k povedanemu o fenomenu, ki se je razrasel kot epidemija.

Na vprašanje, kako ansambel spremlja to delovanje posnemovalcev, Slavko Avsenik smeje pove, da zdaj nikogar več nič ne moti ter da se zvesto drže začrtane trase:

»Nobenih revolucionarnih sprememb ne kujemo. Profesionalno se držimo svojega dela, edine spremembe, ki so takorekoč nujne, so nove, sveže harmonije. Treba je naprej in najbrž ne bo izzvenelo prepotentno, če pridam, da naš čas šele prihaja.«

Za utemeljitev te izjave vodja najbolj priljubljene skupine domače zabavne glasbe bo bržkone dovolj podatek, da so Avseniki minulo leto sklenili prodajno pogodbo s trgovsko družbo Ketl za prodajo njihovih plošč na ameriškem in kanadskem tržišču. Viže z angleškimi besedili so že pripravljene in tudi prva Avsenikova plošča v angleščini s izborom uspešnic zadnjih let bo posneta še to pomlad.

PRIJATELJI MED PRIJATELJI, DO KDAJ ŠE?

»Kriza«, v kateri se je znašel ansambel bratov Avsenik pred leti zaradi bolezni trobentarja in humorista Koširja, je marsikoga navdala z vprašanjem — »Kaj zdaj? Do kdaj še Avseniki?«

Slavko Avsenik prizna, da o takih rečeh nerad razmišlja, saj je nemogoče najti ustrezno zamenjavo za Koširja ali kogarkoli drugega. Ali Rudana, Ponikvarja ali Sossa.

»Le pevci Ema, Jožica in Alfi z leti še nimajo skrbi, vsi drugi pa smo kar tam pri Abrahamu,« pridene.

Razumljivo, da je zdaj precej drugače kot pred nekaj leti, ko so odigrali tudi več kot tristo koncertov v dvanajstih mesecih. Njihove turneje trajajo zdaj dva tedna, pol meseca pa so doma. Vadijo, pripravljajo programe za nove plošče, snemajo, redno pa nastopajo tudi na koncertih po Sloveniji. Dobrih deset let je že tako...

»Vseeno pa še nismo pozabili dni, ko je šlo precej trdo. Včasih že,« slišimo. »Otroci so nas komaj še poznali, kaj je družinsko življenje, smo lahko le slutili. To smo zdaj uredili in vsi smo veseli, da je tako.«

Slavko Avsenik ima tri sinove. Vsi trije so se vrgli po očetu, na glasbo. Najstarejši med njimi, Slavko Avsenik mlajši, študira na Akademiji za jazz v Gradcu. Lani se je uspešno predstavil z ansamblom »Oddelek 8« na ljubljanskem jazz festivalu, pa tudi sicer živahno nastopa kot pianist v različnih zasedbah. »Za nasledstvo« torej ni skrbi.

»Hm, ne vem, kako bi dejal,« se očetovsko zamisli Slavko Avsenik. »Lepo bi bilo, da bi tradicija ostala v družini, a silil ne bom nikogar. Naj fantje sami odločijo...«

Do kdaj še Avseniki?

Vprašanje ni vljudno, čeprav je bilo postavljeno odkrito in pravemu človeku... Kakšen je odgovor?

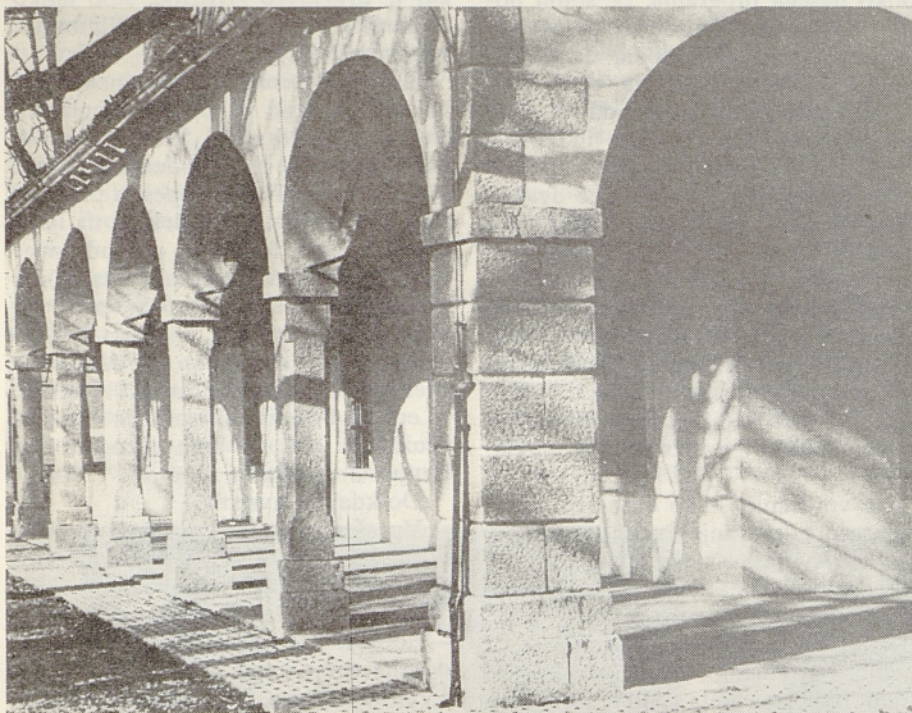
»Izstrelil bi lahko stereotipno frazo — »dokler nas bodo ljudje poslušali,« odvrne vodja v imenu vsega ansambla. »Veliko resnice je v tem, vseeno pa nas obvezuje tudi pogodba do gramofonske družbe Telefunken, do tujega menedžerja in še vrsta drugih okoliščin je. Na kratko — s Telefunknom smo lani podpisali pogodbo še za tri leta. Kaj bo pokazal Ketlov ameriško-kanadski projekt, je prav tako pomembno, naša velika želja pa je že nekaj let, da bi obiskali tudi Češko, Poljsko in Skandinavijo. Tako kmalu najbrž še ne bomo pospravili,« se zasmee, »in upam, da bomo zdržali, če nam bo zdravje dalo.«

In čisto za konec še vprašanje, kate-rega nastopa se vsi najraje spominjajo?

Brez pomisleka Slavko Avsenik pove, da so to vsi nastopi pred predsednikom Titom. Ali tisti na Brdu za Silvestrovo, ali oni ob obisku kitajske partijske in državne delegacije na Brionih ali zadnji, ko so igrali ob zaključku lova, ki ga je predsednik Tito priredil za tuje diplomatske predstavnike v Karadjordjevu.

»So spomini, ki ostanejo za vselej, za vse življenje!« — je dodal na koncu vodja najbolj priljubljenega domačega ansambla, Slavko Avsenik.

Brane Golob

Grad Zemono je danes obnovljen

ZEMONO JE OBNOVLJEN

Slab kilometer od Vipave in 5 kilometrov od Ajdovščine je grad Zemono. Pravzaprav to ni ne grad in ne graščina, marveč razkošna podeželska vila, zgrajena v beneškem palladin-skem slogu. Od glavne ceste do gradu, ki je na vzpetini (128 metrov nad morjem ali 20 metrov nad dnom doline), je speljana lepa asfaltirana cesta, ob graščini pa je tudi razmeroma velik parkirni prostor. Okrog graščine se po pobočjih razvršča vinograd, za gričem pa je nekaj hiš — naselje Zemono.

Graščina je bila zgrajena 1689 kot letni dvorec grofov Lanthierijev, ki so stolovali v Vipavi. Zgradili so jo beneški zidarji, ki so tiste čase veljali za nekaj posebnega. To je renesančno zasnovana zgradba s kvadratnim tlorisom, okoli katerega je speljan arkadni hodnik. Arhitekt je namreč posnel slovitnega beneškega arhitekta Palladija. Osi tlorisa se pokrivajo s stranmi neba, osrednji del — dvorana — je v obliki križa, v vogalih pa so bile sobe.

Danes je Zemono obnovljen. Obnova ni bila lahka, saj je bilo treba upoštevati vse zahteve spomeniškega varstva in seveda funkcionalnosti. V graščinskih prostorih je salon pohištva tovarne Lipa iz Ajdovščine, ki je dala denar za obnovo poslopja. V njih pa je tudi dvorana za različne kulturno-umetniške prireditve pa za razstave.

Že v minulem letu so bili v graščini Zemono (v njej so pred kratkim uredili tudi poročno dvorano in kletno restavracijo) takoiimenovani »večeri z muzami« (glasba, poezija, likovnost), letos pa nameravajo še bogateje nadaljevati s prireditvami. Tako bo maja meseca nastopil tukaj Slovenski oktet (17. V.), istega meseca bo v sobanah razstavljala slovenski grafik Zvest Apolonij, 7. junija bo večer koroške, tržaške, goriške, beneške in rezijske poezije ter glasbe, oktobra bo tukaj razstavljala odlični slovenski slikar Janez Vidic, novembra bo svojo malo plastiko razstavil slovenski kipar Tone Demšar.

AKVARIJ V PIRANU

Od leta 1964 imajo v Piranu lepo urejen akvarij s krogotokom sveže morske vode, kar je edinstveno v Jugoslaviji, čeprav imamo več akvarijev (Dubrovnik, Split ...).

V 25 različno velikih bazenih s 17 tisoč litri morske vode sta zastopani flora in fauna severnega Jadrana. V bazenih živi več kot 50 različnih vrst rib in rakov in še okrog 50 drugih morskih živali.

V glavni sezoni (1. junij do 15. september) je akvarij odprt vsak dan od 8. do 22. ure, v pred — in posezoni (do 1. junija in po 15. septembru) pa od 9. do 12. in od 15. do 19. ure.

PTUJSKE POSEBNOSTI

Na gradu v Ptujju je restavracija, kjer imajo vsako soboto od 20. do 24. ure ples. V odmorih med poskočnimi vižami so nastopi izvedenca za sodobno magijo.

V ptujski grajski restavraciji pa je izredno zanimiv in slikovit jedilni list: naročite si namreč lahko tukaj kotlet po staroslovansko, grajske zvitke, ploščo Friderika VIII, grajske rezine, pljučno pečenko po načinu grofa Žige — in še kaj slastnega po starodavnih receptih ...

HOLIDAY INN V LJUBLJANI

Novi ljubljanski hotel Holiday Inn je izdal prospekt, na katerem so barvne fotografije, hkrati pa tudi skica glavnih prometnih žil v Ljubljani z označeno lego hotela.

Prospekt, ki vključuje tudi cenik za leto 1980, je tiskan razen v slovenščini tudi v angleščini, nemščini in italijanščini. Naročite ga lahko na naslovu: Holiday Inn, 61 000 Ljubljana, Miklošičeva 3 (telefoni 061/28-903, 23-933, 28-906).

NAJMLAJŠA SLOVENSKA POTOVALNA AGENCIJA

V začetku letošnjega leta se je najmlajša slovenska potovalna agencija MERCATOR TURIST preselila v nove prostore na Tavčarjevi 6 v Ljubljani. Se pravi, da je v središču mesta, v neposredni bližini Tavčarjevega hrma, gostišča z okusno pripravljenimi slovenskimi jedmi; še uspešneje kot doslej posreduje vse vrste turističnih informacij, organizira izlete, strokovna potovanja in počitnice, posreduje prospekte in sodeluje s potovalnimi agencijami v tujini.

Naslov:

M-turist, Tavčarjeva 6, 61 000 Ljubljana, telefon: 061/312-254.

MAJSKE PRIREDITVE V SLOVENIJI

1. maja bo v SEMIČU razstava belokranjskih vin, 5. maja se v CELJU prične 14-dnevni mednarodni sejem rabljene opreme, v CERKLJAH na Gorenjskem načrtujejo za ta dan kon-

cert šolskih pevskih zborov, 9. maja pa lovsko športno tekmovanje.

LJUBLJANA prireja 9. maja Tek prijateljstva po mestnih ulicah, od 13. do 16. maja 5. mednarodni sejem sredstev in opreme za varstvo človekovega okolja, 12. mladinski kulturni teden s številnimi prireditvami, od 27. do 29. maja pa bo že 13. mednarodni poslovni sejem vzorcev tkanin in oblačilnega pribora.

Vsa pozornost velja številnim prireditvam v VERŽEJU. Začelo se bo 4.

maja z razstavo likovnih amaterjev in glasbeno-folklorno prireditvijo. 18. maja bo tamkaj osrednja prireditev meseca narcis, v Bunčanih pri Veržeju bodo 25. maja velike konjske dirke, zadnjega maja pa bo v Veržeju Osterčev večer.

In še nekaj pomembnejših prireditvev: v TRŽIČU bo maja 8. mednarodna razstava mineralov, v MARIBORU bo mednarodna razstava cvetja, na JEZERSKEM smučarsko tekmovanje, v KRANJU (16. do 21. maj) 5. mednarodni sejem malega gospodarstva.

Piran v soncu (foto: Janez Marolt)

ŽIVLJENJE POD LIMBARSKO

MORAVŠKI DOLINI, ki jo od Črnega grabna in Savske doline loči hribovje, se je nekoč pisala pestra zgodovina, a ima vsako njeno zgodovinsko obdobje svoje značilnosti.

Iliri, Kelti in Rimljani so si tudi na moravških vrhéh postavljali močna obrambna gradišča. V srednjem veku so tod nastajali številni gradovi. Pričelo se je s srednjeveškimi utrdбами na Limbarski gori in tamkajšnjimi plemenitaši, ki so bili menda — kot pravi ustno izročilo — tudi ustanovitelji fare v Moravčah; potem sta nastala gradova Koprivnik ali Tovorov grad in Rožek, kasneje pa na laže dostopnih vzpetinah še gradovi v Moravčah, Zalogu, Belneku, Češnjicah, Tustanju, Pretržu in Kandršah. Drugo svetovno vojno je preživel le tustanski grad, ki bi čez deset let slavil že svojo petstoletnico.

Arheološke najdbe na Moravškem so redke, a dokazujejo, da so tod živeli ljudje že pred 2000 leti; najstarejši pisani vir o Moravški dolini je iz leta 1156 in omenja grad na Limbarski gori, obstaja pa tudi listina, ki dokazuje, da je Velika vas, naselje na prisojni terasi pod Cicljem, najstarejše znano naselje na Moravškem.

Kdove zakaj je bilo v teh krajih mnogo hudih nesreč — potresov, epidemij, lakote; prizanesli jim niso niti turški vpadi, oplazila jih je reformacija, Valvasorjeva zgodovina pa govori tudi o rokovnjačih in številnih kmečkih uporih moravških kmetov.

Dobršen del domače zgodovine izpričuje ljudska tvornost. Tod so nekoč veliko peli, na preji ali kadar so ženske pletle slamnate kite za slovite moravške cekarje, ob mrliču pa tudi kar tako, za veselje. Tudi hudomušne verze, saj je slovita moravska »himna«, tista o mačku, ki so ga Moravčani klali, še danes živa. Ljudski umetniki so v Moravški dolini poslikavali panjske končnice, veselje do glasbe so kazali številni godci, Vidergarjev Jernej

iz Zgornjih Kosez si je sam naredil citre in igral nanje, ženske so vezle, živa je bila rezbarska obrt, »črna keramika« pa je bila nekoč razen v Prekmurju doma le še v teh krajih.

V drugi polovici minulega stoletja so moravški rojaki začeli odhajati tudi v Ameriko. Njihovo število se je večalo iz leta v leto, dokler ni 1905. leta doseglo višek. Koliko jih je v tem času odšlo v tujino, ne pove nobena statistika, a starejši ljudje se še spominjajo domačinov, ki jih je mrzla tujina požrla brez sledu. O Francetu Cerarju-Tovorovem s Konfina pripovedujejo, da ga je po devetih mesecih v Ameriki povozil vlak (1902), Franca Krušnika-Jernačkovega z Imenj je zasulo v premogovniku... Le nekaj izseljencev je domotožje prignalo nazaj, večina jih je ostala v novi domovini...

Tod je doma precej znamenitih Slovencev: Fran Detela, avtor številnih povesti in med njimi najbolj znane, tiste z naslovom Malo življenje, pa zgodovinskega romana o Pegamu in Lambergarju, tudi pisatelj Fran Masej-Podlimbarski, ki se je proslavil z romanom Gospodin Franjo iz časov okupacije Bosne in Hercegovine, Anton Rožič, pisec literarne zgodovine, skladatelj Danilo Cerar, sloviti matematik Jurij Vago, ki je docela reformiral pouk matematike, fizike in balistike in spisal nekaj izredno dragocenih knjig, zavoljo česa se eden izmed kraterjev na Luni imenuje po njem, in še drugi. Največ zaslug za Moravče same in vso dolino pa ima nedvomno moravški šolnik Janko Toman: ustanovil je prvi posojilnico v Moravški dolini in mlekarstvo zadrugo, osnoval in vodil je pevsko, bralno, gasilsko in Sokolsko društvo, po njegovi zaslugi so tudi v Moravčah zgradili vodovod, na zamočvirjenih travnikih ob Drtiščici pa opravili izsuševalna dela.

Že prva svetovna vojna je dolini prinesla veliko pomanjkanje, lakoto in drugo gorje in terjala življenje 150

mož in fantov. Še huje je Moravško dolino prizadela druga svetovna vojna. Njeni prebivalci poznajo množične aretacije, usmrtitve talcev, požige hiš, nemške napade, ofenzivo, bombardiranja, izseljevanje — in vedo za 185 mrtvih za časa štiriletne narodnoosvobodilne vojne...

Središče doline so MORAVČE, kamor se steka kar precej cestá: iz Rudnika, Vrhpolj, Domžal pa Lukovice in iz Zagorja. Že od nekdaj so bile Moravče prometno, gospodarsko in kulturno središče doline, kot cerkveno farno središče pa so vplivale na urbanistično smotno zasnovo kraja. Nekoč so bile Moravče — zavoljo zamočvirjenosti — na Griču, tam, kjer je danes pokopališče, in so se šele kasneje spustile niže; nanizale so svoje hiše okrog 800 let stare cerkve z dvema zvonikoma, Layerjevimi podobami in baročnim sv. Martinom v glavnem oltarju ter pričele živeti zares razgibano življenje. »Gnada« cesarice Marije Terezije jih je povzdignila v trg, pa povsem zaslužno: imele so 6 gostiln, 7 trgovin, trško gospodo, 80 obrtnikov pa vse do leta 1933 stražarja, ki je vso noč bedel nad varnostjo spečih in vsako uro z vso pomembnostjo izkliceval čas.

Današnje Moravče imajo le dve trgovini, štiri gostilne (eni se reče »pri kavki« in prodaja celo lastne značke pa dobro obaro, pri cerkvi je gostilna »pri Jurkovih«, kjer je bil rojen pisatelj Detela in je v hiši njegova spominska soba, na pročelju pa umetnikov relief), obrtnikov pa domala nič, a je vseeno v njih viden napredek. Seveda drugačen: ne v številu gostiln in prodajaln, marveč v številu zaposlenih v domačih in bližnjih tovarnah, v številu novih stanovanjskih hiš, kilometrih novega asfaltnega tlaka, v hitrih in rednih zvezah z večjimi slovenskimi kraji, skratka — v povezanosti s Slovenijo.

Mizarske delavnice so v Moravčah, tovarna pletenin iz Gameljna — Rašica

O GORO

— zaposluje tukaj 100 Moravčank, Termit, ki pridobiva kremenčev pesek, prav toliko, domačini pa hodijo dnevno na delo tudi v bližnje tovarne. Življenjska raven ni bila še nikoli tako visoka kot je zadnja leta . . .

Tistega klasičnega kmetijstva je v Moravški dolini in v samih Moravčah malo, pač pa raste število usmerjenih kmetij — in kmetij, ki razmišljajo o kmečkem turizmu. Današnje Moravče poznajo le enega obrtnika, sedlarja Kokaljovega Milana, zato pa vedo več o kmetijski proizvodnji, živinoreji . . . Imajo vodovod, ki daje zdravo pitno vodo, ni vasi brez elektrike, v Moravčah je zrasla imenitna nova osnovna šola s sodobno telovadnico, šola je poimenovana po Juriju Vegi, iz tal rastejo novi stanovanjski bloki, lep in velik otroški vrtec bo kmalu na voljo, kulturno življenje pa — kot pripoveduje tajnik moravske krajeve skupnosti Milan Brodar — žlahtni moravske večere; šest let je že minilo od ustanovitve dobre godbe na pihala pod taktirko Mira Capudra, obstajata moški in dekliški pevski zbor — in pri prebivalcih veselje do poslušanja lepe slovenske pesmi.

Da, ta moravska prelepa narava! Eden izmed znamenitih sinov tega koščka Slovenije Vatroslav Grill, izseljenec v ZDA, publicist in pisatelj, ki je po vrnitvi v domovino spisal še knjigo Med dvema svetovoma, je prav v njej obudil topel spomin na lepoto teh krajev, ko je malo naprej od Pógle, nedaleč od poti, ki vodi k cerkvi sv. Mohorja, v svojih mladih letih užival na svoji »tajni« jasi, okrog kateri so se — kot pravi — »dvigale v nebo visoke, ponosne jelke«. Legal je vznok na debelo, mehko preprogo žametnega zelenega maha in »gledal v nebo, po katerem so se sprehajali beli oblaki, mali in veliki, vseh mogočih, nenehno se spreminjajočih oblik, in poslušal glasove gozda, ki me je obdajal«. In potem Grillova ugotovitev:

»Čez veliko let sem slišal znamenite orkestre s slavnimi dirigenti, a noben ni bil tako imeniten kot so bili glasovi na moji gozdni jasi . . .«

Da je Moravska dolina zares prav poseben zgodovinski, narodopisni in naravno-lepotno-turistični otok slovenske domovine, priča tudi dejstvo, da je o njej spisal Domžalčan Stane Stražar zajetno bukvo. Moravska dolina jo je naslovil in podnaslovil z »Življenje pod Limbarsko goro«. Čez 800 strani tiska je popisal ta skromni elektrotehnik, doma izpod Limbarske gore, z viri in podatki o nekdanjem in zdajšnjem življenju v Moravški dolini, pod Limbarsko goro. Šest debelih let je potreboval, da se mu je v popotni malhi nabralo toliko dobrega gradiva,

da je potem z njegovo pomočjo spisal knjigo v spomin svojemu prelestnemu otroštvu v teh krajih. In v uvodu je zapisal tudi tole:

»Moravska dolina! . . . Kdo bi mogel reči, ali si lepša podnevi ali v nočnem snu, ob jutranjem svitu ali sončnem zahodu, v delavnik ali na praznik, spomladi, ko drevje brsti, ali ko ti v jesenski slani listje odpada, pod snežno odejo ali med zlatimi klasi . . . Slikarjem si neizčrpen motiv in pesnikom neizpeta pesem . . . Ostani upanje in ponos svojih fantov in deklet, da ne bodo drugeje iskali sreče.«

Jagoda Vigele

Moravče (foto: Janez Klemenčič)

Limbarska gora — romarska cerkev, delo baročnega arhitekta Gregorja Mačka (1682—1745)

slovenija v *mojem* objektivu

Foto: Ančka Tomšič

Skozi sonce in meglo

Planina Zajamniki nad Bohinjem

V Triglavskem parku

Spodnje Gorjuše

Vrtaški vrh s Triglavom

Mojstrana

HIŠASTE ŽAR

Žare v obliki hiš so strokovnjaki odkrili pri nas zlasti na območju med Gorjanci in Mirno, največ pa v okolici antičnega Neviodunuma, današnjega Drnovega pri Krškem. Hišaste žare veljajo za edini bolj pogosti izraz antike v teh krajih in posebno prvino v provincialnorimskem izročilu Jugovzhodnih Alp; v zapuščini celotnega rimskega imperija pa so prava posebnost. Zato si jih oglejmo поблиže. Ob ogledu hišastih žar v Narodnem muzeju v Ljubljani ali pa Dolenjskem muzeju nam bo tako že marsikaj znanega.

Hišasta žara je pogrebna posoda v obliki hiše. Služila je kot »shramba« upepeljenih ostankov pokojnika. Položena je bila v grobišče. Ob njej pa so arheologi odkrili še vrsto drugih nagrobnih pridatkov in iz vsega tega izluščili življenje takratnih prebivalcev. To so bili Latobiki, keltsko pleme, ki se je sredi prvega stoletja našega štetja naselilo na današnjem območju Dolenjske in v spodnjem Posavju. Njihovo ime je pomenilo — ljudje z močvirja, zato lahko domnevamo, da je bilo tam od koder so prišli — z ozemlja, ki ga danes zaobsega Češka — svojčas močvirje.

Ozemlje latobiškega plemena je segalo na jugu in vzhodu do današnje slovensko-hrvaške meje, pa do Gorjancev in Sotle; severna meja je tekla po Savi do današnje Litije, na jugu pa se je izgubila sled za njo na Kočevskem.

Neviodunum — nova trdnjava bi lahko prevedli ime, je bila nova naselbina, nastala v latobiškem okolju, vendar šele po prihodu Rimljanov. (Na Krškem polju so bili odkriti namreč le rimski spomeniki, ne pa tudi spomeniki staroselcev). Neviodunum je bil sprva v rokah vojaštva kot večina tedanjih naselbin. Sodel je v provinco Panonija, ta pa je segala vse od današnjega Dunaja pa do Kočevskega Roga na eni strani in drugi od sotočja Save in Donave do Julijskih Alp. Za vojsko je prišla oblast v civilne roke — v roke upraviteljev oziroma županov in upravnih sodelavcev in blagajnikov na čelu prav tako izvoljenega mestnega sveta. Neviodunum je dobil mestne pravice pred nekaj več kot 1900 leti in zvenelo ime: Municipium Flavium Latobiorum Neviodunum.

GROBIŠČA

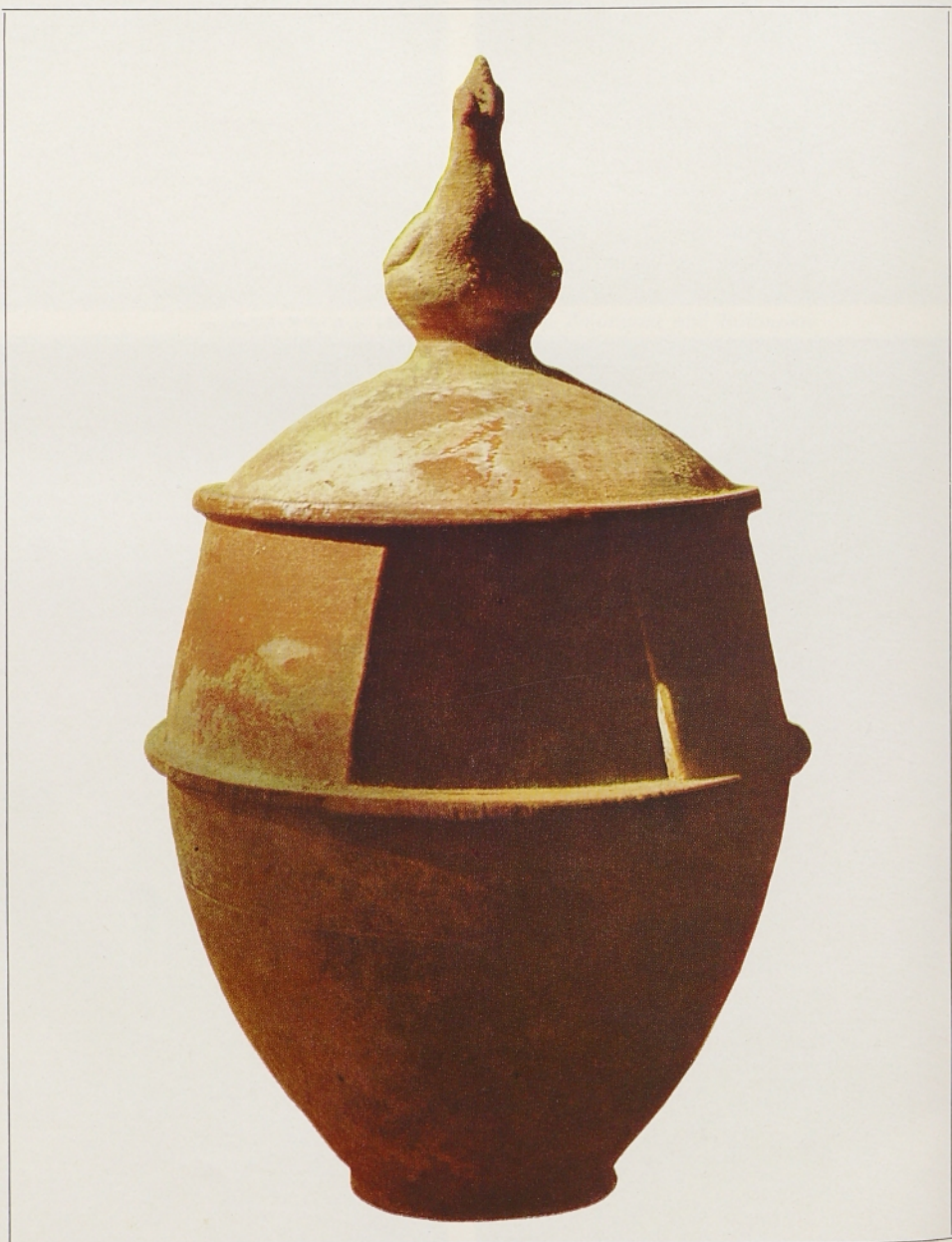
V zgodnji antiki so Rimljani mrlične upepeljevali. Upepeljevanje je bilo pri

nas razširjeno v prazgodovini predvsem na območju kulture žarnih grobišč, kasneje pa ga je na Dolenjskem v cvetočem obdobju halštata zamenjal ritual skeletnega pokopa. Kot kažejo raziskave je bilo pri nas v zgodnji antiki upepeljevanje izključno v navadi, čeprav sta bila pri Rimljanih tedaj uporabljana oba načina pokopa — sežiganje in pokopavanje trupel. S časom, ko je pri nas končan obred upepeljevanja — okrog 250 po našem štetju — pa je označen tudi konec uporabe hišastih žar. Letnica ni »pri-

bita«, saj so nekatere najdbe tudi iz kasnejših let.

Na Dolenjskem so arheologi odkrili kakih 100 primerkov hišastih žar. Največ so jih našli prav na območju nekdanjega Neviodunuma oziroma Drnovega pri Krškem, kar 33. Tod so našli hišaste žare, ki sodijo po nastanku med najstarejše pri nas, pa tudi takšne primerke, ki so jim strokovnjaki pripisali zadnje, najkasnejše oblike izdelave.

V Novem mestu so našli 12 hišastih žar, razen teh pa so odkrili žare še v Senušah pri Krškem, v Šentjerneju, na

Hišasta žara iz Drnovega, konec 1. stoletja (iz fototeke Narodnega muzeja)

E

Raki pri Krškem, v Hrastu na Gorjan-
cih, v Ljubljani, v Ribnici pri Breži-
cah, v Bršljinu, v Straži, v Velikem
Kamnu, v Dolenjem polju, v Mrzlavi
vasi, Novem mestu . . .

In ker je bilo v Drnovem, nekda-
njem antičnem bogatem pristanišču, ki
se je nekajkrat znašlo v središču sve-
tovno pomembnih dogodkov, v četr-
tem stoletju pa doživelo usodna leta za
svoj obstoj, odkritih največ hišastih
grobišč, se pomudimo še pri le-teh.
Raziskovalci so tod naleteli na grobne
skrinje, v katerih so bili shranjeni po-

slednji ostanki na grmadi sežganih
umrlih. Te grobne skrinje so bile se-
stavljene iz velikih skril, oziroma ne-
obdelanih kamnitih plošč, ki so bile
postavljene v nekakšne zaboje. Samo v
Drnovem so našli nad 300 takšnih gro-
bov.

Zanimive pa so grobnice. Te so bile
zidane in nekatere tudi poslikane. Za
enega najlepših primerkov rimskega
stenskega slikarstva in grobniške arhi-
tekture pri nas velja prav ena izmed
grobnic odkritih v Drnovem. V njej so
slikani prizori voznika z volovsko

vprego in sodom na vozu, pa prizor
pojedine in kvadriga v ciskusu, na ste-
nah pa je še vrsta drugih rastlinskih
slikanih vzorcev. Praviloma so bile hi-
šaste žare odkrite prav v grobnicah.
Sodeč po tem, kje so jih našli in kako
so stale v grobnicah so predstavljale
keltsko svetišče v malem. Razen hiša-
stih žar pa so raziskovalci odkrili v
teh grobnicah še vrsto drugih predme-
tov, tako v zidani grobnici s polkrož-
nim obokom in štirimi kvadratnimi ni-
šami: okrogel lonec, enoročajni vrč,
skodelo . . . V neki drugi grobnici so
naleteli na krožnike, lončke, vrče, v
tretji na steklene skodelice, stekleno
solznico, kozarce, oljenko, trebušast
lonec . . . Marsikaj tega je moč videti
v Narodnem muzeju v Ljubljani pa
tudi v Dolenjskem muzeju je shranje-
nik nekaj tod odkritih predmetov.

Tretji tip grobišč pa je bil namenjen
posmrtnim ostankom revežev. Te so
dali v grobove, stisnjene v gručo med
velikimi grobnimi parcelami takratnih
imenitnejšev ali pa so jih preprosto za-
grebli v zemljo.

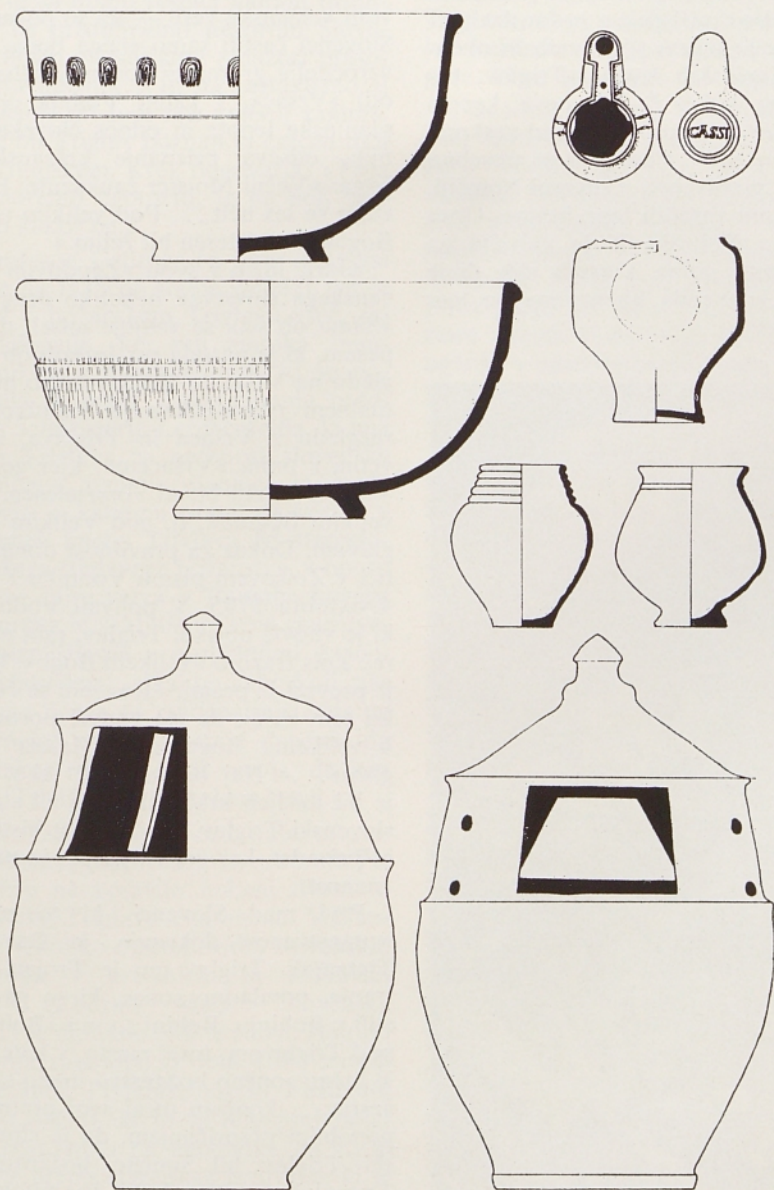
PETELIN NA VRHU

Hišaste žare so izdelovali s pomočjo
lončarskega vretena. Pri tem so bili
pravi mojstri, saj si strokovnjaki še da-
nes belijo glave z vprašanjem: kako
jim je uspelo izdelati hišaste žare. Za-
čeli so namreč pri dnu in končali pri
vrhu, kar je tehnično skoraj neizvedlji-
vo, če vemo, da je posoda na vrhu za-
ključena. Zaključena pa je bila z gum-
bom (glinastim zaključkom v obliki
gumba) ali pa je bil na vrhu upodob-
ljen stiliziran petelin. Med hišastimi
žarami velja za posebno pri nas tista,
ki ima razen petelina še shematizirano
človeško glavo; odkrili so jo v Novem
mestu. Strokovnjaki so željo po upodo-
bitvi umrlega razvozlati in povezali že
z druge odkritimi hišastimi žarami.

Pa si oglejmo za konec še hišasto
žaro čisto od blizu. Stoji na masivnem
dnu, ki je na prehodu v spodnji del
žare ali trebuha kot se temu reče, od-
deljen z žlebom. Spodnji del se za-
ključi nekako tam, kjer je žara najširša
in še posebej naznačena z rebrom. Sled-
i pas oziroma predel ob vratih, nato
pa že vse prehaja v vrh, ki se konča
kot rečeno z gumbom ali petelinom.
Na nekaterih žarah so dobro vidne od-
prtine. Teh je več — vrat, rež, lin,
oken, različnih po velikosti.

Hišaste žare so velike med 25 in 40
centimetri, široke okrog 25 centime-
trov, spodaj na dnu pa približno 10
centimetrov. Med hišastimi žarami od-
kritimi pri nas so razlike sorazmerno
majhne. Izdelane so iz glin in pobar-
vane rdeče, rjavo, oranžno, črno, vča-
sih pa tudi poslikane. Vse pa nadvse
zanimive tako vizualno kot v povezavi
z vsem, kar so strokovnjaki o njih
odkrili.

D. Kladnik

Nekaj različnih oblik žar izkopanih v Novem mestu

TRIGLAV STAROSLOVANSKO BOŽANSTVO

Še nekaj desetletij, in minilo bo tisoč let, ko je merseburški škof Thietmar opisal Štetin, »urbs tricornis«, triglavo mesto, ki stoji na treh gričih in kjer so imeli poganski severni Slovani svoja svetišča. Življenjepisci Otona, bamberskega škofa, in razširjevalci krščanske vere na Pomorjanskem Monachus Prieflingensis, Ebbo in Herbord pripovedujejo, da je bil Štetin bogato mesto. Najvišji hrib je bil posvečen velikemu bogu Triglavu. Njegov triglavi kip je krasil hramovo notranjščino. Škof Oton je sam razbil kipov trup. Tri glave, ki so bogu dale ime, pa je vzel s seboj in jih poslal papežu Kalikstu v Rim, da bi s tem dokazal uspešno spreobračanje podložnih mu rodov: »... trancum Trigloi ipse contrivit, sed tria eius capita deargentata, a quibus et Triglaus dictum est, secum abduxit.«

Ta pripovedovanja so se širila od gradu do gradu, od samostana do samostana. Prišla so v površni in nekri-

tični obliki v srednjeveške zgodovinske knjige, tako v Megiserjeve »Annales Carinthiae« kot v Valvasorjevo »Die Ehre des Herzogtums Krain«.

V svitu razsvetljene dobe išče ljubljanski Zoisov in Vodnikov krožek sledi staroslovenske kulture. Tem romantikom bi se zgodila velika krivica, če bi jim odrekli vsako kritično presojanje znanstvenih domnev. Linhart je postavil boga severnih Slovanov v Julijske Alpe, ker nosi njihov najvišji vrh isto ime. Tako je povečal in požlahtnil domoljubno mišljenje z božansko personifikacijo takrat spoznanih in občutenih planinskih lepot. »Triglav, triglavi bog, kakor že ime pove, ker so mu pripisovali gospostvo nad zrakom, zemljo in vodo. Častili so ga posebno Slovani, prebivajoči v severni Nemčiji, kjer so mu zgradili lepe hrame. Gora Triglav v Bohinju, ki je najvišja na Kranjskem, polna krasnih slik divje narave, je menda imenovana po tem božanstvu.«

Tako srečamo v znanstveni literaturi že pred več kot stoosemdesetimi leti zvezo pomorjanskega boga z našim Triglavom. Vendar je zgodovinar Linhart oprezen, kadar nima otipljivih dokazov. Zato pravi: »menda, zdi se...«, v izvirniku »es scheint...« Vodnik ni napravil napake, da bi Linhartovo mnenje imel za dokazano. Bila je tukaj samo domneva. Pri Zoisu se nam kaže njen odsev na primer v pismu, v katerem vabi Vodnika v družbi s Hohenwartom na izlet v Triglavsko pogorje: »... in ne dvomim, da ste še vedno pripravljene udeležiti se takega alpskega potovanja in poljubiti brado staremu, častitljivemu Triglavu.« Če je Vodniku Vršac Parnas, gora Apolona in pesnikov, Savica pa Kastilija, muzam posvečeni studenec, mu misel na Triglav kot Zevsov Olimp ni mogla biti daleč. V znanstvenih razpravah pa Vodnik niti ne omenja Linhartove hipoteze. Ko govori v Zgodovini Kranjske, Trsta in Gorice, o staroslovenski veri, trdi namreč — morda pod vplivom krščanske vere — da so poganski Slovenci častili samo enega boga, pozročitelja groma in gospoda neba. Vodi »Vršac«, v kateri Vodnik opeva planinske lepote in odnos človeka do njih, odseva priznanje krščanskega boga: »Večni Mojster zaukazuje: Prid, zidar se les učit... Pod velikim tukaj Bogom breztelesen bit želim.«

Kidrič misli v svoji »Zgodovini slovenskega slovstva« nekoliko drugače: »Sama ob sebi se vsiljuje misel, da je pesem, ki je nastala pri Jezerih ob pogledu na Vršac in Triglav in ob eventualnem pripovedovanju vodnikov o razgledu z Vršaca in Triglava, istovetna z onim »Vršcem«, kjer govori Vodnik o želji bivati »breztelesen pod velikim Bogom«, tj. pod Velikim Triglavom. Dokaz za pravilnost domneve tiči v Zoisovem pismu Vodniku z dne 4. oktobra 1795. V pohvali Vodniku, ki je vnovič obiskal Triglav, rabi namreč Zois frazo o »velikem Bogu«, ki jo je prevzel iz pesmi: »Res sem se čudil, ko sem slišal, da ste vnovič poromali k velikemu Bogu in k Malemu Triglavu...« Naj bo tako ali tako, naj je bil mišljen krščanski Bog ali staroslovenski Triglav, Vodnik kot historik ni prizadet, ker gre za pesem in ne za znanost.

Prvi med Slovenci, ki to misel »znanstveno« dokazuje, je Davorin Trstenjak. Triglav mu je Trojan, jutranje, pomladno sonce, ki so ga častili v Bohinju. Bohinje so mu »Bohinje pod Triglavom, torej mesto, v katerem je lučno sončno božanstvo imelo svoje častje... končam torej svoj pretres s popolnim prepričanjem, da je slovenski Triglav bil sončno božanstvo«. Trstenjakovi etimološki in mitološki dokazi šepajo in današnja veda se ne ozira več nanje. Bili so samo krepilo

Triglav — vrh je dobil ime po božanstvu (foto: Joco Žnidaršič)

domoljubju, ki je že imelo Triglav za svoje nacionalno znamenje.

Na njegovega sovrstnika Gregorja Kreka, profesorja filologije na graški univerzi, pa se že sklicuje Adolf Gstirner v Kugyjevi knjigi »Fünf Jahrhunderte Triglav«, poučen, da imajo na odličnem mestu graškega vseučilišča Krekovi nazori še vedno polno veljavo. Tole je Krekovo mnenje: »Ali je Triglav, ki je bil pri polabskih Slovanih kot sončni bog v posebnih časteh, vseslovanski bog, ne moremo ugotoviti. Toliko pa se vseeno lahko pripomni, da govori več znamenj za to kakor pa proti temu... V praserodnih mitih je veljal sončni bog tudi za boga vojne. Ali je bilo tako tudi pri Slovanih, ne moremo ugotoviti. Toliko pa se vseeno lahko pripomni, da govori več znamenj za to kakor pa proti temu... V praserodnih mitih je veljal sončni bog tudi za boga vojne. Ali je bilo tako tudi pri Slovanih, ne moremo z gotovostjo niti trditi niti zanikati. Pa tudi tu se bomo resnici najbolj približali, če prislunemo nazorom Slovanov in jih primerjamo z nazori praserodnih ljudstev.« In na zastavljeno si vprašanje, ki tudi nas najbolj zanima, ali je bil Triglav poznan in čaščen tudi na Kranjskem, Krek odgovarja: »Tega ne moremo ugotoviti, je pa bolj verjetno kakor ne.«

Profesor Gstirner se sicer omejuje samo na različne sodbe, vendar mu je misel o božanskem Triglavu všeč, saj jo dokazuje, ker mu manika znanstvenikov, z izjavami ljudi, ki so popotniki in poeti. Tako omenja potopisca Schweigerja-Lerchenfelda, ki ima boga Triglava za osebnost slovenske mitologije, nadalje planinca in poeta Kugyja, o katerem pravi, da veruje v nastanek imena Triglava od staroslovanskega triglavega božanstva, v oporo te teze citira verza iz Baumbachovega Zlatoroga in zaključuje svoja znanstvena razmišljanja z naslednjimi značilnimi besedami: »Nai bo kakorkoli, nas ta sicer učena pa različna mišljenja ne zadenejo, nam zadostuje dejstvo, da vsekakor mnogo ljudi veruje, da ima gora Triglav ime po nekem bogu.«

Zanimivo je, da se tudi našemu znamenitemu zgodovinarju in geografu Fr. Orožnu ne pojavijo nobeni dvomi o nastanku Triglavovega imena. V članku »Nekoliko o zemljevidih slovanskih pokrajin v prejšnjem in sedanjem času« (Zbornik Matice Slovenske 1901) se dotakne tudi te snovi. Najprej omenja razsodbo iz leta 1664 zaradi meje med Podkloštrom in Fužinami (Belo pečjo), ki jo je leto prej našel Gstirner, nato pa ugotavlja, da so te listine prepis starejšega izvirnika, ki je bil spisan gotovo že sredi petnajstega stoletja. Krajepisna imena v listini »so naznačena v gorenjskem narečju in

nemški pisec izvirnika je imena napisal, kakor jih je slišal iz ust kmetov«. Nato Orožen nadaljuje: »Ob tej priložnosti še nekoliko o imenu Triglav. Ta najvišji slovanski vrh ima ime po staroslovanskem bogu Triglavu, ne pa po svojih treh vrhovih, katerih pravzaprav ni. V največji bližini bi prav bujna domišljija morebiti še našla tri vrhove. Poleg glavnega vrha (2863 m) imamo še Mali Triglav (2740 m), Srednjega Triglava pa sploh ni, akoravno nekateri pisatelji tudi tega omenjajo. Kredarice ne moremo imeti za tretji triglavski vrh. Sploh od nobene strani ne vidimo treh triglavskih vrhov, kar se mora upoštevati pri vprašanju o imenovanju te orjaške gore. Ker so pa bili prvi hribolazci na Triglavu šele ob koncu 18. in v početku 19. stoletja in je ime Triglav dokaj starejše, ni mogoče, da bi imenovali to goro po morebitnih vidnih treh vrhovih ljudje, ki so videli goro prav od blizu. Po pravici torej trdimo, da je dobila ta najvišja slovanska gora svoje ime po maliku Triglavu, bogu zemlje, zraka in morja, saj najdemo tudi pri drugih narodih gore, ki se imenujejo po bogovih.«

Nadaljnji poizkusi, ki naj dokažejo vsaj možnost, da so imeli Slovenci goro Triglav za boga, so novejšega datuma. Eni primerjajo današnja verstva praserodnih narodov, ker tudi naše ni moglo biti v svojem bistvu drugačno. Drugi spet pozivajo, da je treba iskati pri tako vztrajni molččnosti drugih virov pojasnila za razne uganke v narodopisnem blagu, kolikor ga je med Slovani in še posebej med našim narodom.

Primitivna plemena so si predstavljala bogove na vrhovih nad oblaki, ki obdajajo gorovja. Tam imajo svoje domove, od tam pošiljajo na zemljo dež in strelo. Ljudstva na nizki stopnji častijo gorske duhove še povsod tam, kjer so visoke gore. Čomolungma v Himalaji je Mati, boginja zemlje, Kailas, »najboljša med gorami«, in je cilj hrepenenja in romanja nešteti hinduističnih vernikov. Navajajo številne primere vsepovsod v Afriki, centralni Aziji, na Borneu, na Japonskem itd. Zgodovina danes kulturnih narodov pravi, da so tudi ti na svojih prvih stopnjah postavljali bogove na gorske vrhove. Po tem razmišljanju si zastavlja dr. V. Bohinec (O čaščenju gora in jezer, Plan. vest. 1925) naslednje vprašanje: »Ali ima Triglav svoje ime res po starem triglavem slovanskem bogu? Verjetneje je, da je ta predstava nastala šele pozneje pri domoljubnih pisateljih, akoravno ni izključeno, da so ga tudi naši predniki častili.«

»Podobno kakor drugi Slovani so se tudi Slovenci v spoštovanju klanjali pred naravo in njenimi pojavi. Saj so bili kot poljedelci z njo ozko povezani,

ko jim je negodno vreme lahko uničilo ves uspeh njihovega dela in truda... Ogelni kamen celokupne slovanske mitologije daje vera v božanstvo ognja... Bog ognja se je naravno prav kmalu združil s sončnim božanstvom, za kar priča že samo dejstvo, da so žigali plapolajoče ognje (kresove) ob dnevih, ko je stalo sonce najvišje in najnižje...« To so začetne misli razprave Jos. Mala v Glasniku Muzejskega društva.

Čudovit je svet slovanskega baje-slovja. Še ga najdemo v domačih šegah in navadah, govoric, pripovedkah, pesmi in podobi.

V Malovi razpravi so popisani še dandanes živeči ostanki staroslovenskih obredov. Posameznostim, ki kažejo obrise bajne slike iz naše davne preteklosti, ni mogoče odreči prepričevalnosti in verjetnosti. Zaradi tega nas tem bolj zanima mnenje prof. Mala o bogu Triglavu. Naslednje misli beremo v omenjeni razpravi: »Brückner je mnenja, da je Dažbog starejše ime za Triglav, ki se je šele po svoji policefalni (večglavi) upodobitvi tako imenoval... Očitno pa se Brückner moti, če se nagiba k mnenju, da je Triglav čisto novo božanstvo, ki je bilo vrhu tega še omejeno na pokrajine med Labo in Odro. S tem naziranjem se približuje Wieneckerju, ki trdi, da so si bajko o Triglavu izmislili misijonarji, da bi se postavili pred svetom in papežem, s kakim monstuoznim malikovalstvom da se morajo boriti. S tem pa se ne ujema dejstvo, da govorijo o policefalnem in triglavem božanstvu neizpodbitni nemški viri... Pravkar smo videli, da pozna Triglava tudi srbska narodna pesem, deloma že poveznega s krščansko sv. Trojico. Djurdjevdanska pesem ga imenuje naravnost od vseh bogov največjega starega, resničnega praboga: 'To junaci mladi hrabri, — Veljni vojni Triglavovi, — Triglavovi silna boga, — Silna boga največjega, — Boga stara Prapraboga, — I bogova služi svojih.' Zelo verjetno je, da je tudi naš sivi gorski očak v kaki zvezi z nekdanjim čaščenjem boga Triglava. Na to bi poleg imena kazala stara pripovedka o Zlatorogu, čigar življenje je v varstvu maščevalnih sil. Bogatin skriva v sebi neizmerne zaklade, na sosednjih triglavskih pobočjih pa so se raztezali rajski vrtovi, ki so jih oskrbovale rojenice, a jih je ranjeni Zlatorog uničil in spremenil v peščene puščave. Po vsem tem moramo pritegniti G. Kreku, ki pravi, da govori več znakov za to, da je bil Triglav obceslovansko božanstvo.«

Odlomek iz knjige »Triglav gora in simbol« avtorjev Evgena Lovšina, Stanka Hribarja in Mihe Potočnika

FRANCIJA

PLODNO, DELOVNO LETO

Leto 1979 je bilo za slovensko delavsko društvo v Aumetzu, Francija, izredno plodno in uspešno. Da smo prišli do takih uspehov, je bilo treba res trdo delati. Če bomo tako nadaljevali tudi v prihodnje, če bodo prav tako vsi člani pomagali pri delu, lahko v prihodnje pričakujemo še večje ali vsaj take uspehe. To je nekaj ugotovitev z našega rednega letnega obnega zbora, ki smo ga imeli 20. januarja.

Društvo mora vzdrževati svojo hišo in zemljišče, zato je treba za delo kar precej rok, če želimo, da delo pravilno teče naprej. Žal pa tako ni bilo vedno. Če bomo zanemarili naše premoženje, se lahko kdaj v prihodnje zgodi, da ga bomo morali prodati, to pa bi bila izredna škoda, saj je bilo vse težko pridobljeno.

Izredno leto je bilo to za društveni pevski zbor: prav vsi pevci so se redno udeleževali vaj in se udeleževali tudi drugih društvenih akcij. Naštejmo nekaj naših uspešnih akcij:

14. julija smo v povorki ob francoskem narodnem prazniku ponovno sodelovali z našim okrašenim vozom in že drugič osvojili prvo mesto. Vendar pa moramo tudi tu pripomniti, da je sodelovalo premalo članov. Pri pripravi naših tradicionalnih prireditev vinske trgovatve, proslave dneva republike

in pri miklavževanju pa je bila udeležba članov množična, kar je hvale vredno.

Vrhunec naše lanske dejavnosti je bila turneja našega moškega pevskega zbora po Sloveniji. Ta turneja je bila prvotno predlagana s strani Zveze kulturnih organizacij Slovenije, ker pa se je ta organizacija izjalovila, so pevci prevzeli vse breme nase in jo sami tudi financirali. Potrebovali so dovolj poguma za to zahtevno nalogo. Pridno so vadili, priredili ples, tombolo in koncert, da so zbrali za potovanje zadostno vsoto. Seveda pa je pomagalo tudi samo društvo, ki jim je dalo denarna sredstva in tudi spominske plošče za darila. Pevska turneja po Sloveniji je v celoti uspela. Pevci so bili povsod lepo sprejeti in ugodno ocenjeni. Upamo, da bo to doživetje že v večjo spodbudo za njihovo nadaljnje delo.

Slovenska šola dobro deluje. Učiteljica Olga Rebula ima pouk trikrat ob torkih: ob 17. do 18. ure za otroke, od 18. do 19. ure za začetnike, od 19.30 do 21. ure pa za nadaljevalni tečaj. Vsem zainteresiranim priporočamo, da redno obiskujejo pouk.

Blagajna je bila vodena pravilno in veseli nas, da je proračun ugoden, čeprav so bili izdatki višji. Članarina za leto 1980 ne bo višja. Večji letošnji izdatek bo popravilo strehe naše hiše.

Novi odbor se je odločil, da bodo letos vodili društvo kolektivno, bomo pa še obdržali predsednika, ki bo imel koordinacijsko in reprezentativno vlogo. Tak način dela bo dal vsakemu članu odbora priložnost za večjo aktivnost in odgovornost.

Zahvaljujemo se vsem, ki so pomagali pri društvenem delu v preteklem letu in žrtvovali za to veliko svojega prostega časa.

Za odbor: Jože Peternel

»JADRANOV« DRUŽINSKI VEČER

Slovensko društvo »Jadran« iz Merlebacha je 12. januarja v dvorani, ki je last rudnika, priredilo svoj tradicional-

ni družinski večer. Kljub prostornosti je bila dvorana skoraj popolnoma zasedena. Zbranim je najprej spregovoril Jože Zdravič, predsednik društva Jadran. Na kratko je pregledal delo v preteklem letu in orisal nekatere težave, s katerimi se je društvo srečevalo. Za vse navzoče je bilo nedvomno prijetno in spodbudno dejstvo: člani društva radi in neutrudno delajo kljub večjim in manjšim težavam, ki terjajo od članov prenekatero uro prostovoljnega dela. Ob koncu je zaželel predsednik vsem kar največ sreče v novem letu, društvu pa veliko delovnih uspehov.

Nato je spregovoril gost večera, vicekonzul iz Strassbourga, Boris Brajković. Po uvodnih besedah je tovariš vicekonzul v strnjeni in nazorni obliki predstavil mednarodni položaj v svetu in položaj Jugoslavije v njem ter seznanil rojake z boleznijo predsednika Tita.

Sledila je zabava, za katero je bilo vsestransko poskrbljeno. Za ples je skrbel ansambel Birmann.

*Olga Rebula,
slov. učiteljica v Merlebachu*

UMRL JE SILVO MAV

Nenadoma je umrl Silvo Mav iz Freyming-Merlebacha. Smrt ga je iztrgala iz naše srede 6. januarja 1980. Za njim žalujejo žena, hčerke in mama ter številni prijatelji in znanci. Naj mu bo lahka tuja zemlja.

ZORKO RAZSTAVLJA

V galeriji Maison pour tous v Fontenay-sous-Bois v Franciji razstavlja slovenski kipar Janez Zorko, prejemnik nagrade »Prix de la Sculpture Contemporaine 1979«. To je že Zorkova deseta samostojna kiparska razstava, odkar se je v letu 1964 za stalno naselil v Franciji, točneje na Montparnassu v Parizu. Poleg tega pa je sodeloval še na številnih skupinskih razstavah po vsej Franciji. Leta 1974 je sodeloval tudi na mednarodnem kiparskem simpoziju v Kostanjevici na Krki.

Posnetek iz lanske vinske trgovatve v Aumetzu

Silvo Mav

Pred odhodom iz domovine je opravljal Zorko poklic mehanika, pritegovala ga je narava, opazoval jo je in preučeval. Začel jo je slikati, želel je razkriti vse njene oblike. Želja po znanju ga je pripeljala v prestolnico umetnosti Pariz, kjer je Zorko po nekaj letih študija in trdega dela postal to, kar si je ves čas želel. Zdaj je ZORKO SCULPTEUR ena izmed posebnosti, pariškega Montparnassa, kjer ima svoj atelje.

ZR NEMČIJA

NAČRTNO DELO PRI »SAVI« V FRANKFURTU

Slovensko kulturno-prosvetno društvo Sava v Frankfurtu je eno izmed tistih slovenskih društev v tujini, ki načrtno skrbi tako za organizacijo kulturnih in družabnih prireditev za naše rojake kakor tudi za izobraževanje svojih članov. V društvenih prostorih so našli slovenski šolarji prvi stik z materinim jezikom. Društvo je bilo slovenski učiteljski v veliko pomoč pri zbiranju podatkov o šoloobveznih otrocih v slovenskih družinah na njihovem območju. Vsak četrtek zvečer pa je v prostorih »Save« tečaj slovenskega jezika za odrasle, ki ga vodi Daniela Žula.

Skupno z učenci slovenskega dopolnilnega pouka, je »Sava« priredila uspelo proslavo slovenskega kulturnega praznika, priredila je pustno zabavo za odrasle in otroke, kjer je tudi nagradila najboljše maske, članstvo pa razširja tudi v kegljaški, pevski in dramski sekciji. »Savine« prireditve redno obiskujejo tudi rojaki iz Offenbacha, Darmstadta in drugih okoliških mest.

Dragica Nunčič-Turk

SLOVENSKO DRUŠTVO V LUDWIGSBURGU

Slovinci, ki živimo v Ludwigsburgu, smo že dolgo razmišljali, kaj bi morali ukreniti, da bi se tudi v tem kraju ustanovilo slovensko društvo, tako kot v bližnjem Stuttgartu. Za poskušnjo smo lani pripravili dve prireditvi, ki sta bili obe dobro obiskani in to nam je bilo v veliko spodbudo. Odločili smo se, da bomo pripravili ustanovno skupščino novega društva 2. decembra 1979 hkrati s proslavo dneva republike.

V dvorani se nas je zbralo okrog 200 rojakov, ki so vsi pozorno sledili izbranemu kulturnemu sporedu. Pripravili so ga učenci slovenske in jugoslovanske dopolnilne šole iz Ludwigsburga. Jugoslovanski generalni konzul v Stuttgartu France Presetnik nas je v kratkem pozdravnem govoru seznanil z društveno dejavnostjo slovenskih in jugoslovanskih delavcev v deželi Ba-

den-Württemberg, kjer deluje že 56 klubov, od teh osem slovenskih, na kratko pa nam je spregovoril tudi o pomenu proslav dneva republike.

Novoizvoljeni odbor se je za tem sestel na svoji prvi seji in izvolil za predsednika Toneta Klemenčiča, ki je pred tem vodil tudi iniciativni odbor. Novo društvo se uradno imenuje — Slovensko kulturno in športno društvo Planina.

Omeniti moramo tudi, da v Ludwigsburgu že dve leti deluje slovenska dopolnilna šola, ki jo vodi učiteljica Marija Belec. Kljub precejšnji raztresenosti slovenskih družin obiskuje ta pouk kar precej slovenskih otrok, ki radi nastopajo na številnih prireditvah. Udeležili so se že pionirskega šahovskega tekmovanja, sodelovali na slovenskem srečanju v Tübingenu, sodelovali so pri »šoli v naravi« in so vključeni v pionirski odred Triglav, udeležili so se izleta v domovino, bili pa so tudi že gostitelji učencev iz Ljubljane.

*Tone Klemenčič,
predsednik SKŠD Planina,
Ludwigsburg*

ŽIVI STIK Z DOMOVINO

*Pri slovenski zdovski družini
v Porenju*

Domovina je ena, nam vsem dodeljena. Kdo bolj občuti to Cankarjevo misel kot naši zdomci, ki po vsej razviti Evropi režejo včasih debelejši ali pa slabši kos kruha. Nikjer jih ni več kot v Zvezni republiki Nemčiji in zato smo s temi ljudmi nekako najbolj povezani. Pa tudi naši zdomci se povezujejo med sabo v društva, v okviru katerih močneje zaživi misel na domovino. Eno takšnih društev je tudi slovenska sekcija »Celje« v Grevenbroichu, industrijskem mestecu v Porenju, ki deluje v okviru jugoslovanskega društva »Sloga«.

V tem mestecu pri Düsseldorfu pa me je gotovo najbolj pritegnila simpatična, gostoljubna družina Korošec. Ni me pritegnila le zato, ker so to med najbolj delavnimi društvenimi delavci »Celja« in je oče Maks odbornik dru-

štva. Vsak Slovenec je v njihovem domu dobrodošel gost in slovijo po svoji gostoljubnosti.

Ta številna družina šteje kar šest članov in če bi v Grevenbroichu ne bilo drugih Slovencev, bi kar zadostovali za majhno slovensko kolonijo. Tudi v njihovem domu je domače kot kjerkoli v Sloveniji. Njihov dom pa je tudi poln spominov na domovino in slovenskih knjig in časopisov imajo kar za malo knjižnico. Ker pa jim to ni dovolj, preživijo čisto vsak svoj dopust na svojem domu v Celju, kjer se počutijo najbolj doma. Tako stojijo včasih pred njihovim domom v Celju kar trije avtomobili z nemškimi tablicami. Ker je v družini več pridnih, delovnih rok, živijo dobro in v slogi. Njihov bližnji sorodnik Stane Felser, vodi grevenbroiško »Sloga« in tako so s tem slovenskim društvom-sekcijo kar najbolj povezani. Ker so zdomci prinesli s sabo v začasno ali novo domovino tudi veselje do petja in ljubezen do slovenske besede zna biti na takšnih prireditvah sila veselo. Sicer pa se tradicionalne prireditve »Slovensko-nemško srečanje« zelo radi udeležujejo tudi Nemci. In Stane Felser, predsednik, je v Grevenbroich pripeljal na turnir celo mladince celjskega NK Kladivar.

Prikupna zdovska družina šteje šest članov. Najprikupnejši družinski član je mala Magdalenca, ki je bila rojena v Nemčiji. Njena brata Marjan in Maksi, ki štejeta nekaj nad dvanajst let, sta zaposlena že ves čas, odkar bivata v ZR Nemčiji. Hči Martina je poročena z bivšim kapetanom celjskega NK Kladivar, Tonetom Černjavičem, ki je v tem dresu odigral kar sto tekem in zdaj uspešno nadaljuje nogometno kariero pri NK »TUS Grevenbroich«.

Oče Maks je prišel prvi v Grevenbroich, za njim pa je čez čas prišla še žena Vera z otroki. Kot rečeno, se jim je v Nemčiji rodila še Magdalenca, ki jo vzgajajo v slovenskem duhu in govori slovensko kot katerakoli druga slovenska deklica. Seveda govori ena-

Družina Korošec iz Grevenbroicha

ko dobro tudi nemško. Njeni starši najdejo kljub zaposlenosti dovolj časa za slovensko vzgojo, ki jo mnogi drugi zdomski starši žal zanemarjajo, tudi v Grevenbroichu. Ker so v Nemčiji trenutno zelo v modi kitajski borilni športi, je sin Maksi seveda navdušen športnik in enako navdušeno tudi trenira. Navdušeno pripoveduje o napor- nih treningih, ki potekajo včasih tudi na snegu in o tem, da je šaolin še vse več kot borilni šport, ima tudi svojo filozofijo. Marjan, ki manj govori, zelo rad bere in obsežna slovenska knjižnica, ki jo ima družina Korošec, je ve- čidel njegova last. Oče Maks pa je znan šaljivec, ki mu nikoli ne zmanjka energije in vsaki stvari najde tudi nje- no smešno plat. Mama Vera pa se poleg službe največ posveča gospo- dinjstvu, ki ji pri njeni številni družini seveda vzame res mnogo časa. Sicer pa je kljub bolehnosti vedno razpoložena in pravi, da je njena družina njena naj- večja sreča.

Veselilo me je opazovati en dan iz- seka iz življenja naših ljudi v tujini. Tak je kot vsak drug delavnik, le da ga dopolnjuje misel na domovino. Ko- rošev dom je res Slovenija v malem.

Branko Jeranko

ŠVICA

NOVA DRUŠTVENA VODSTVA

Ob koncu preteklega leta so imela redne letne občne zборе vsa slovenska društva, ki delujejo v Švici. Ponekod so občne zборе povezali s proslavami dneva republike. Kot posebnost pa lahko omenimo sklep občnega zbora SD Planika v Winterthuru, da se nji- hova kegljaška sekcija »Soča« iz Schaffhausna zaradi izredne aktivnosti preimenuje v podružnico, saj je ta sek- cija v zadnjem času poleg športne raz- vila tudi kulturno-zabavno dejavnost.

Člani Planike so vodstvo ponovno zaupali dolgoletnemu predsedniku Marku Urbasu, poleg njega pa so bili v upravni odbor izvoljeni: Aloiz Do- linšek, podpredsednik, Rozika Kranic, tajnica, dr. Barbara Smrekar, gospodar in pomočnik tajnika, Alojz Podgornik, blagajnik, Milan Požeg, Boris Rot, Janko Goričan, predsednik sekcije »Štajerci« iz Kreuzlingena, Jože Zabel, predsednik podružnice »Soča« iz Schaffhausna. Drugi člani odbora so še: Oto Čerček, Franc Roškar, Štefan Persoh, Ivan Bernik in Karel Oblak, predsednik kegljaške sekcije Winter- thur.

SPD Triglav je na občnem zboru ustanovilo novo sekcijo, katere namen bo posredovanje informacij o možno- stih zaposlitve in o carinskih predpisih tistim članom, ki se nameravajo vrniti v domovino, prav tako pa so sklenili,

da dobi društvo dve novi sekciji in sicer »ženski krožek« in kegljaško sek- cijo, ki jo vodi dolgoletni zaslužni član Martin Kadenšek. Dosedanji predse- dnik društva Roman Kranjc je dobil od občnega zbora zahvalo za sodelovanje in lepo darilo, blagajničarka Cilka Biz- jak pa je prejela od nadzornega od- bora posebno pohvalo za vestno delo. Odbor SPD Triglav sestavljajo: Metod Fikfak, predsednik, Mladen Rodella, podpredsednik, Majda Ipavec, tajnica, Cilka Bizjak, blagajničarka, Tone Ma- zi, gospodar in referent za informi- ranje o možnostih zaposlovanja v do- movini, Tomislav Mitrevski, referent za planinstvo, Zdravko Walland, teh- nični referent, Martin Kadenšek, refe- rent za kegljaštvo, in člani: Franc Ilar, Zdenka Jevnikar, Marjan Bradeško, in Willy Croci.

Pri Društvu slovenskih izseljencev Beneške Slovenije v Švici upravnemu odboru še ni potekel mandat, zato le- tos niso imeli volitev. Na rednem let- nem občnem zboru je predsednik društva Danilo Chiacig prebral poro- čilo o delu v minulem letu, iz katerega smo razbrali, da so organizirali lani ne le vinsko trgatve temveč tudi vrsto piknikov, enodnevni izlet in drugo, število njihovih članov pa nenehno raste.

Breda Cechich-Stepič

ŠMUČARSKO PRVENSTVO JUGOSLOVANSKE MLADINE V ŠVICI

V Unteribergu, približno uro vožnje od Züricha, je bilo 27. januarja 3. smu- čarsko prvenstvo jugoslovanske mla- dine v Švici. Tekmovanje je organizi- ralo športno združenje JU-SKI, pokro- vitelj je bila delovna organizacija Lek iz Ljubljane, finančno pa je priskočila na pomoč Ljubljanska banka. Tekmo- vanja se je udeležilo 90 tekmovalcev iz vse Švice.

Prva mesta so v posameznih skupi- nah osvojili naslednji mladi tekmo- valci: Gregor Zajec pri malčkih, Jasna Kranjc pri cicibankah, Igor Goričan in Marko Klevišar pri cicibanih, Patricija Borovnik pri mlajših pionirkah, Bog- dan Marin pri starejših pionirjih, Igor Kušar pri mladincih, poleg teh pa smo srečali tudi nekatere, ki smo jih kot zmagovalce spoznali že lani — He- lenco Dolhar, zmagovalko pri starejših cicibankah, Roberta Kristana pri mlaj- ših pionirjih in Evi Jakopič, zmago- valko v kategoriji starejših pionirk.

Tekmovalce in gledalce je pozdra- vila jugoslovanski konzul v Zürichu Sonja Ledinek, tekmovanje pa si je ogledal tudi novi jugoslovanski gene- ralni konzul v Zürichu Gustav Kranjc. Vsi udeleženci tega tekmovanja so po- slali pozdravni telegram predsedniku SFRJ Josipu Brozu Titu.

Breda Stepič-Cechich

ŠVEDSKA

OBČNI ZBOR V HALMSTADU

Slovensko kulturno društvo Ivan Cankar v Halmstadu je imelo v janua- rju redni letni občni zbor, ki je bil pravi dokaz, da je bilo naše društvo delavno v več smereh. Živahni sta bili teniška in šahovska sekcija. Kulturno delo je zajemalo predvsem mladi rod, v številnih kulturnih programih pa so sodelovali tudi odrasli. Naši mladinci so prepevali (vodila jih je rojakinja Roza Knez), recitali in se predstavili tudi z drugimi nastopi. Pred kratkim so mladinci in mladinke samoiniciativ- no ustanovili svoj mladinski klub, ki nosi ime »Samorastnik«. Odbor se je že predstavil z osnutkom svojega dela — sodelovali bodo pri sestavi kultur- nih programov, organizirali izlete in letovanja in podobno.

Halmstadske Slovenke bodo v krat- kem pričele s šivanjem narodnih noš. Ker še vedno ni rešen problem uči- telja, bomo pri društvu poskušali orga- nizirati kvalitetne slovenske ure. Dru- štvvena knjižnica je že malo narasla, žal pa še nismo mogli kupiti video-recor- derja, da bi lahko posredovali sloven- ske filme.

Naj povemo še, da je bil za pred- sednika ponovno izvoljen dosedanji predsednik Jože Godina, podpredse- dnik je Janko Bukovec, tajnik Ivan Felc. Želimo jim veliko uspehov pri društvenem delu.

Občnega zbora se je udeležil tudi konzul Ivan Andrejaš iz Göteborga in predstavnik Združenja Jugoslovanov. Navzoči so bili tudi predstavniki dru- štva »France Prešeren« iz Göteborga, predstavniki ABF in halmstadske ob- čine.

Marija Hriberšek

PETLETNICA »SLOVENIJE« V OLOFSTRÖMU

Kulturno društvo »Slovenija« v Olofströmu na južnem Švedskem je minulo jesen slavilo 5-letnico obstoja. V počastitev tega društvenega praznika so organizirali veliko kulturno priredi- tev, ki so se je poleg članov društva udeležili tudi slovenski rojaki iz drugih krajev, predstavniki prijateljskih jugo- slovanskih društev in nekaterih šved- skih društev.

Korenine društva »Slovenija« segajo v leto 1971, ko je nekaj posameznikov začelo organizirati slovenske družabne večere. Na teh večerih se je pokazala potreba tudi po slovenskih narodno- zabavnih ansamblih in tako je že kmalu potem nastal ansambel »trio Viktor«, ki ga še danes vodi Viktor Semprimožnik pod imenom ansambel »Vikis«.

SLOVENSKO DRUŠTVO
VANCOUVER

Oglašamo se vam iz daljnega Vancouverja v zahodni Kanadi. Zahvaljujemo se vam za redno pošiljanje Rodne grude in koledarja in vam želimo še veliko uspehov v prihodnosti. Slovenski izseljenski matici se zahvaljujem tudi za zavoj knjig, ki ste nam jih poslali za obnovitev naše društvene knjižnice.

Slovensko društvo v Vancouverju je tudi lani kar lepo napredovalo, čeprav tudi brez težav ni šlo, vendar pa je bil naš trud obilno poplačan s prijetnimi trenutki, ki smo jih preživeli v našem slovenskem domu z našimi rojaki in prijatelji. Ker je naše društvo sorazmerno majhno, so uspehi vredni še toliko več. Imeli smo nekaj res lepih prireditev, od katerih sta najbolj uspeli dve — najprej je bila to proslava 21-letnice Slovenskega društva Vancouver, ki smo jo proslavili s kratkim in lepim programom. Naša folklorna skupina je zaplesala nekaj narodnih plesov, moški pevski zbor pa je zapel nekaj lepih slovenskih pesmi. Prireditve je bila dobro obiskana in je bilo zelo prijetno. Druga takšna prireditve je bil koncert ansambla Toneta Kmetca iz Ptuja. Vsi smo nestrpnost pričakovali njihovega prihoda. Koncert je bil dobro obiskan in program je bil zelo pester. Naša srca so drhtela ob ganljivih pesmih in prijetno smo se zabavali ob Brkoceljevem humorju. Ta večer je bil za nas res nepozaben.

Vinko Močnik, Vancouver, B. C.

NOV ODBOR PRI PLANICI
V HAMILTONU

Za odsek št. 13 Planica Vzajemne podporne zveze Bled iz Hamiltona je bilo leto 1979 kar uspešno in upamo, da bo tako tudi v prihodnje. Naše društvo je lani obiskal Koroški akademski oktet iz Ljubljane. Takih kulturnih prireditev si v prihodnje želimo še več, saj je bilo to za nas nekaj posebnega in si želimo še takih obiskov. Zanimivo je bilo tudi ob našem obisku v Pittsburghu v Pennsylvaniji, ko smo vrnili obisk pevcem Pittsburskega Slovenskega okteta, ki so nas obiskali leto prej. Sodelovali smo tudi na proslavi delavskega praznika na rekreacijskem središču SNPJ in pri izbiranju njihove lepote za leto 1980. Prek Rodne grude se vsem ameriškim rojakom lepo zahvaljujemo za gostoljubje. Upamo, da to naše srečanje ni bilo zadnje.

Lani smo sodelovali tudi na četrti proslavi Cankarjevega dneva v Kitchenru, za tem pa smo imeli prireditve v našem domu, na kateri smo izbrali našo društveno lepoto — Miss Slo-

Na proslavi dneva republike v Halmstadu na Švedskem

Ustanovna skupščina novega društva je bila 6. aprila 1974. Tedaj se je skupina slovenskih rojakov v tem delu Švedske obvezala, da bo načrtno skrbela za slovensko kulturno delo in za ohranjanje slovenske besede in tradicij. Društvo je uspešno premostilo vse začetne težave in ob veliki požrtvovalnosti odbora jim je uspelo dobiti lastne društvene prostore, ki so danes sodobno opremljeni z barvnim televizijskim sprejemnikom z video-rekorderjem, ponosni pa so tudi na društveno knjižnico, ki jim jo je pomagala ustanoviti mladina iz občine Ljubljana-Siška.

V vseh minulih petih letih je društvo »Slovenija« organiziralo različne proslave, veselice, koncertne prireditve, športna tekmovanja in si pridobilo velik ugled tudi v švedski javnosti. Največja njihova akcija v tem obdobju je bila organizacija slovenskega kulturnega festivala, ki se ga je udeležilo nad tisoč gledalcev in sodelujočih. Nenehna skrb je bil tudi slovenski dopolnilni pouk, ki so z njegovo pomočjo marsikateremu mlademu rojaku pomagali, da se ni popolnoma izgubil v tujem okolju in da je ostal Slovenec.

V sporedu jubilejne prireditve, ki je trajal polni dve uri, so sodelovale vse društvene sekcije, pri večini sodelujejo učenci slovenskega dopolnilnega po-

uka, poleg teh pa folklorna skupina jugoslovanskega kluba, nekaj pesmi je zapel švedski pevski zbor, švedska folklorna skupina pa je zaplesala nekaj starih švedskih plesov. Nekaj slovenskih narodnih je zapel moški pevski zbor Lipa iz Landskrone, nato pa so razveselile marsikatero srce sestre Budja. Za ples je skrbel ansambel Vikis, s katerim je zapela mlada Renata Semprimožnik. Spored je vodila članica upravnega odbora Emilija Gustafsson v lepi slovenski narodni noši.

Ciril Stopar, Ronneby, Švedska

LITERARNI VEČER V
STOCKHOLMU

V polno zasedeni dvorani slovenskega doma v Farsti, Stockholm, je bil konec januarja literarni večer, na katerem so se predstavili avtorji dveh pesniških zbirk: makedonski pesnik Blagoje Milenkovski, ki je v založbi »Svejuga« izdal pesniško zbirko »Raskršča«, in antologije »Štiri pota in razpotja«, v kateri so se predstavili štirje slovenski pesniki: Tone Jakše, Jan Zavadlov, Avguščina Budja in Marija Hriberšek. Slednja se je predstavila tudi na literarnem večeru v Stockholmu.

Slovenske pesnike in makedonskega rojaka so stockholmski rojaki lepo sprejeli.

Ansambel Vikis igra Slovincem v Olofströmu, Švedska

Glavni odbor Vzajemne podporne zveze Bled, ki ima svoj sedež v Hamiltonu v Kanadi (prej v Kirkland Lake). Glavni odbor sestavljajo: Janez Hočevar, predsednik, Lojze Jelovčan, tajnik, Frank Stadler, blagajnik, Frank Kukovica, predsednik nadzornega odbora, in Frank Petronič, podpredsednik in vodja mladinske sekcije

venije. Ta lepi naslov je dobila Linda Volf. Bilo je zelo lepo in prireditev je bila številno obiskana. Tudi pri nas je konec lanskega leta gostoval ansambel Toneta Kmetca iz Slovenije, ki nas je lepo zabaval z lepimi skladbami. V naši dvorani sta nas obiskala tudi Miklavž in dedek Mraz. Ob tej priložnosti so nam naši otroci zaigrali nekaj slovenskih božičnih pesmi. Tudi slovensko silvestrovanje v našem domu je že postalo tradicionalno — dvorana je bila polna, zabavali pa so nas »Veseli Pomurci« iz Hamiltona.

Občni zbor Planice smo imeli 6. januarja 1980. Nekaterim odbornikom je potekel mandat, zato smo izvolili nov odbor. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Franc Gimpelj, tajnik je zdaj Ivan Krusic, drugi novi člani odbora pa so še: Zlatko Radman, Frank Stadler, Franc Maric in Martin Mikolic.

Egidij Kodarin, Stoney Creek, Ont.

ZDA

UMRL JE JOHN KAUSEK

V Clevelandu je nenadoma umrl eden izmed tamkajšnjih najbolj znanih slovenskih rojakov John Kausek. Bil je svojevrstna osebnost slovenske nasebine v tem mestu, saj je bil dolga leta prisoten povsod tam, kjer se je dogajalo kaj pomembnega za slovensko narodno skupnost, bil je fotograf in še kaj več kot samo to. Fotografiranje je bil njegov poklic, poklic, ki se mu je posvečal z vsem srcem. Še poseben znanec in prijatelj je bil z vsemi, ki jim je pri srcu slovenska narodna glasba — v Clevelandu bi le težko našli Slovenca, ki ne bi imel doma slovenske gramofonske plošče s Kauskovo fotografijo ansambla. Prav tako skoraj ni minila brez Kauska večja slovenska ohcet ali kakršnokoli večje slovensko srečanje.

John Kausek je imel dolga leta svoj fotografski studio na E. 185th Street. Bil je predsednik Business Association, pozneje pa se je preselil v Concord Township v Lake County. Tik pred smrtjo je nameraval preseliti svoj studio nazaj v mestni predel, kjer je bil prej.

V letošnjem poletju je nameraval John Kausek prvič obiskati domovino svojih staršev, Slovenijo. Ukvarjal se je namreč s posebnim načrtom — da bi fotografiral sorodnike in domačine tistih ameriških Slovencev, ki sami ne morejo obiskati Slovenije.

Številnim slovenskim rojakom v Clevelandu in drugod se je posebno vtisnila v spomin njegova pesem »American Slovenes«, ki je bila v izvirniku, angleščini, objavljena tudi v Rodni grudi.

Tony Petkovsek

BRAZILIJA

»HEJ SLOVANI« V SAO PAULO

V domu Društva prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu, v ulici Tobias Baretto 454, v okrožju Moóca-Belemzinho je bila tudi lani lepa proslava dneva republike Jugoslavije, ki se je udeležilo veliko jugoslovanskih rojakov in tudi brazilskih gostov. Jugoslovanski generalni konzulat sta zastopala generalni konzul Gojko Zdudić in vicekonzul Jernej Kosmač. O pomenu praznika je spregovorila vrsta govornikov, za tem pa je bila odigrana jugoslovanska himna »Hej Slovani«.

V istem domu je bila 20. decembra lani tudi zanimiva, za nas precej nenavadna prireditev — večer poezije jugoslovanskih narodov, ki ga je pripravila hrvatska učiteljica Djurdjica Crnčić, sodelovala pa je vrsta recitatorjev s strani naših rojakov. Izseljenci so recitali pesmi naših znanih pesnikov. Slovenski rojaki Tanja Počivav-

šek, prof. Alojz Fonda, Neva Merelles-Benčič in Ciril Smerkolj so recitali pesmi slovenskih pesnikov Otona Župančiča, Alojza Gradnika, Simona Gregorčiča in Franceta Prešerna.

Ta večer je bil veliko doživetje za številne jugoslovanske rojake, ki živijo v Sao Paulu.

João Miklos

DOBRODELNA VEČERJA ZA ČRNO GORO

Slovenska skupnost v São Paulu ni ostala brezbrizna, ko je izvedela lani za katastrofalni potres v Črni gori, ki je terjal veliko človeških žrtev in povzročil ogromno gmotno škodo ter prizadel številne prebivalce Jugoslavije. Skupina požrtvovalnih rojakov se je tedaj odločila, da organizira dobrodelno večerjo, katere čisti dobiček naj bi prejele žrtve potresa. Prav bo, če ob tej priložnosti naštejemo te prizadevne organizatorje po imenih: Janez in Sandra Hlebanja, Ciril in Katja Smrkolj, Friderik in Margarida Hlebanja, Sarkis in Adair Chaladagian, Valentin Mayer in Frančiška Bruncek.

Po vestnih pripravih je bila večerja 10. avgusta 1979 v znameniti restavraciji »Churrascaria Gauchao« v največjem brazilskem mestu. Poleg Slovencev je večerji prisostvovalo tudi veliko predstavnikov drugih jugoslovanskih narodov in njihovih brazilskih prijateljev. Navzoče je prijetno presemetila rojakinja Ljuba Malgaj, ki je stene slavnostne dvorane okrasila s slovenskimi narodnimi nošami, večeru pa je vtisnila še posebno lepo vzdušje skupina deklet, oblečenih v slovenske narodne noše, ki so vzbudile pozornost številnih gostov.

Poleg jugoslovanskega generalnega konzula Gojka Zdudića in vicekonzula Jerneja Kosmača z ženama so bili prisotni še številni drugi ugledni gostje in med njimi naj omenimo: Knez Petruzzi, Janez Valter Levar, v Clevelandu rojeni ameriški Slovenec, ki se

Recitatorji slovenskih pesmi na večeru jugoslovanske poezije v Sao Paulu, z leve: Tanja Počivavšek, v sredini Ciril Smerkolj in Neva Merelles-Benčič

Predsednik »Edinosti« Anton Govednik med pozdavnim govorom

Odbor Slovenskega društva v Perthu, Z. Avstralija, po proslavi prve obletnice društva, z leve: Štefan Hozjan, podpredsednik, z ženo, Tone Križman, predsednik, z ženo, Fred Pestotnik, tajnik, z ženo, in Lojze Kossi, voditelj programov, z ženo

je povzpел na drugo najvišje mesto v vodstvu tvrdke »Firestone« v São Paulu, David Soban in še vrsta mlajših in starejših izseljencev na čelu z Alojzjem Beletom.

Z namenom, da bi zbrali kar največ sredstev je bila med večerjo žrebanje za televizijski aparat, šotor in kolo. Žrebanje je prek zvočnika vodil Herbert Kreinz, sin slovenskih staronaseljencev, Tanja pa je vodila prodajo srečk.

Pred koncem večerje je generalni konzul izrekel priznanje organizatorjem te lepe dobrodelne akcije in vsem, ki so kakorkoli prispevali k njenemu uspehu. Ta večer je bil tudi ponovna potrditev in dokaz tesnih vezi med izseljenci in domovino.

univ. prof. dr. Enij-Alojzij Fonda

ARGENTINA

USPEŠNO LETO »EDINOSTI« IZ CORDOBE

Slovensko delavsko podporno društvo »Edinost« iz Cordobe je v letu 1979 kar pridno delovalo. Odbor, ki ga vodi predsednik Anton Govednik, je v začetku leta sprejel načrt, da je treba v društvo pritegniti več novih, tudi mlajših članov. Res se nam je lani pridružilo kar precej starejših in mladih Argentinec.

V letu 1979 smo imeli štiri prireditve. Najprej smo 25. maja proslavili argentinski nacionalni praznik, ob enem pa rojstni dan predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita. Bil je lep jesenski dan in kar precej rojakov se je zbralo na našem »asadu«. Na harmoniko nas je zabaval naš član Alojz Martelanc.

Naša druga proslava je bila ob 39-letnici obstoja društva Edinost, ki smo jo imeli 2. septembra. Proslave se je udeležilo veliko članov in prijateljev društva. Mesec dni za tem, 28. oktobra smo priredili proslavo materin-

skega praznika. Ob tej priložnosti sta recitirali Monika Suzana Oven in Klaudija Torreblanka, ob koncu pa je Hektor Govednik predvajal svoj film o društvenih proslavah in o potovanju v domovino leta 1973. Na filmu so bili tudi posnetki proslave 30-letnice ustanovitve partizanske čete v Metliki.

Jugoslovanska kolonija v Cordobi je 16. decembra 1979 praznovala 36-letnico ustanovitve nove Jugoslavije, dan republike. Tudi tedaj smo priredili »asado«, med nami pa je bil takrat kot predstavnik jugoslovanske ambasade v Buenos Airesu vicekonzul Ivan Majcen, ki se je z nami pogovoril o našem društvenem delovanju in si ogledal nekatere tukajšnje zanimivosti.

V letu 1979 je torej naše društvo Edinost kar lepo napredovalo. Z višjim številom članov smo zbrali tudi več članarine in smo lahko nakupili nekaj gradbenega materiala, da bomo lahko obnovili društvene prostore. Vsem, ki so nam pomagali, se lepo zahvaljujemo!

Anton Govednik, Cordoba, Argentina

AVSTRALIJA

IZJEMNO ZANIMANJE ZA POUK SLOVENŠČINE

V nedeljo, 24. februarja, je ponovno začela z delom po poletnih počitnicah slovenska šola, ki deluje v okviru Slovenskega društva Sydney v Avstraliji. Pouk bo potekal v društvenih prostorih v Fairfieldu, poučevala ga bo učiteljica Pavla Gruden.

V teh dneh ponovno začenjajo z delom tudi druge slovenske dopolnilne šole v Avstraliji, saj je znano, da tam poteka pouk v okviru izseljenskih društev, od tod pa je v večini avstralskih držav odprta pot tudi na srednje šole. Iz Sydneya je prišla razveseljiva novica, da se je za pouk slovenščine na srednjih šolah v tem mestu prijavilo nad 60 učencev. To je brez dvoma iz-

reden uspeh Slovenskega šolskega odbora v tem mestu, ki ga sestavljajo predstavniki vseh slovenskih društev, ki delujejo na območju vlemesta Sydney.

Znano je, da je lansko jesen opravljalo maturo iz slovenščine prvih devet slovenskih maturantov, s čimer je bilo dejansko potrjeno priznanje slovenščini kot enakopravnemu maturitetnemu predmetu, tako kot drugim tujim jezikom v Avstraliji — nemščini, italijanščini, francoščini idr.

Danes poučujejo slovenščino na dveh sydneyjskih gimnazijah in — kot smo videli — bo ta pouk letos obiskovalo več kot 60 otrok slovenskih izseljencev. To je ponovno velik uspeh, za katerega zlasti narodnostno zavedni slovenski starši in tudi organizatorji pri slovenskih društvih zaslužijo vse priznanje!

SLOVENSKI LOVSKI KLUB V GEELONGU

Skupina vnetih slovenskih rojakov-lovcev iz Geelonga, Vic. v Avstraliji je pred dvema letoma ustanovila Slovenski lovski klub. V našem klubu so pripadniki raznih narodnosti in tudi Avstranci in vsi se med nami dobro počutijo. Imamo redne mesečne seje, prav tako pa prirejamo veliko piknikov in izletov v razne kraje. Slovenci vedno držimo skupaj in tako ohranjamo naše stare običaje.

Na sliki, ki jo prilagam, vidite naš društveni prapor, ki ga držita v rokah predsednik kluba Marjan Pekolj, na levi strani pa je Rudi Sekinč. Redne stike imamo tudi s slovensko lovsko zvezo, saj smo naročeni na njihovo lovsko revijo. Večina izmed nas je tudi članov Slovenskega društva v Geelongu.

Ivan Kranjc, Belmont-Geelong, Avstralija

LOUIS ADAMIČ: Z DRUGIM IMENOM MISTER NICHOLS

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

POVEST
IZ KNJIGE
»WHAT'S
YOUR NAME?«
KAKO
TI JE IME?
PREVEDEL:
IVAN DOLENC

Svojega svaka sem srečal samo enkrat. Mislim si, da se je Annie, ki jo je univerzitetna izobrazba precej spremenila, začela ne sramovati očeta, pač pa ji je postalo neprijetno zaradi njega. Ponašala se je s svojim podjetnim možem in z njegovo verigo bencinskih postaj okrog Los Angelesa.

Moje žene pa oče še nikoli ni videl. Mary je zaprla svet iztrganih listov iz knjige in očeta noče spoznati. Zanj sploh ne obstaja. To vprašanje mi mnogokrat ne da miru, vendar o njem nisva spregovorila.

Zdi se mi, da je oče zadovoljen s tem, ko ve, da imam »Amerikanko« za ženo. Vedno me vpraša, kako je z njo, in tu se pogovor o njej konča. »Amerikanka« je in živi v daljnem Clevelandu in ima »džop in a biig ofic« — to pa je dovolj dober razlog za njegovo kmečko glavo, zakaj ne pride in ga obišče. Potem pa še to: točen je, kadar mora na delo, sicer pa imam občutek, da mu čas nič ne pomeni. Ne zaveda se let, ki minevajo. Njemu se nikamor ne mudi. To se utegne tepsti z drugimi podatki, ki sem vam jih dal o njem: na primer tisti o njegovih ihti, ki ga žene, da bi zaslužil denar. Toda, saj sem vam že rekel: zamotano človeško bitje je — kmet.

Po poroki nisem videl očeta več kot leto dni. Dexter je le nekaj ur vožnje iz Clevelanda, a se nikakor nisem mogel odločiti za pot.

Nekega večera pa, ko je bila Mary poslovno v New Yorku, sem se na lepem odločil in se odpeljal. Pričakoval sem, da je oče v rudniku. V hiši pa je gorela luč. Nenadoma me je bilo strah, da bi vstopil. Čez čas sem se zbral in potrkal na vrata. Slišal sem, da nekdo hodi v nadstropju; potem se je Joe nagnil skozi okno in zavpil name, kdo da sem in kaj hočem.

Oglasil sem se mu: »Hello, Joe; jaz sem, John!«

Joe je le nekaj zamrmral. Potem je prišel dol in me spustil v hišo. Zarezal se mi je v obraz in ta njegov smeh je trajal najmanj minuto; nato me je povabil, da naj se počutim kot doma. »Zakaj ne?« me je dregnil. »Saj je mister Nichols tudi eden izmed Sobuhanowskih.«

Nisem se hotel pripraviti z njim. Sicer pa tako nisem imel kaj reči na vse to.

Joe se je vrnil v nadstropje.

Legel sem na očetovo nepostlano posteljo, zaspati pa nisem mogel. Postelja je smrdela. Po glavi se mi je motala celotna zgodba naše družine. Nikjer nisem odkril nobenega smisla.

Zjutraj, ko je oče prišel z dela, sem pripravil zajtrk na starem štedilniku. Razveselil se je mojega prihoda; bil je tak, kot da sem bil zdoma samo nekaj dni in sem se vrnil ravno o pravem času. Spraševal me je le vsakdanje stvari: Kdaj sem prišel? Kdaj sem si kupil avto? Kako dolgo ostanem? Kako je z mojim zdravjem? Ali je moja žena tudi zdrava? In če imam delo.

Bil je umazan in utrujen. Pripravil sem mu posteljo.

Popoldne sem se z njim sprehajal po Main Streetu. Nakupoval je nujne stvari. Ko je opravil, je stopil v bližnjo pivnico in jaz sem mu sledil. Vtaknil je dva niklja v igralni

avtomat, izgubil oba, se nekam čudno zasmel in pokimal z glavo. Bil je živa karikatura človeka, strašno suh, tehtal je manj kot sto funtov, drugače pa je bil videti zdrav. Bil je samo tako zelo ukrivljen, da je vzbujal nenavaden vtis; kot paragraf. Njegovi nenavadno dolgi in koščeni lakti so se zibali ob njem na vse strani in njegove roke so segale malone do kolen. Moji občutki so bili vsi zmedeni. Sramoval sem se ga in si hkrati želel, da bi pokleknil pred njegovimi nogami. To je menda hotela moja slovanska duša . . . Pa naj nadaljujem: ko sva se z očetom tako sprehajala po Main Streetu in srečavala ljudi, ki sem jih poznal iz srednje šole, sem jim ga predstavil kot svojega očeta, in rad bi jim še dodal: . . . ki mu prav vse dolgujem.

Ko vam vse to pripovedujem, se tresem od bolečine, obenem po čutim tudi neko čudno naslado, podobno tisti, ki so jo menda doživljali srednjeveški bičarji. Rekel sem, da vam hočem povedati resnico, zato preiskujem svojo preteklost kar se da globoko, to me zapolni s plemenitostjo. »Plemenitost — morda to ni najboljša beseda za to, kar sem občutil, ko sem bil z očetom na Main Streetu . . .«

Oče je tisto popoldne skuhal večerjo, kakor je to vedno delal, ko smo bili še otroci. Joe se je nekam izgubil in tako sva ostala z očetom sama. Način, kako je postregel z večerjo, in kako je jedel, bi zgrozil naše clevelandске prijatelje, pa tudi jed sama je bila neprebavljiva. A sem vseeno jedel s posebnim tekom. Oče se je nekaj časa pogovarjal z menoj v svojem rodnem jeziku, začinjenem s slabo izgovorjenimi angleškimi besedami in izreki, jaz sem bil srečen, ker sem ga razumel. Sukal se je po kuhinji, potlej je stekel v nadstropje; po starem je bil še vedno nemiren in razburjen. Skomignil je z rameni in nekaj rekal o »Čoju«.

Pripravil si je debele klobasne sendviče, prav take, kot so bili tisti iz mojega detinstva. Opazil sem, da si je položil tudi jabolko v svojo škatlo za malico. Rekel sem, da se bom vrnil v Cleveland še isti večer, zato je tudi meni vsilil nekaj teh svojih sendvičev — saj se vendar, po njegovem, odpravljam na dolgo pot . . .

Pomil je posodo, jaz sem jo pa obrisal.

Točno ob tričetrt na šest sva si segla v roke in potem je odšel na svoje nočno delo.

Odpeljal sem se. Čez nekaj časa nisem videl ničesar več pred avtom, ker so se mi zasolzile oči. Namesto da bi se ta večer odpeljal v Cleveland, sem se ustavil v motelu. Hotel sem se malo umiriti. Dopovedoval sem si, da ljubim očeta, da pa je nemogoč za Mary in najino clevelandsko družino.

Mary je imela prav: kar se najinega življenja tiče, je najbolje zanj in za moje staro ime, da ostaneta iztrgana iz knjige. Odločil sem se, da obiščem očeta vsaj enkrat na leto. Odpeljal bi se takrat, kadar Mary ne bo doma; tako mi ne bo treba ničesar pojasnjevati.

Maryn odnos do teh stvari pa me je vseeno vedno bolj mučil. Ni mi ugajalo, da tako trdno vztraja pri svojem. Ni poznala dvomov in tudi ne trenutkov v spominih — ali pa se je vsaj meni tako zdelo.

Odklanjal sem tudi vpliv tega njenega stališča na najine medsebojne odnose, name kot moža in kot človeka; ona

pa se verjetno ni zavedala, kaj se dogaja med nama. Nekajkrat sva se zelo približala najini preteklosti — njenemu detinstvu in mojemu očetu ter vsemu drugemu — vendar tega nikoli nisva vpletla v pogovor. Ona se je vedno spretno otesla predmeta. Kadar je v družbi nanese beseda na nekoga tujega porekla, se je takoj nejevoljno oglasila in speljala razgovor v drugo smer. Seveda tudi jaz nisem ob takih priložnostih zinil nič pametnega. Čudil pa sem se vseeno, ali je Maryno hladno vedenje samo krinka. Tuin-tam je bila naenkrat napeta in osorna. Morda jo je v notranjosti le nekaj mučilo. Spraševal sem se, koliko napora jo stane, da ni bolj živahna in sproščena. In to je vplivalo tudi name. Morda pa se ne obnašam tako, kot bi se lahko? Ali za to krivim Mary? Ali nisem prav toliko kriv kot ona? Toda pri vsem tem nisem bil dosleden. Mogoče s tem tudi nisem mogel do konca. Največja stvar pa je bila ta: Mary in jaz nisva bila odkrita drug z drugim — to pa je resna zadeva v vsakem tesnejšem odnosu, posebno še v zakonu.

Psihološki opazovalec v meni (in to je verjetno tudi moja slovanska dediščina) se je čudil vsemu temu. Vprašal sem se, ali je Maryna nemška kri kriva te njene odločnosti, moja slovanska pa moje neodločnosti in za moje vrtanje po lastni notranjosti. Odgovora nisem našel; nisem se mogel odločiti zanj.

Končno sem se v motelu, kjer sem buden ležal na postelji, otresel zamotanih uganj. Rekel sem si, da je mnogo drugih, pomembnejših stvari v življenju, kot pa je moja skrb za tega reveža v Dexterju. Ljubil sem Mary; septembra bi se naj rodil najin otrok. Moja bodočnost je bila z njo in z otrokom. Imela sva določena ameriška merila — in vse to moje tuhtanje nima nobenega smisla. Mehak sem, neodločen, omahljiv. Postati pa moram odločen, jasen in trd s samim seboj — kakor Mary. Ona ve, kaj dela. Življenje je dovolj zapleteno — kaj bi ga še bolj motal s svojim razmišljanjem v začaranem krogu.

Zjutraj sem nekako simbolično, v znak svoje odločitve, da bom zaživel kakor Mary, vrgel iz avta sendviče, ki mi jih je bil oče zavil v rjavo papirnato vrečko. V naslednjem trenutku sem se hotel pognati z avtom prek sipine ob cesti. Potem sem se le ujel in se vrnil, k pameti.

To se mi je bilo zgodilo pred dobrimi sedmimi leti. Od takrat sem bil v Dexterju vsako poletje in dvakrat o Veliki noči. Včasih sem ostal tam dva ali tri dni in hodil popoldne gor in dol po Main Stretu z očetom.

Vmes pa sem — za časnimi izjemami — sledil trdni, pametni poti, za katero sva se z Mary zedinila tisti dan, ko sva se bila preselila v najino stanovanje. Poročena sva bila zdaj že osem let, in še vedno sem jo ljubil — če vam tako rečem, ne da bi vam moral razlagati, kaj je ljubezen. Prav gotovo jo imam zelo rad; tudi obožujem jo. Barbara je srčan otrok — stara je šest let in pol —, živahna je, zdrava. Ako vam rečem, da sem najbrž srečnejši od večine mož in očetov, se v tem menda ne motim.

To je moje deveto leto na isti šoli v Clevelandu. Poučevanje imam rad in drugi mi pravijo, da sem dober učitelj. In če vam še povem, da sem srečen pri svojem delu, bo to najbrž tudi držalo.

Z Mary zasluživa skupaj skoraj petsto dolarjev na mesec. Našla sva zanesljivo žensko, ki pazi na Barbaro in skrbi za najino gospodinjstvo. Izdelava si proračun in si prihraniva kakšno polovico dohodkov. Mary dobi od svojega šefa dobre nasvete za špekulacije na borzi. Nekaj malega je izgubila v 'krizi' iz leta 1937, a sva vseeno še vedno na dobičku. Računava na lastno hišo, ki bo imela vrt in drevesa vsenaokrog. Imela bova vsak svoj avto. Hodiva ven, ali pa nas drugi obiščejo vsaj enkrat na teden. Skratka: tipična predstavnika srednjega sloja sva.

Barbara! Z Mary sva vsa nora nanjo, čeprav skušava ostati razsodna v odnosu do nje. Ona je najvažnejše, kar si deliva, in to je mnogo, dovolj. Zanj imava visoke upe

in velike načrte. Seveda bo šla v visoke šole: ime kolegija bo Vassar ali Smith. Z malo sreče bo imenitno dekle. O tem sem prepričan. Že zdaj je pristrčna.

Včasih se z Mary malo bojujeva za njeno naklonjenost. To pa je pravzaprav smešno. Mislim si, da to stopnjuje napetost med nama. Barbara naju ljubi oba in ob večerih, ko smo mi trije sami doma, se čudovito zabavamo, preden gre Barbara v posteljo. Naša dnevna soba kaže včasih 'tipičen ameriški prizor' —, sliko pač, kakršno vidite v oglasih za pohištvo ali za preproge.

Toda —

Mislim, da se še nikoli nisem pokesal zaradi spremembe svojega imena. Bill Clark je imel prav: to je bila praktična poteza. Zelo udobno je biti Nichols namesto Sobuhanowski, toda — — —

»NENAVADNO JE, BITI AMERIKANEC«

Včasih me tako zelo zaboli v moji notranjosti — in ta moja čustvena bolečina je tako močna, da jo občutim skorajda telesno. Tako je z menoj, kot da bi nekdo stiskal konce določenih živih vezi v meni in jih iznenada potegnil. In vedno, kadar se to zgodi z menoj, mislim na svojega očeta, in tudi na to, da v resnici nisem John S. Nichols, profesor, razsoden Amerikanec iz srednjega sloja, pač pa bogvedikdo — bedak, podlež, človek v pasti.

Ta bolečina se lahko pojavi kjerkoli in kadarkoli — v postelji, kjer me prebudi; v avtu, kadar se ustavim pred rdečo lučjo; doma, kjer učim Barbaro brati ali pa si ogledujeva slikanico; v razredu, ko nekateri dijaki recitirajo ali ko jim nalagam domačo nalogo. Občutim jo večkrat, najbolj pa me udari štiri ali petkrat v letu, in tedaj sem odrezav in nestrpen. Prevzame me želja, da bi nekaj razbil, karkoli že; težko obvladam svojo slabo voljo — tudi pred Barbaro. Ob takih priložnostih se skušam izogniti Mary, dokler se spet ne znebim bolečine. Nekajkrat se mi to posreči, drugekrat potrebujem za to tudi dan ali dva.

Kaj je to? Od kod te občasne bolečine? Ali je kakšna zveza med njimi in mojim imenom? Nekaj zveze je, to je res, morda pa ta stvar ni tako resna. Ali bi me te bolečine napadle, če bi bil še vedno Sobuhanowski? Mogoče. Pa bi bile drugačne? Ne vem. Počasi uvidevam, da ni moja preteklost, marveč to moje skrivanje preteklosti, ki me navdaja s strahom. Zdaj vem, da je v meni nenehno prisoten strah. Nisem svoboden; dejansko nisem svoboden. Pravim, da sem človek v pasti; in v tem ne pretiram. Je Mary ta past? Rekel sem vam, da jo ljubim. Je to res? Na vsak način sovražim njeno idejo 'iztrganih listov iz knjige'. Ona noče govoriti o najini preteklosti. Ne dovoli mi, da se ji izpovem. Svojega očeta ji ne smem omeniti; tudi Barbari ne, če že hočem biti odkrit. Ne morem je vprašati, kaj jo teži. Bojim se je. Njo krivim zaradi tega. Ali jo sovražim? Spet ne vem... Te ideje in ta vprašanja mi rojijo v glavi, ko vam to pripovedujem. Še nikoli prej si nisem dovolil, da bi moje misli krenile na to pot.

Do danes sem si mislil, da so moji napadi v glavnem povezani z mojim očetom. Med drugimi dogodki večkrat mislim nanje, čeprav ne tako ostro. Ne razburjam se. Filozofsko obravnavam njega in preostale člane svoje družine. Ali pa si vsaj mislim, da to delam. Potem pa se iznenada spet izgubim.

Kadar se mi to zgodi doma, se izgovorim z glavobolom in se odpravim sam na sprehod. Dolgo hodim ali pa se vozim. Včasih nekje ustavim avto in prepričujem samega sebe. Ali pa grem v kino ali na kakšno predavanje. Kadar se mi to zgodi ponoči, ne vzdržim v isti sobi z Mary; ne morem poslušati njenega dihanja.

(Nadaljevanje prihodnjič)

SPOMINI EDVARDA KARDELJA

(BOJ ZA PRIZNANJE IN NEODVISNOST NOVE JUGOSLAVIJE 1944—1957)

Pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani je v nakladi 10.000 izvodov izšlo poslednje delo Edvarda Kardelja. To so njegovi spomini, ki jih je naslovil z »Boj za priznanje in neodvisnost nove Jugoslavije 1944—1957« in so hkrati knjiga, katere založnica je na avtorjevo željo še Radniška štampa. Pri njej je v srbohrvaščini izšlo 20.000 izvodov.

Spomini Edvarda Kardelja so nastali kot izraz avtorjeve želje, da bi sodobnemu bralcu predstavil določen čas in dogodke, zgodovinska dejstva, predvsem iz nekega izredno pomembnega obdobja v zgodovini nove Jugoslavije. Bil je to čas, ko se je bilo treba boriti za ohranitev osnovnih pridobitev, izbojevanih v štiriletni vojni — za svobodo in neodvisnost države.

Objavljamo poglavje z naslovom Prvi pogovor s Stalinom.

Nekega dne, v novembru 1944. leta je bilo, me je nepričakovano poklical Tito k sebi in mi rekel:

»Jutri pojdeš v Moskvo, skupaj s Šubašičem, na pogovore s sovjetsko vlado in Stalinom.« Bil sem povsem presenečen. Vrh vsega pa tudi nepripravljen. Na sebi sem imel partizansko uniformo, v kateri sem prišel iz vojske, in pa močno podkovane vojaške čevlje, sicer pa nobene druge obleke, ne civilne in ne vojaške. Dejal sem, da bi moral imeti vsaj nekaj dni časa, da se pripravim za takšno pot. Toda Tito mi je pojasnil, da Stalin iz njemu neznanih vzrokov zahteva brez odlašanja takšen obisk v Moskvi in zato vabi Tita in Šubašiča, naj skupaj prideta k njemu. Ker je bil Tito preveč zaposlen s fronto pa tudi z vsemi drugimi vprašanji notranjega razvoja države, je odklonil, da bi šel sam na to pot, zato pa je določil mene, da ga nadomeščam pri pogovorih.

Drugo mi ni preostalo, kakor da sem se vdal v usodo. In tako sva drugega dne Šubašič in jaz sedla v salonski vagon in čez Romunijo odpotovala v Sovjetsko zvezo. Šubašič je bil elegantno napravljen v salonsko obleko in je bil kot iz škatlice, jaz pa v vojaških čevljih in v zamazani partizanski uniformi. Potovala sva dolgo in sva nešteto krat presedala, kajti po prav isti poti so se v nasprotni smeri valile množice sovjetskega vojaštva proti Madžarski in Jugoslaviji.

V Moskvi so naju svečano sprejeli in ni mi treba pripovedovati, kako sem se počutil poleg elegantnega Šubašiča.

V tem času, se pravi ob najinem obisku v Moskvi, začasna vlada še ni bila sestavljena in je Šubašič zastopal londonsko kraljevsko vlado, jaz pa Nacionalni komite osvoboditve Jugoslavije.

Stalin naju je — v družbi z Molotovom in še nekaterimi drugimi sovjetskimi funkcionarji — sprejel spočetka zelo prijazno, toda prav hitro sem spoznal, da govori s Šubašičem drugače kakor z menoj. In sploh sem dobil vtis, da je bil ves pogovor preračunan na to, da bi bila Stalinova stališča kar najbolj všeč Šubašiču, pač zato, da jih bo prenesel Churchill.

Stalin se je najprej pozanimal, kako je s pogajanjem med obema vladama. Ko sva mu pojasnila stališča ene in druge strani, je kmalu prešel na neposreden, odkrit napad na nas jugoslovanske komuniste in na politiko vodstva narodnoosvobodilnega gibanja. Začel je z vprašanjem kralja Petra. Na razmeroma vljuden, a vendar odkrit način nama je rekel, da smo ozki in sektaški, ker ne privolimo, da bi se kralj Peter vrnil v Jugoslavijo. Kralji v našem času, je rekel Stalin, že tako nič več ne pomenijo. To je zgolj reprezentanca, ki ne igra nobene posebne družbene vloge. Potem nama je na široko pojasnil primer romunskega kralja Mihaela, s katerim so se, kakor kaže, prav dobro sporazumeli.

Odgovoril sem mu, da je kralj Mihael nekaj čisto drugega kot kralj Peter. Kralj Mihael nosi samo delno odgovornost, da je Romunija sodelovala v vojni na strani Hitlerjeve Nemčije in sil osi, medtem ko je kralj Peter povezan s četništvom in pokoli, ki so jih zagrešili četniki, s srbsko buržoazno hegemonijo, ki je ni noben naš narod pripravljen sprejeti, odgovoren je za sodelovanje z okupatorjem, za narodno izdajstvo najhujše vrste. Razen tega njegova vrnitev ne bi bila samo nekakšen formalen reprezentativni akt. Pomenila bi hkrati vrnitev vsega tistega, proti čemur so se narodi Jugoslavije v ogromni večini štiri leta krvavo borili in dali več kot poldrugi milijon mrtvih. Če bi to storili, se pravi, če bi dovolili kralju Petru vrnitev, bi nas naši narodi imeli za izdajalce, ki so jih ogo-ljufali v njihovih pričakovanjih.

Spričo mojega oporekanja je Stalin, kakor sem sicer opazil v vseh svojih pogovorih z njim, postal nervozen in je ponovil na naš račun bolj ali manj iste kritike, le da še v ostrejši obliki. Mislim, da je moral biti Šubašič zelo zadovoljen, ko je poslušal, kakor nas je kritiziral, nas partizane.

Potem je Stalin prešel na drugo področje kritike. Vprašal me je, koliko imamo partizanov oziroma vojske pod orožjem, kajti takrat to že niso bili več partizani, to je bila že redna, organizirana armada, ki je samostojno držala

celo fronto od Vojvodine do Dalmacije. Odgovoril sem, da imamo okoli 300.000 vojakov. Stalin je zamahnil z roko, se nasmejal in rekel nekako takole: »Kakšnih tristo tisoč? Poznam te vaše partizanske številke. Tudi pri nas so bili takšni primeri v Belorusiji in Ukrajini: ko smo vprašali tamkajšnje partizanske komandante, koliko mož imajo pod orožjem, so nam odgovarjali, da tri tisoč vojakov. A ko smo jim poslali tja oficirje, da bi vodili te partizanske odrede, se je pokazalo, da jih je bilo kvečjemu nekaj sto ali pa še manj. Razen tega,« je nadaljeval Stalin, »se vaši partizani slabo bore. Niso še poduhali smodnika. Bolgare pogledite, to je prava vojska!«

Jaz sem mu na to dejal, da Bolgari za nas nikakor niso zgled, kajti kolikor vemo, so največja cokla na sremsko-vojvodinski fronti. A kar se jugoslovanskih partizanov tiče, sem rekel, so ti v minulih štirih letih zares imeli priložnost dobro poduhati smodnik; to je vojska, na katero se Stalin lahko zanese in ki krepko drži svojo fronto. Če ni dosegla večjih uspehov, je to predvsem posledica tega, da ni ustrezno oborožena. Zato sem mu rekel mimogrede, da ga Tito prosi, naj mu pošilja več orožja, v skladu s prejšnjimi dogovori.

Stalin se je nato spet vrnil k prejšnjemu vprašanju in je ponovil, da moramo, kadar gre za vprašanje sporazuma z jugoslovansko begunsko vlado in za položaj kralja Petra, računati tudi z enotnostjo protihitlerjevske koalicije. Rekel je nekako tole: »Niste sami in zato tudi ne morete ravnati, kakor da ste sami.« K temu je pristavil še obrazložitev, rekoč, da sta se s Churchillom sporazumela o vplivu, ki ga bodo imele zahodne države pri urejanju notranjih odnosov in mednarodnega položaja balkanskih držav, kjer so zainteresirane tako Sovjetska zveza kakor tudi zahodne vlade. Zastran Jugoslavije so se dogovorile, da je to razmerje vpliva petdeset proti petdeset, in je pri tem prekrižal dva prsta.

Seveda ne morem jamčiti za vsako besedo, ki jo tu navajam. Žal so se dokumenti našega sekretariata za zunanje zadeve in pa centralnega komiteja deloma »porazgubili« v letih 1948 do 1950, ko smo arhivsko gradivo prenašali iz Beograda na druga področja, da bi ga ohranili pred nevarnostjo morebitne vojne, s katero nam je Stalin takrat pretil. Toda bistvo pogovora je bilo prav v tem.

Ob vseh teh Stalinovih kritikah in zlasti ob njegovih besedah o sporazumu s Churchillom zastran razdelitve vpliva v Jugoslaviji na »fifty-fifty« sem se spočetka zgrozil. Nisem vedel, kaj naj odgovorim, da ne bi položaja še poslabšal. Čeprav sem seveda verjel Stalinu, da pri tem ne gre za nekakšno delitev vpliva na notranje razmere v Jugoslaviji, temveč za delitev vpliva pri urejanju mednarodnega položaja balkanskih dežel, sem v vsem tem — zlasti ob prvih besedah njegove kritike na račun naše politike do kralja Petra in londonske kraljevske vlade — začutil, da ta »fifty-fifty« vendarle ni čist. Imel sem na koncu jezika, da bi rekel, da narodi Jugoslavije nikomur ne bodo dopustili nobene delitve vpliva ne na njihovo notranjo in ne na njihovo zunanjo politiko, ampak da

bodo sami odločali o sebi. Zdelo se mi je, da bi vsako zaostrovanje diskusije in tega vprašanja le še poslabšalo naš položaj. Zato sem razmeroma mirno odgovoril samo to, da je Jugoslavija sicer pripravljena dati določeno žrtev v korist enotnosti protihitlerjevske koalicije, do katere ji je prav toliko kot drugim članicam te koalicije, ampak da ima vsaka stvar vendarle svoje meje. Mi ne moremo delati koncesij, ki bi jih naše ljudstvo ne razumelo in ne sprejelo.

Stalin je na to zamahnil z roko in rekel nekako tole: »Seveda je treba poslušati ljudstvo, toda treba ga je znati prepričevati. Če bi se potrudili in ga prepričali, bi razumelo, kaj hočete, in bi vas podprlo.«

Šubašić se ves čas ni veliko vmešaval v pogovor, razen da je od časa do časa s kakšnim stavkom podprl Stalinovo tezo. Toda saj mu sploh ni bilo potrebno govoriti, kajti Stalin je njegove teze branil bolje, kakor bi jih branil Šubašić sam. Da bi končno vendarle pretrgal mučni pogovor, sem dejal, da nisem pooblaščen, da bi se tu o čemerkoli dogovarjal, ampak da bom naše politično vodstvo vestno obvestil o vsem in zlasti o Stalinovih sugestijah, in to naj potlej odloči, kakšno stališče bo zavzelo do teh vprašanj.

Ne vem, če se motim, vendar sem mnenja, da je bil dobršen del Stalinove agresivnosti proti nam tudi posledica dejstva, da ni Tito prišel s Šubašićem na pogovor z njim. Njegov načrt je bil takrat nemara drugačen: z vso močjo pritiskati na Tita, da bi kapituliral pred njegovimi zahtevami. Tito se je seveda tega popolnoma zavedal in zato ni šel v Moskvo.

Med drugim nam je Stalin očital tudi, da mi, in celo naši najvišji voditelji, obrekujemo Rdečo armado. Šlo je dejansko za to, da smo najprej sovjetskemu veleposlaniku sporočili nekatere nevšečnosti zaradi obnašanja vojakov sovjetske, zlasti pa še bolgarske vojske, kar negativno vpliva na sicer zelo ugoden sprejem Rdeče armade na jugoslovanskih tleh. Šlo je za posilstva, ki sta jih zagrešili tako prva kakor druga vojska na svoji poti po Jugoslaviji. Pozneje je tudi Djilas v pogovoru z nekim sovjetskim funkcionarjem omenil ta problem. Zastran tega je Stalin rekel, da sovjetski vojaki tega ne delajo, če pa se to — tu pa tam — tudi primeri, kar je nekaj naravnega, potem pač vojaki niso naredili nič hudega kakšni »babi«. Rekel sem, da to zelo negativno vpliva spricho navdušenega sprejema, ki ga je bila sovjetska armada deležna v Jugoslaviji. Razen tega sem še pristavil, kako ljudje pripovedujejo, da se bolgarska armada vrača s prepolnimi tovornjaki šivalnih strojev in drugih delov pohištva, kar prav gotovo ne vpliva simpatij do bolgarske vojske. Stalin je na kratko presekala pogovor o tem in se vrnil k drugim temam.

Pogovor je prešel v mirnejše vode. Na kratko smo se pogovorili o položaju na frontah, potem pa se je Stalin nekoliko podrobneje zanimal za položaj v Jugoslaviji, včevši tudi graditev sistema oblasti. Opozarjal je, da moramo posvetiti največjo skrb zaščiti vodilnih organov narodnoosvobodilnega gibanja in vojske, zlasti pa zaščiti Titata in drugih vodilnih

ljudi. Rekel sem, da se tega tudi sami dobro zavedamo in upoštevamo to in da se doslej sovražniku ni posrečilo prodreti niti v en naš glavni štab ali v vodilne politične centre. Povedal sem mu še, da smo glede tega izkoristili tudi znanje drugih, zlasti Sovjetske zveze, nabrali pa smo si že mnogo izkušenj, tako da si pri tem ne moremo ničesar očitati. To sem dodal predvsem zategadelj, ker sem Stalinovo pripombo občutil kot očitek, ki ni bil zaslužen.

Ves pogovor je trajal okoli dve uri, morda celo več. Zajeli smo še vrsto drugih tem, ki pa se jih danes ne spominjam več. Stalin je govoril in polemiziral skoraj izključno z menoj, medtem ko je Šubašiću le od časa do časa postavil kakšno vljudnostno vprašanje. Drugače pa je bil Šubašić samo kot priča pogovora.

Bil sem skrajno nezadovoljen s Stalinovimi stališči — ki sem jih imel za globoko podcenjevalna in nepravilna — do našega narodnoosvobodilnega boja in naše vojske, kar sem od Stalina takrat najmanj pričakoval. Kajti bili smo edino narodnoosvobodilno gibanje v Evropi, ki je dobilo take razsežnosti in ki je v tolikšni meri pomagalo protihitlerjevski koaliciji, zlasti pa Sovjetski zvezi.

Spotoma sem premišljal, zakaj, zaradi česa in odkod takšne ocene, in sem prišel do prepričanja, da Stalin govori tako zato, da bi zadovoljil Šubašića in Churchill. Pa vseeno mi tak perfidni manever, taka neiskrenost in tak način vodenja politike sploh niso bili všeč. Nisem se tedaj čudil, zakaj spricho takih metod Stalin nikomur ne zaupa, tudi nam ne. In lahko rečem, da od takrat dalje Stalin zame ni bil več tisto, kar je bil prej.

Razen sestanka s Stalinom sva se s Šubašićem posebej sestala še z Molotovom. Srečanje z njim je bilo konvencionalno, kajti vse, kar je bilo treba povedati, je bilo povedano že na sestanku pri Stalinu, tako da Molotov ni mogel ničesar dodati k tistemu, o čemer smo se pogovarjali že s Stalinom.

Povabilo v Moskvo je bilo očitno usmerjeno samo na to, da bi Churchill dokazali, kako si Stalin prizadeva in se trudi pregovoriti Jugoslovane, da bi v največji možni meri uresničili sporazum med Titom in Šubašićem. Pri tem pa si je Stalin gotovo mislil in želel ravno nasprotno; a njegova grobost v pogovori in podcenjevalni odnos do narodnoosvobodilnega gibanja in njegovega vodstva sta bila temmanj tvegana, saj se je Stalin popolnoma zavedal, da Komunistična partija Jugoslavije in narodnoosvobodilno gibanje ne bosta za ceno tujih interesov žrtvovala vsega tistega, kar sta si z veliko krvi najboljših borcev in sploh vsega ljudstva izbojevala v trdem narodnoosvobodilnem boju. Prav zato mi je Stalin, bolj mimogrede, ko ni bilo Šubašića zraven, rekel: »Čemu se toliko vznemirjate zaradi tega vprašanja? Saj lahko tega kralja likvidirate pozneje, kadar boste hoteli.« Dejal sem mu, da bi takšen način reševanja tega vprašanja naše ljudstvo sprejelo zelo negativno in da bi mi v tem primeru brez dvoma doživeli zelo hud politični udarec, obenem

pa bi tako okrepili kontrarevolucionarno opozicijo.

Stalin se je zelo bal navzočnosti čet zahodnih držav na jugoslovanskem ozemlju. S skrbjo me je vprašal, ali je res, da je Tito dovolil zahodnim zaveznikom izkrcanje nekaterih sil pri Dubrovniku! Dejal sem mu, da gre za vsega nekaj sto ljudi in da so se izkrcali z orožjem, ki smo ga dobili od zahodnih vlad. Pomiril se je, vendar ne popolnoma. Zanimal se je za Tita in sploh je razodeval skrb zanj, čeprav glede na vse, o čemer je in kakor je govoril v začetku pogovora, ni bilo videti tako.

Od časa do časa je Stalin preskočil tudi na vprašanja, ki niso imela nikakršne zveze s samim pogovorom. Tako me je v nekem trenutku vprašal: »Vi ste Slovenec, ali ne?«

Pritrdil sem.

Stalin pa pravi: »Imate zelo slabo inteligenco.«

Rekel sem mu, da se glede tega ne bi mogel strinjati z njim, kajti velikanska večina slovenske inteligence je bila v partizanih ali jim je kako drugače pomagala. V partizanih smo imeli na primer toliko zdravnikov, da so zadovoljevali vse potrebe naše partizanske vojske. Imamo najboljše slikarje, skladatelje itd., ki se oboroženi bojujejo v četah in bataljonih Narodnoosvobodilne vojski.

Stalin je spet zamahnil z roko in rekel nekako tole: »Da, da, vem, vem to, toda to je stanje patriotske vojne, drugače pa bo, ko se bo to spremenilo. Poznam inteligenco majhnih narodov, vse so podobne druga drugi, takšna je tudi naša gruzinska inteligenca...«

Nisem naprej razpravljal s Stalinom o inteligenci, toda pozneje, že po vojni, sem se marsikdaj vprašal in pomislil — ali ni morda imel Stalin glede dela slovenske inteligence prav.

Po pogovoru je Molotov zvečer priredil banket v palači »Spiridonovka«. Banket je bil zelo slovesen. Udeležili so se ga mnogi, ki sem jih poznal še iz časov, ko sem živel v Moskvi in delal na šolah Kominterne.² Zanimivo je, da je med sprejemom v nekem trenutku pritekel k meni na pol preplašeni Lozovski, nekdanji predsednik Rdeče sindikalne internacionale in eden vodilnih ljudi Komunistične partije Sovjetske zveze, in mi dejal:

»Bral sem vaš članek *Zapiski o mednarodnem položaju*. Prav zares zanimiv članek. Postavljate neke nove teze, ki zaslužijo, da se jim posveti pozornost. Ne vem le, kako bo. Ne vem, kaj bo na to rekel 'Starik' (Stalin), kajti on je še vedno mnenja, da je Anglija središče svetovnega imperializma in poglaviti sovražnik proletariata, a Amerika da ima sekundarno vlogo. Vi pa trdite, da prehaja center svetovnega imperializma iz Anglije v Združene države Amerike in da Anglija nehuje biti središče moči svetovnega imperializma.«

Med tem najinim pogovorom se nama je približal veleposlanik Majski, ki je malo prisluhnil pogovoru, potem pa rekel:

»Prav imate, tovariš Kardelj.«

PRETEKLOST SE VRAČA...

... Nežka se je poslavljala. Z domačije, pripete k griču, je odhajala v svet. Gledala je in gledala, kot bi hotela popiti vase lepoto z gričev, njihovo zasanjanost in mehko dolenjske zemlje. Prvi jesenski listi, ki so se vrtinčili z dreves, so Nežko silili v molk. Ob njej je stopala mati Tereza. Vsa teža in bolečina slovesa je bila v njenih izžetih, zateklih očeh, ki so ves čas nekaj vpraševale ... Gube so se ji zažirale globoko v čelo. Nežka se ji je približala. Solze so jo davile v grlu, Rada bi kriknila, a grenak voz v grlu ni in ni popustil. Na materinem čelu so bile znojne kaplje; ustne, modrikaste in izsušene, so se še bolj stisnile. Pa tudi v njej je bilo vse skrčeno. Nežka je stisnila mater k sebi. Temne sence so se ji strgale nekje iz notranjosti;

dvigale so se, širile, s seboj so vlekale jok. Nežka je zaihtela, zakričala, spustila je mater, potem pa planila po poti v dolino ...

Mati Tereza je ostala sključena, zamaknjena nekam vase. Okoli nje pa je bila jesen; jesen z razvlečeno meglo, s kriki, ki so se nekam boječe in presunljivo stegovali iz jesenskega umiranja ... Mati je obstala, ujeta v jesenski čas, v samotnost in v bolečino lastnega življenja. Stegnila je roke, kot bi Nežko hotela potegniti nazaj ... Nežke ni bilo, prihajala pa je preteklost.

... K MATERI TEREZI se je stegnila preteklost. Tako dolgo je bila odmaknjena od nje, da je bila vsa sivkasta, kot pokrita s prahom, ki so jo nanjo nanašali dnevi. Spomini so z nje razpihali prah in v širokih valovih je

začela pritekati neka davna pomlad ... Odpirali so se zeleni listi, povsod bogastvo cvetja, drevje je šumelo, nabrekli pomladno blato je čakalo na semenje, nore pomladne sape so se podile preko njiv ... Vso to lepoto pa je razcefrala vojna. Zažrla se je vanjo kot mraz v mlado rast. Smrt je izrinila pomlad, smrt, ki se je sita podila med griči. Povsod kriki, pogorišča, obup, grobovi ... V srcih pa je tlel upor, tlelo je sovrašтво. Gorela je vera v zmaglo, v svobodo, v novo življenje ...

In potem tista noč sredi pomladi. V vas so nepričakovano vdrli Nemci. Zagorele so hiše. Puške so lajale, treskale so bombe, kot bi se odprl pekel. Iz hoste so udarili partizani. Nemce so potisnili v dolino ... Goreč tram, ki je padel s hleva, je ubil Terezino mamo;

Kmečka poroka (foto: Joco Žnidaršič)

očeta so pokosili sovražnikovi streli. Tereza pa se je skrila v gosto vejevje stare lipe. Ostala je živa... Potem so se učili živeti. Življenje se je počasi vračalo v vasico. Smrt pa je še kar naprej hodila med griči; režala se je. Vojna je hlatala naprej. Spet streli in boj, ki je terjal oba Terezina brata... Nekega večera pa se je v hišo zavlekel ranjen Nemec. Tereza je najprej pograbila sekiro. Hotela je zamahniti, pa je pogledala v oči, ki so bile kalne zaradi bolečin; v njih je bila ena sama prošnja, prošnja za življenje. Sekira ji je zdrknila iz rok. Z razcefranimi besedami ji je skušal dopovedati, da bi rad k partizanom. Skrila ga je na senik. Z vojakom sta se zbližala. Pripovedoval ji je o družini, ki jo je moral pustiti nekje v Nemčiji; o sinčku, ki je pobiral prve korake... Vojaku se je zdravje vse bolj vračalo. Spet je prihajal tisti marčni veter, ki nameče v človeka največ norosti. Takrat je bila vojna. Čustva pa so rasla vse hitreje, hitreje. Pomlad je ujela tudi Terezo in Viljema, da sta za hip pozabila na vojno in na smrt. Mislila sta na pomlad in na vso lepoto, ki jo pripelje s seboj... Potem se je poslovil. Šel je k partizanom. Tereza je za njim izgubila vsako sled. V njej pa je raslo novo življenje. V začetku ga je občutila kot breme, nekaj nepotrebne. Ko pa je začutila prve gibe, se ga je oklenila, vzljubila ga je. Ob koncu vojne je povila Nežko...

Tako je mati Tereza prehodila kos svojega življenja, življenja med vojno, ko se lepota kar ni mogla razrasti, ljubezen se je izgubljala med lajanjem orožja, hrepenenje pa se je vseeno rojevalo...

... NEŽKA je večkrat pisala materi. Dolga in otožna so bila njena pisma, polna domotožja. Tudi na obisk je prišla. Da pa bi ostala doma, o tem ni marala nič slišati. Smeje je odvrnila, da dela za večji in za boljši kos kruha. Po dobrem letu ji je spet pisala. A njeno pismo je bilo drugačno kot prejšnja; živahno in polno nemira, da je mam Terezo čudno streslo.

LJUBA MAMA!

Tisočkrat hvala za tvoje pismo. Večkrat sem ga že prebrala. Ko ga berem, vse bolj čutim, da nekaj diha iz njega, neka radost, utrinki iz otroštva. Tako mi je, kot bi se vsa vasica sklonila k meni: čutim veter, ki razposaja no plava med žitom, zaslišim kukavico,, zašume mladi hrasti nad hišo. So lastovice že priletele? So se vrnile v naš hlev? Pomlad na vasi! Kakšna lepota! Včasih sem legla med pomladne trave in sanje so me odnesle v svet... Tudi tu v mestu je pomlad, a med betonom se kar ne more dvigniti, kot bi bila ujeta med spono mesta. Kje je tisti mehak vonj zgodnjega večera? Kje so

gozdovi prepredeni z zelenjem...? Pa vendar, čutim pomlad. Čutim jo z vsako misljo. Mama, nekaj je prišlo v moje srce. Tako mi je, kot bi vame planil nov val svetlobe, toplote... Svet ni bil še nikoli tako lep. Izginila je tesnoba med tujimi ljudmi. Še njihova beseda je nekam lažja. Mama, zaljubljena sem. Herman je Nemec. Ljubezen mi vrača. Trdo delam, da bom čimveč prihranila.

Poljubljam te in pozdravljam

Nežika

... MATI TEREZA ji je odgovarjalo:

LJUBA NEŽIKA!

Tvoje pismo nosim s seboj. Kadar mi je najtežje, ga preberem. Vidim te, vidim tvoj obraz z dvema debelima kitama. Pišeš mi, da si zaljubljena. Želim ti le srečo. Moram pa ti razodeti vse tisto, kar sem vedno skrivala v sebi. Ne vem, zakaj po tolikih letih vlačim vse to na dan... Veš naša družina je bila pred vojno trdno drevo. Vojna pa ga je načela in skoraj uničila. Ostala sem sama, suha, upognjena veja; ti pa si poslednja veja tega drevesa... Ljuba hčerka! Vedno sem ti govorila, da je tvoj oče padel med vojno pri partizanih. Toda o tem ničesar ne vem. Morda še živi... Takrat je bila tako čudna pomlad, pomešana z vonjem mladih trav in z vonjem po smrti. Vse grozote vojne pa niso mogle ubiti srca... Takrat je prišel tvoj oče. Ne obsojaj me! Tvoj oče je bil vojak. Nemec. Bil je ranjen. Zavlekel se je k meni. Vojne ni maral. Sovražil jo je kot največje zlo. Tako sama sem bila takrat na svetu... Pozdravila sem ga... Potem pa je nekaj prišlo v naju. Pozabila sva na vojno. Ukradla sva ji nekaj trenutkov... Odšel je. Za njim so se zabrisale vse sledi. Rodila sem te ob koncu vojne... Leta in leta sem ga čakala, a ga ni bilo; ne njega in ne pisma. Kolikokrat sem stala ob samotnem boru na griču. Gledala sem v daljavo in upala, da bo prišel, da mi ga bo cesta pripeljala iz daljnega sveta. Zaman. Zdaj, ko si odšla tudi ti, se mi zdi, da sem kot razvalina, kar drobim se. Vsak dan se mi odkruši nov kamenček. Kaj bo čez čas? Sesula se bom vase. Kmalu se vrni! Pridi me vsaj pogledat! Tebi in tvojemu fantu pa vso srečo!

Pozdrav iz domačih krajev —

tvoja mati

Ni pa ji mogla napisati, da je Viljem že preje imel družino: ženo in sinka.

... NEŽIKA je prišla na obisk. Sam smeh je je bil. Vsem je pripovedovala, da pride Herman kasneje za njo. Radost ji je silila iz oči, iz besed... V materi Terezi pa se je širila neka senca

in za njo se je stegnila bolečina. V krvi je začutila trnje, v prsih kamen in pritisk. Nekaj jo je begalo, neka zla slutnja. Preteklost je prihajala vse bližje in z njo Viljem, s svojo mladostjo, z besedami, ki so v Terezi utišale vojno... S čudno tesnobo je prisluhnila Nežki. Pripovedovala ji je, da je Hermanov oče poznal te kraje. Med vojno je bil tu. Po vojni se je hotel vrniti. Nekaj ga je vleklo v ta svet. Ženo je izgubil med bombnim napadom ob koncu vojne. Herman je odrasčal pri sorodnikih. Pa je prišlo vse drugače. Oče je zbolel. Rak na želodcu. Bolezen je zelo hitro napredovala. Operacija ni uspela. V enem letu ga je zvalo... Umrl je. V Terezo so se vse bolj zagajale bolečine, kot bi jo hotele živo zazidati. Čudno razklana je bila. Sence v njej so še naraščale... Iz skrinje, v kateri je imela spravljene stare predmete, ki so ji pomenili posebno dragocenost, je vzela šatuljo. Pobrskala je med slikami v njej. Našla jo je: Viljem je bil na njej s svojimi prijatelji. Tudi Nežika je pobrskala med slikami, ki jih je prinesla s seboj. Izbrano sliko je približala materini. Pa sta obe stali kot ukleti... V Terezi je divje vzvalovila kri in se noro pognala po žilah. Vanjo je stegnil po njej. Z izgorelimi očmi se je ozrla v Nežko... Begali sta po slikah. Bili sta enaki, popolnoma enaki, orumeneli. Tereza in Nežka sta se stresli. Potem sta na slikah poiskali nek obraz; s prstom sta obstali na istem obrazu. Isti obraz! V Nežko je planila neka osupla razdvojenost. Zgrabila jo je divja bolečina. Njena mladost je otrdela, kot bi jo poparila najhujša slana. Terezin obraz je bila ena sama boleča senca. V njej pa je bil strahoten trušč, kot bi se zagajala vanjo čreda divjih živali. V njeno notranjost pa je pljusalo še nekaj trdega; ob vsakem udarcu se je bolečina stopnjevala.

Iz materine zbežanosti se je iztrgalo:

»To je Viljem! Tvoj oče!«

Iz hčerine bolečine je planilo:

»To je... to je tudi... Hermanov oče...«

In potem krik matere Tereze, kot bi se ji izsušilo življenje, preteklost pa ga je razklala na dvoje.

In potem krik Nežike, kot bi se ji raztreščilo telo in pokopalo tudi njeno mladost... Vojna pa je s svojimi strahotami stopila iz preteklosti, iz poza-be; stegnila je svoje pošastne kremplje v sedanost...

PREKLETA VOJNA!

Leopold Suhodolčan

O DEČKU, KI JE NAJRAJE PLEZAL NA DREVESA

Poznal sem dečka, ki je že za zajtrk splezal na drevo. Teta, pri kateri je živel, je prihitela na prag, sklenila roke in zavzdihnila: »Ojej, pogledjte ga! Kaj, kaj bo iz njega! Kar naprej je na drevesu kot verveca!«

Potem je teta odracala k drevesu, ga močno stresla in zapihala: »Peter, pridi takoj dol! Kaj ti pride tako neumnega na misel! In še hlače si boš raztrgal!«

Deček je počasi priplezal na tla in žalosten gledal teto. Toda pred obedom je bil deček že spet na drevesu.

Teta je kar naprej tekala iz hiše ali pa ga je kregala kar skozi okno.

»Peter! Tak pridi dol! To se ne spodobi! Saj nisi opica! Ljudje živimo na tleh, ne na drevesih! Dol! Dool! Dooool!«

Deček se je znova spustil po deblu na tla in tiho obstal pod krošnjo.

Popoldne pa je deček pridiral k teti v hišo in zaklical:

»Teta, teta! Zakaj pa stric pa boter pa sosed lahko plezajo po drevesih, jaz pa ne smem?!«

Teta se je z jezo sapo pognala iz hiše in se zapodila naravnost k drevesom.

Potresla je prvo drevo, z veje je padel na tla stric.

Zazibala je drugo drevo, iz krošnje je ko zrel češpelj pljunknil na tla boter.

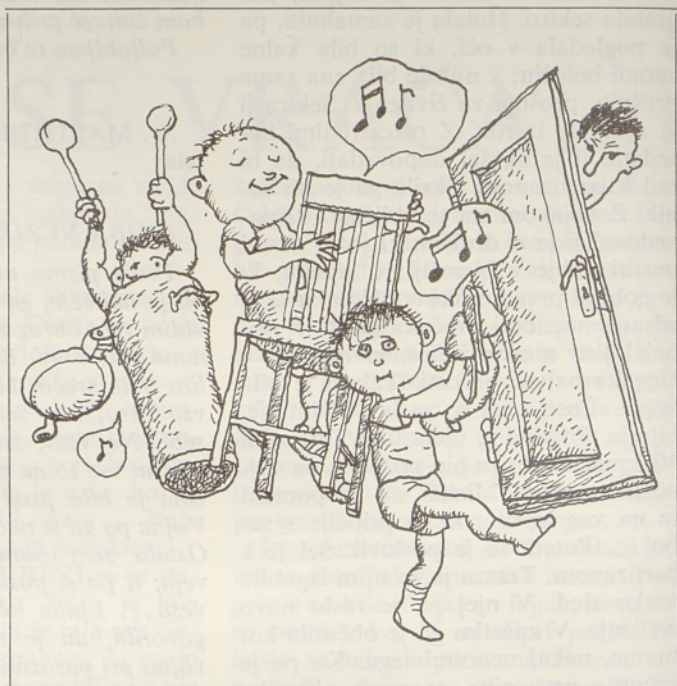
S tretjega drevesa je kot tepka tlesknil sosed.

S četrtega pa je naravnost v njeno naročje čunknil — pomislite — sam ded s sivo brado.

Berta Golob

LOVRO

Lovro je bil berač. Hodil je od vasi do vasi in prosjačil. Hodil? Kako, saj Lovro ni imel nog! Na kolenih, kjer so se

njegove noge nehale, je imel pritrjena ogromna okovana kopita. Po njih se je počasi pomikal dalje. Na pogled ga je bilo samo pol človeka in tudi palico je imel čisto majhno. Za klobukom pa je nosil peresa.

Ljudje so pravili, da je bil v mladih letih kaj postaven fant. Na fronti pa so mu zmrznile noge in zdravniki so mu jih odrezali. Tako ga je doletela usoda berača. Spal je po hlevih in jedel pri usmiljenih ljudeh. Mladim dekletom je iz kart napovedoval srečo. Prerokoval jim je, kdaj se bo katera omožila. Kadar je bil židane volje, je rad pristavil:

»Če pa ženina ne bo, se pa tudi omožila ne boš!«

Po okovanih kolenih je plazil po Dolenjski, Gorenjski in Štajerski, zato ni velikokrat prišel v isto vas. Povedal pa je na koše novic in ljudje so ga imeli radi.

Lahko da so mu kje nagajali brezsrčni otroci. Takrat je mogoče v obrambo dvignil svojo smešno majhno gorjačo. A to mu ni moglo kaj prida pomagati. Nemara se je samo zaradi otrok naučil med dvema prstoma spretno vrteti klobuk. A zakaj se je zraven tako čudno smejal?

To je bil smeh iz tesnobe. Lovro je bil berač in je v srcu skrival bolečino.

Žalostna novica

UMRL JE LEOPOLD SUHODOLČAN

Slovenske šolarje pa tudi odrasle je hudo pretresla novica, da je v dvainpetdesetem letu starosti umrl pisatelj Leopold Suhodolčan. Za odrasle je napisal devet knjig, za otroke več kot 40. Nekatere njegove zgodbe so bile objavljene tudi v Rodni grudi, eno objavljamo tudi tokrat. Med slovenskimi mladimi bralci je zlasti popularen zaradi svojih zgodb o krojačku Hlačku in pa o Naočniku in Očalniku. Njegove mladinske knjige so prevedene tudi v številne tuje jezike, dandanes ga poleg slovenskih otrok veliko bero v drugih republikah Jugoslavije, zatem na Čehoslovaškem, v Nemčiji in v Sovjetski zvezi.

Zvonimir Balog

KO SEM BIL MAJHEN

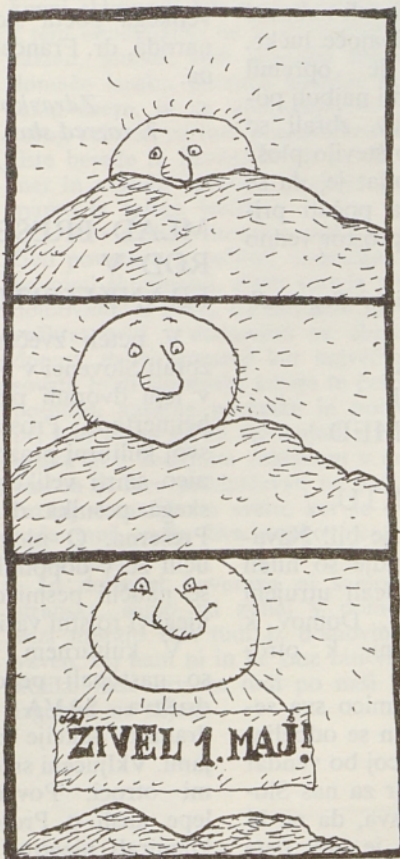
*Ko sem bil majhen,
sem na kantah igral kantate
na zvoncih zvoncate
na vratih vratate
po podu podate.
Na krožniku sem krožnikal krožnikate
po omari omaral omarate
s copatami copatal copatate
coklal coklate
vse dokler očka ni bil ob živcate
pograbil palicate
in mi snel hlačate.
Takrat sem vse kantate
preludije (pretrapaste in preprismojene)
zaoril v oratorij.*

Prevedel Niko Grafenauer

Milena Batič

PRVOMAJSKA PESEM

*Maj ima zelene veje,
v maju sonce
se bolj svetlo smeje,
v maju vsak korak
zveni
bolj sproščeno
v majske dni.
Maj ima zelene veje,
v maju sonce
toplo, najbolj
greje,
veter mlaje maje
v maju.
Maj naj ptice
skliče v gaju,
da za prve
majske dni
po zelenju prvem
zadiši,
da za prve
majske dni
prvomajska
pesem zazveni.*

UGANKE NIKA GRAFENAUERJA

*Ura ni,
pa se navije.
A potlej Mihec vpije
in ihti.*

uhelj

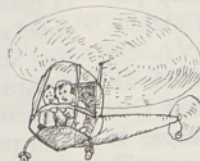
*Tri očesa, en pogled,
pa ustavi ves promet.*

semofo

*Po zraku leta,
z rokami opleta,
rohni in melje,
čez hribe nas pelje.*

helikopter

*Iz slik in besed
v skrinji ujet
pisani svet.*

televizor

*Glas prenaša sem in tja,
ne izbrusi si peta.*

telefon

krožek mladih dopisnikov

MOJE POČITNICE V JUGOSLAVIJI

Med lanskimi počitnicami sem s starši ponovno obiskal njihovo domovino. Leteli smo z letalom podjetja QuebecAir. Na poti smo se ustavili v mestu Shannon, ki leži v južni Irski, da so napolnili rezervoarje z bencinom. Po dveh urah postanka smo spet nadaljevali pot. Čez nekaj ur je letalo pristalo na Brniku. Tam so nas pričakali stari starši in vsi bližnji sorodniki.

Starši moje mame živijo v Kamniku na Gorenjskem blizu Brnika. Z bratrance sem šel v Kamniške planine in sicer na Kamniško sedlo in na Brano. To je bilo zame zelo zanimivo, ker nisem navajen hribov. Na poti v planine smo videli celo družino gamsov v jutranjem soncu, kar je bil prelep pogled na te elegantne planinske živali.

Moji drugi stari starši živijo v Pribancih v Beli krajini. Široka reka Kolpa, ki teče tik ob posestvu mojih starih staršev, razmejuje Slovenijo od Hrvaške. V reki Kolpi smo se kopali mnogokrat, in moj oče je tam pral tudi svoj avto. Imel sem veliko dela, saj je na kmetiji vedno mnogo dela.

Edgar Čadonič,
8. razred,

Ottawa, Ont., Kanada

OBISKAL NAS JE DEDEK MRAZ

Staro leto se je počasi poslavljalo, mi pa smo prav nestrpnost pričakovali prihod novega leta in z njim prihod dedka Mraza. Mi otroci, najmlajši cicibani, pionirji, mladinci in starši smo ga pričakali v prostorih društva »Slovenija« v Güterslohu. Ko je končno vstopil, je povedal, da pri-

haja izpod Triglava. Vse nas je lepo obdaril. Najmlajši so dobili igračke, mi šolarji pa šolske potrebščine. Bili smo zelo veseli. Dedku Mrazu smo zapeli in povedali nekaj slovenskih pesmic. Potem smo se poslovali od dedka in njegovega spremstva, saj se mu je mudilo še k drugim otrokom. Zaželeli smo mu srečno pot ter ga poprosili, da nas prihodnje leto zopet obišče.

Marjana Hainc,
6. r. slov. dop. p.,
Gütersloh

DISKO V »SLOVENIJI«

V društvu »Slovenija« v Güterslohu zares skrbe za mladino. Da bi tudi šolski mladini bilo prijetno v društvenih prostorih, zanje mesečno prirejajo DISKO. V ta namen so morali nabaviti ozvočenje, utripajoče lučke, tov. štruklec je opremil prostor s slikami najbolj popularnih pevcev, zbrali so tudi precejšnjo število plošč in končni rezultat je, da se šolska mladina počuti prijetno in da je prostor vedno premajhen.

Daniela Čegovnik

SLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK MED SAVANI V FRANKFURTU

Petek večer je bil! Navađen večer! Ljudje so hoteli po mračnih ulicah utrujeni z dela domov. Domov k svojim: k ženi, k otrokom...

Midva z mamico sva sedla v tramvaj in se odpeljala v mesto. Nocoj bo vendar prazničen večer za nas Slovence! Hitela sva, da ne bi zamudila, saj je do pete ure zvečer delala tudi moja mamica. Lepo me je oble-

kla, belo srajčko je tokrat krasil še metuljček!

Prispela sva v dvorano predstavništva Jugokomore v Frankfurtu. Na steni sta viseli slovenska in jugoslovanska zastava. Med njima je bila slika našega dragega predsednika, maršala Tita. Na mizici ob zastavah sliki Edvarda Kardelja in Edvina Zdovca, pred štirimi leti tragično preminulega konzula. Daniela nam je o nji povedala mnogo lepih, globokih besed. Zelo tiho smo ji za njen nagovor, posebno nam otrokom, ki bi naj posnemali najboljše sinove naše domovine. Žal nam je, da ju ni več med nami!

V kulturnem programu v čast slovenskemu prazniku sem nastopal tudi jaz. Srečen sem, da lahko s svojo besedo in majhnim dejanjem doprinesam spominu velikega poeta slovenskega naroda, dr. Franceta Prešerna.

Zdravko Omerzel
7. razred slov. dop. šole
Frankfurt

MLAD PREŠERNOV ROD V FRANKFURTU

V petek zvečer smo se zbrali Slovenci v Frankfurtu v lepi dvorani pri Eschenheimertoor. Proslavili smo svoj kulturni praznik, obletnico smrti velikega slovenskega pesnika dr. Franceta Prešerna. O njem smo se učili že v dopolnilni šoli in se naučili pesmico o Vrbi, njegovi rojstni vasi.

V kulturnem programu so nastopali pevci našega društva SAVA in člani dramske sekcije z recitacijami. Vključeni smo bili tudi mi otroci. Povedali smo lepe misli o Prešernu, deklamirali njegove pesmi in postali ponosni rodoljubi ob ponovnem spoznanju, da

je po zaslugi Prešerna slovenski jezik enakovreden vsem ostalim jezikom sveta.

Svoj materinski jezik se bomo še marljiveje učili in v bodoče skušali napisati svojo prvo pesmico.

Davor Jurak
4. r. slov. dop. šole
Frankfurt

DAN REPUBLIKE V »SLOVENIJI«

Prav gotovo je rojstni dan domovine najlepši praznik, ki ga praznujemo delavci začasno zaposleni v tujini. Vsi se skrbno pripravljamo. Šolski otroci z velikim veseljem pripravijo program, folklorna skupina se nauči nekaj novih plesov, društveniki urejujejo prostor, skratka, vsi smo zaposleni, saj vsi želimo čim več storiti za prijetno in dobro počutje, za lepo praznovanje rojstnega dne svoje domovine.

Tako je bilo tudi letos. Prostor v društvu »Slovenija« je bil zares premajhen, da bi lahko sprejel vse udeležence proslave. Bilo je lepo, prijetno in prav gotovo smo bili vsi zadovoljni, saj smo se po proslavi prijetno zabavali ob glasbi ansambla Vikija Ašiča iz Celja ter ob šalah humorista Poldeka.

Zadovoljni pa smo bili tudi zato, ker smo rojstni dan domovine proslavljali skupaj vsi narodi in narodnosti Jugoslavije, ki živimo trenutno v Güterslohu. Z nami so proslavljali tudi vsi vidni predstavniki mesta Gütersloh, kakor tudi naši vzorni pokrovitelji iz Celja.

Daniela Čegovnik

VEZI

Pogovarjamo se o razlikah v posameznih jezikih, tudi v slovenščini. Jezik je namreč kljub nujni enotnosti, potrebni za nemoteno sporazumevanje, prijetno razgiban in različen.

Slovenščine ne govorimo vsi enako, celo zelo velike razlike so med nami, pri tem pa spoštujemo vsako govorico, ki je zrasla iz resnega prizadevanja in upoštevanja očetnega izročila.

Tako z občudovanjem poslušamo ne le Dolenjca in Notranjca, ne le Gorenjca in Korošca, ne le Prleka in Prekmurca, ki so vsi imeli in imajo priložnost živih stikov s šolo in z javnim življenjem v knjižni slovenščini (tisk, uradovanje, radio, televizija), pa so kljub temu ohranili svojo jezikovno značilnost, naj bo že narečno ali (predvsem v večjih krajih) pogovorno.

Še toliko bolj pa potem spoštujemo in občudujemo človeka, ki živi zunaj slovenskih državnih mej, recimo v Reziji ali v Rožu ali v Porabju, da niti ne govorimo o Slovencih, ki živijo na Švedskem, v Nemčiji, v Belgiji, v Ameriki, v Avstraliji, pa še kljub temu govorijo slovensko, čeprav nimajo ne v šoli ne v uradu ne v službi možnosti, da bi obnavljali in bogatili materinščino. Slovenščina takih ljudi je še vse kaj več kakor le orodje za golo sporazumevanje, njihova slovenščina je svojevrstna izpoved o dedni pripadnosti, je spoštovanje rodovnih korenin, je pestovanje izročila, ki so ga dobili iz materinih in očetovih ust, je dostikrat človeški in human ugovor proti nasilju in neupoštevanju svetih osebnih pravic in svobode.

Knjižni jezik tako — spriči toliko posebnosti v narečjih — opravlja nekakšno povezovalno vlogo in olajšuje sporazumevanje, hkrati pa ga tudi nevtralizira in normira in daje zavest enotnosti in skupnosti, o narečnih in pogovornih oblikah jezika pa venomer znova ugotavljamo, da so žive, slušne, izvirne, nekonservirane, prvinske oblike jezika, kjer je jezik venomer v živem boju z mislijo in predmetom, s psihološko in socialno situacijo, v večnem potrjevanju svoje bitnosti, tako da ob goli abecedi in slovnici sproti raste tudi melodija, orkestracija dolgih in kratkih, širokih in ozkih, temnih in svetlih, nizkih in visokih samoglasnikov in dvoglasnikov, kjer sta stvarnemu sporočanju dodana še osebni in pokrajinski ritem, pevnost ali odsekanost, kjer so dodane ostrine ali zabrisanosti v izreki soglasnikov in podobno.

Za zdrav in nemoten razvoj, za napredek in s tem tudi za obstoj jezika sta torej potrebni obe možnosti — govorjena in zapisana — s tem pa tudi obe obliki — narečno-pogovorna in knjižno-zborna.

Vse te možnosti se med seboj v življenju in v rabi jezika venomer preple-

tajo in skrbijo za skrivne, včasih neopazne in skoraj zmeraj nevsiljive, pa čeprav zato nič manj trdne vezi med ljudmi, med družbenimi in krajevnimi skupinami in skupnostmi, da smo vsi, ki govorimo isti jezik, ena velika družina, pa naj živimo v stari domovini na tako imenovanem slovenskem prostoru, ali pa onkraj njegovih mej po širnem svetu.

Skoraj vsak jezik — tudi slovenski — ima namreč ob jedru strnjene naseljenosti tudi posamezne bolj ali manj osamljene, večje ali manjše otoke v tujem morju. Ti otoki in otočki so jezikovno izpostavljeni povsem samosvojim zakonitostim: kolikor manjši je otok, toliko večja je nevarnost, da ga morje zalije, zatopi, kolikor večji in bolj strnjen je, toliko večja je njegova moč in možnost normalnega življenja.

Ker pa poznamo vpliv tujega, prevladujočega, uradnega jezika na jezik manjše skupine ljudi, ker vemo, kako se dan na dan po tisoč potih (šola, služba, trgovina, cesta, igranje otrok, druženje odraslih, tisk, radio, televizija) vsiljuje in vtihotaplja tuji, močnejši jezik tudi v jezik manjše skupine, vemo, da moramo biti posebej pozorni v dveh smereh:

1. Kar največ priložnosti moramo ves čas izkoriščati za pogovore v svoji jezikovni skupnosti (zlasti v družini), da si s tem obnavljamo ne le domači besedni zaklad, temveč tudi domačo melodijo, domačo izreko, domače besedne in miselne zveze, in se izpopolnjujemo med seboj, pri tem pa tudi poenotujemo zlasti tiste besede in izraze, ki jih po sili razmer in nekako nevede in nehote sprejemamo iz tujega jezika.

2. Kar najbolj moramo skrbeti za res živo povezavo z večjimi domačimi jezikovnimi skupinami, zlasti seveda s staro domovino, se pravi, da moramo kar največkrat priti v domovino na obisk, na dopust, da si moramo kar največ dopisovati, brati slovenske knjige in časopise, poslušati kasetne posnetke in podobno, pri tem pa se sproti seznanjati z ravni jezik in z besednim zakladom v domovini in se živo priključevati na jezikovni razvoj v matičnem svetu, ker je v tem naša moč, naša živa popkovnica, naša prihodnost.

In dolžnost povezave ni samo enostranska, samo od zunaj v domovino, vezi morajo teči tudi iz domovine navzven, saj nam ni in ne sme biti vseeno, koliko naše krvi se tudi po naši krivdi izgublja na tujem.

ANTON INGOLIČ: ZGODBE MOJEGA JUTRA, Mladinska knjiga, Ljubljana. Pisatelj obuja spomine na »jutro« svojega razgibanega in z ustvarjalnim delom napolnjenega življenja. V središču pisanja je delo: najprej v otroških letih, ko je pomagal očetu v mizarški delavnici ali je bil pastir, in pozneje, ko je postalo najpomembnejše opravilo učenje. Prav učenje in pozorno opazovanje življenja, vedoželjnost in vztrajnost so bili ob nadarjenosti in ljubezni do knjig temelji poznejših pisateljevih uspehov. Knjigo je opremila Edita Kobe, grafično jo je oblikoval Tadej Tozon, spremno besedo o avtorju in njegovem delu pa je spisala Berta Golobova.

Ob slovenskem kulturnem prazniku in 180-letnici Prešernovega rojstva sta Cankarjeva založba in založba Mladinska knjiga v Ljubljani izdali SONE-TE NESREČE dr. Franceta Prešerna in grafično mapo sedmih serigrafij na isto temo. Obe knjigi — bibliografsko izdajo in žepno množično izdajo — ter grafike je odlično oblikoval akademski slikar Tomaž Kržišnik.

FRANC ROZMAN: SOCIALISTIČNO DELAVSKO GIBANJE NA SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM, založba Borec, Ljubljana. To je podrobno napisana monografija, ki obravnava kronološko razvoj delavskega gibanja na slovenskem štajerskem od začetkov v letu 1868 pa do prve svetovne vojne. Avtor je delo pripravil več let in je z njim zapolnil vrzel v zgodovini delavskega gibanja na Slovenskem. Poleg bogatega slikovnega gradiva (črno-bele fotografije in fotokopije dokumentov) prinaša knjiga tudi vsebinski povzetek v nemščini in potrebni znanstveni dodatek.

TONE FERENC: SATAN, NJE-GOVO DELO IN SMRT, založba Borec, Ljubljana. Okrog 20 prispevkov, ki jih je avtor dr. Tone Ferenc vključil v knjigo, tematsko obravnava fašistične zločine v času druge svetovne vojne ter posamezne partizanske akcije. V teh prispevkih je pustil besedo predvsem dokumentom samim, pri nekaterih pa gre sploh za prvo objavo. Knjiga je pretresljiv memento na čase, ki smo jih mnogi doživeli; bogato je ilustrirana z dokumentarnim in slikovnim gradivom, skrbno pa jo je opremila Cveta Stepančič.

NAKLJUČJA

Marsikdaj poseže v naše življenje naključje, ki ga nismo predvideli in še manj pričakovali. Kakor na primer striček John, ki se je po petih desetletjih na nečakovo prigo-varjanje vrnil, da doma preživi svojo življenjsko jesen. »Hišo si zidam,« mu je pisal nečak, »če malo primakneš zraven, ti zgoraj lahko uredim prav prijetno garsonjero.« Pa sta se zmenila. Stric je poslal dolarje in nečak mu je uredil garsonjero. Ko je pripotoval, so ga nad vse lepo sprejeli. Z avtom so ga vozili okrog, da si je ogledal lepe slovenske kraje. Gostili so ga in stric je seveda vneto plačeval. Z garsonjero je bil zadovoljen. Ker sta bila nečak in žena v službi, pet-

letni Mihec pa v vrtcu, si je stric John kuhal sam, kar mu je bilo samo v veselje, saj je tudi v Ameriki, ko je žena zbolela in pozneje umrla, sam gospodinjlil. Hodil je na trg in v trgovino, pa v pekarno po žemljice. Prijazne prodajalke so mu lepo postregle.

Vse je bilo res lepo in prav vse do tistega dopoldneva, ko so Mihca poslali iz vrtca domov, ker je imel vneto grlo. Stric ga je spravil v posteljo in mu skuhal čaj, potem sta pa kramljala. Takrat pa ga je Mihec hripavo vprašal: »Stric, ali se boš kmalu stegnil, da bo potem tvoja soba moja?« John ni samemu sebi verjel, da prav sliši, pa je še enkrat vprašal: »Kaj si rekel, Mihec?« Fantiček pa je ponovil:

»Očka pravi, da bo tvoja soba moja, ko se boš ti stegnil, ali bo to kmalu?« »O, ja, ja,« je zagolčal nesrečni stric, pri srcu pa ga je stisnilo, da mu je kar dih zastal. Torej takšna je bila ta prijaznost. Sam račun, sam račun...

Naslednje jutro je vprašal prijazno prodajalko v pekarni, če morda ve za kakšno sobico. Malo je pomislila, potem pa rekla: »Če bi hoteli, lahko pridete kar k nam. Sin z družino se prihodnji mesec seli v stolpnico. Potem bom sama. Skromno hišico imamo in še nekaj vrta je zraven.« V nekaj dneh se je preselil. Po nekaj mesecih sta se vzela. Bila sta srečna, zadovoljna in John je večkrat rekel: »Če bi moja pokojna Frances videla Miciko, bi rekla, John, prav si izbral. Res, srečno naključje, da sva se našla.« In čisto je pozabil, kako mu je k temu pomagal klepetavi Mihec.

Nekoč mi je na Bledu pri- tekkel nasproti kuštrav pes, nič lep, a prijazen mešanec. »Pri-

di sem, princ,« ga je klical lastnik. »Ta ima pa gosposko ime«, sem se zasmejala. »Ja, pa ga tudi zasluži,« je rekel možak in mi povedal njegovo pasjo zgodbo.

»Z ženo sva se peljala proti Begunjam. Iz avtomobila, ki je vozil pred nami, je nekdo zagnal na njivo ob cesti mladega psa. Žena je ogorčena zakričala, jaz sem zahupal, avto pa je brzel naprej. Ubo-go ščene je cvililo in kobacalo na cesto. Ustavil sem. Žena je pobrala psa, jaz sem godrnjal. Ni mi bilo do psa, ker smo imeli doma majhnega otroka. Mojca je imela komaj leto in pol. Žena je obljubila, da ga bo že kam oddala. To pa se ni zgodilo. Pes se je hitro udomačil in po navadi mladih cukov pridno pospravljal čevlje in odnašal copate. Vseeno so ga doma imeli radi vsi, razen mene. S prijateljem, ki je lovec, sem se že dogovoril, da ga enkrat, ko pride mimo, neopazno odnese in s puško opravi z njim.

domače viže

Števerjan, prijazna vasica na strehi Brd onkraj državne meje (dober streljaj od stare Gorice), bo letos 26. in 27. julija že desetič zapored gostil godce in pevce domačih viž ter številne prijatelje razigranih napevov iz Slovenije in zamejstva. Da, X. ZAMEJSKI FESTIVAL NARODNO ZABAVNE GLASBE bo in pri-zadevni organizatorji — člani ansambla Lojzeta Hledeta ter Slovenskega kulturno prosvetnega društva »Franc B. Sedej« — vabijo k sodelovanju ansamble iz Slovenije, Italije, Avstrije, prav tako pa tudi skupine, ki delujejo pod okriljem slovenskih društev v drugih evropskih in čezoean-skih deželah, da se prijavijo za nastop. Prijave sprejemajo *Ansambel Lojzeta Hledeta in SKPD »Franc B. Sedej«, Trg svobode 7, Števerjan — San Floriano, Gorizia — Italia. do 10. aprila 1980.* Ansambli, ki se bodo priglasili za nastop na desetem, jubilejnem števerjan-skem festivalu, morajo pose-bej za festival naštudirati dve izvirni, doslej še ne izvajani skladbi, od katerih naj bo vsaj ena pevska. Pridati še ve-

lja, da bosta nastope sodelu-jočih ocenjevali dve komisiji (strokovna in žirija občinstva), da so organizatorji pripravili za najboljše vrsto lepih na-grad, hkrati pa bodo simbo-lična priznanja prejeli vsi, ki bodo nastopili na jubilejnem števerjanskem festivalu dobre volje in prijateljstva.

Povabljeni ste in prigrasite se! ANSABEL TONETA KMETCA in ANSAMBEL OTAVIA BRAJKA sta se po novem letu vrnila s še ene uspešne turnee med našimi rojaki v Združenih državah Amerike in Kanadi. Obe sku-pini sta s slovensko pesmijo razveselili na tisoče prijateljev naše pesmi, povsod, kjerkoli sta nastopili, so jima rojaki pripravili pristrčno dobrodoš-lico in veselju po dobri slo-venski tradiciji ni bilo konca ne kraja. Brajkov ansambel se je vrnil s tretjega obiska med našimi izseljenci, Kmetčev z drugega in če k temu pridamo, da sta oba ansambla že v dogovoru za vnovično go-stovanje, je o odmevnosti njunih nastopov povedano doma-la vse.

Sredi februarja se je mudil

v domovini priljubljeni cleve-landski Slovenec Frank Sterle, lastnik restavracije »Slovenian Country House«, ene najbolj obiskanih in tudi najbolj skrb-ni založenih slovenskih restav-racij onkraj luže. Letos bo slavil dvajsetletnico svojega lokala in v ta namen pripravil tudi razpoloženjsko slavlje, na katerem ne bo manjkalo ne slovenskih specialistov ne doma-če glasbe. Za slednje bo po-skrbel eden od ansamblov iz Slovenije — ali Fantje treh dolin ali Veseli Planšarji, s katerimi je Sterle med obis-kom doma že navezal stike. Kakorkoli — veselo in razi-grano bo kot je pri Sterletu zmeraj, pa naj igra ta ali oni.

Pisali smo, da se ANSAM-BEL LOJZETA SLAKA že pripravlja na tretjo turnejo po ZDA in Kanadi in da bo vno-vičen obisk Slakovih godcev tamkaj mineval v znamenju desetletnice United Slovenian Society, društva v Clevelandu, ki ga vodi Tony Petkovšek, ter da bo hkrati to tudi zak-ljučna slovesnost ob 15-let-nici delovanja Slakove skupi-ne. Naj tokrat še dodamo, da so Lojze in njegovi fantje že posneli album, ki so ga posve-tili svojemu tretjemu obisku med rojaki onstran Atlantika — njegov naslov bo »Na vseh straneh sveta« — predvidoma pa bo izšel neposredno pred njihovim odhodom na turne-jo. Se pravi konec junija.

filatelija

KARDELJEVO

2. februarja je Skupnost ju-goslovanskih PTT izdala prvo dopolnitev letošnjega emisij-skega načrta in sicer znakmo za 2 dinarja v spomin na pre-imenovanje mesta Ploče v Kardeljevo.

Mesto Ploče (približno 6.000 prebivalcev) leži na obali Neretvanskega kanala v dobro zaščitenem zalivu, pri-bližno 5 km severno od ustja Neretve. Že leta 1940 so za-čeli z izgradnjo luke vendar so bili med vojno skoraj vsi zgrajeni objekti porušeni. Po osvoboditvi so z izgradnjo na-daljevali in tako danes pome-nijo Ploče drugo največje ju-goslovansko luko za tovarni promet po dolžini operative obale (takoj za reško luko). 2. februarja so delegati občin-ske skupščine Ploče sklenili,

Iz Ljubljane smo kmalu potem neko nedeljo dobili obisk, pa smo šli skupaj k jezeru in pripravili piknik. Tudi Mojca in pes sta bila z nami. Mojca je na soncu zaspala, tudi pes je dremal, mi pa smo bili zgovorni in dobre volje. Nenadoma je pes močno zalajal in že se je pogнал v vodo, kjer se je že daleč od brega videl košček svetloplavega blaga — Mojckina srajčica. Prav to je zgrabil pes in jo vlekel k bregu. Seveda smo mu prihiteli na pomoč. Bil je zadnji trenutek. Še zdaj nas vse zmrazi, kadar se na to spomnimo. No, od takrat je ta pritepeni kuža, ki je po naključju prišel k hiši, dobil ime princ in rečem vam, res je naš pravi princ kavalir do naše Mojcke, ki jo ima med vsemi najraje. »

Da, naključja, naključja, kaj vse bi se dalo povedati o njih. In kako različna so, prijetne pa tudi, kako grenke so včasih posledice. Zgodi se na primer, da ti znanec ali znan-

ka, ki ti ga je pripeljalo na pot naključje, nenadoma postane dosti bližja, vsaj sam si trdno prepričan o tem! Kakor tvoj zakonski tovariš, s katerim te veže skupnost dolgih let, dom, ki sta si ga skupaj s trudom zgradila in družina. Če si res prepričan, da drugače ne gre in dovolj močan in do sebe in svojih pošten, da se boš lahko vsemu temu odrekel in pretrgal dose-danje vezi ter začel znova — potem pač to stori. A prej se res dobro posvetuj — ne z znanci, temveč s samim seboj. In pri tem pomisli tudi na vse bridko, ki jih boš prizadel svojim.

Če pa si tiste sorte ptič — ali ptička — kakršnih je med nami precej, ki se ne mara odreči pravicam do udobja svojega doma in domačih, pa tudi ne sladkostim novega poznanstva, si dvolič-než in sebičen slabič, kar moraš sam sebi odkrito priznati.

IS.

slovenski lonec

MESNI ZVITKI PO PRIMORSKO

Od svinjskega stegna narežemo večje tanke zrezke. Vsakega potolčemo, solimo in popopravimo. Zatem na vsak zrezek damo tanjšo rezino sira (gauda ali katere druge vrste) in sir posipamo z zdrobljenim žajbljem, pa ne preveč. Vsak zrezek zvijemo in spnemo z zobotrebcom ali prevežemo z nitko. Zvitke zložimo v kozico ali pekač na vročo maščobo in pečemo. Vmes vsak zvitek večkrat obrnemo. Ko so se pekli dobrih deset minut, dodamo zvitkom nekaj lepih na rezine zrezanih paradižnikov, posodo pokrijemo in jed dušimo še pet minut ne da bi jo mešali. Paradižnike posolimo in po-

tresemo s sesekljanim peteršiljem ter jih ponudimo skupaj z zvitki.

SMETANOVA POLENTA

V četrto litra dobre kisle smetane vmešamo pet rumenjakov, 10 dkg ostre bele moke, solimo in nazadnje dodamo še trd sneg petih beljakov. Vse dobro premešamo in zmes vlijemo v namaščen in z drobtinicami potresen pudgov model ter kuhamo tričetrt do ene ure v sopari. Kuhano polento zvrnemo iz modela in zrežemo na tanke rezine, zabelimo z maslom in drobtinicami in ponudimo k pečenkam ali perutnini.

filatelija

da preimenujejo mesto po velelikanu naše revolucije in mislecu Edvardu Kardelju v Kardeljevo.

Za izdajo znamke je Skupnost jugoslovanskih PTT uporabila znamko za 2 dinarja, izdano 26. januarja v počastitev 70-letnice rojstva Edvarda Kardelja. Na desni strani znamke je ob robu natisnila v rdeči barvi besedilo »Ploče — 1980 — Kardeljevo«.

Na dan izdaje znamke je pošta Kardeljevo uporabljala priložnostni poštni žig »Ploče — Kardeljevo«, v rabi pa je bil tudi že običajni poštni žig »58340 Kardeljevo«.

LAKE PLACID

13. februarja, na dan otvoritve XIII. zimskih olimpijskih iger, je Skupnost JPTT izdala serijo dveh večbarvnih znamk

v počastitev te največje letošnje zimsko športne prireditve v svetu. Na znamkah je upodobila hitrostnega drsalca (za 4,90 din) in tekača na smučeh (10,00 din).

Na XIII. zimski olimpiadi v Lake Placidu v državi New York na severu ZDA so od 13. do 24. februarja tekmovali športniki in športnice iz 37 držav z vseh kontinentov, med njimi tudi 15 jugoslovanskih.

Modernistična osnutka za znamki je narisal akademski slikar Milan Rakić iz Beograda. Večbarvni ofsetni tisk je oskrbel Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v prodajnih polah po 9 kosov.

Kot navadno je ob obeh izdajah na dan izdaje znamk dala »Jugomarka« v prodajo ovitka prvega dne.

vaš kotiček

njem, sporočite na naslov: Milka Jelen, H. Gašperja 5, 63325 Šoštanj.

PRODAM

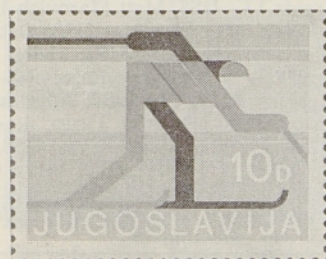
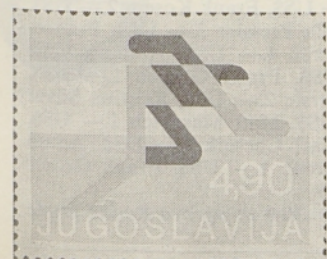
Enonadstropno starejšo hišo prodam v Celju, v neposredni bližini centra (220 m²) z vrtom in garažo. Hiša je takoj vseljiva in primerna za obrt. Cena je ugodna. Ponudbe pošljite na naslov: Marija Drobne, Celje, Pucova 1, tel.: 063/27 449.

Gostilno, sodobno opremljeno, zelo dobro vpeljeno, s šeststopenjskim stanovanjem, ob glavni cesti Ajdovščina — Nova Gorica, prodam najboljšemu ponudniku. Informacije na naslov: Gostilna Rezka, Ajševica 33, 65000 Nova Gorica, telefon 065/21369

Po zelo ugodni ceni prodam hišo, urejeno za gostišče. Stavba stoji 100 metrov od asfaltirane ceste Rimske toplice — Hrastnik. V hiši je trgovina, poleg veliko parkirišča. Po želji tudi 1 ha zemljišča. Zelo ugodno za povratnike. Ponudbe na naslov: Alojz Kozole, Brdce 20, 63270 Laško

IŠČEM BRATA

Filipa Jelena, rojenega 16. 3. 1922, visok 160 cm, plavolas, z desnim umetnim očesom, ki se že od leta 1972 ni javil nobenemu svojcu. Od leta 1957 je živel v Denverju, Colorado v ZDA. Dragi rojaki, prosim vas za pomoč — če vam je znanega karkoli o

ANGLIJA: Anton Mikuž 3.— L.

AVSTRALIJA: Družina Colja 2.— L, Maria Gjura 2.— a\$, Pavla Flajnik 3.— a\$, Franc Pečovnik 0,76 L, Ana Vogrinčič 0,56 L, Frank Koprivec 6.— a\$, Franc Budja 3,22 L, Slavko Žerdoner 5.— L, Irena Flisar 1,32 L, Stanko Cekar 2.— a\$, Bruna Kesmic 1.— L, Karel Sedmak 0,98 L, Gizela Sarkan 100.— din, Družina Gabersek 5,81 L, Pepca Ohman 1.— a\$, Ivanka Škof 3.— L, Slovenski P. Socialni klub »Jadran« 33,22 L, Lojze Kossi 10.— a\$, Peter Lechner 0,50 L, Franc Vertel 3.— a\$,

AVSTRIJA: Marija Copek 10.— Sch, Anton Rosc 40.— Sch.

ARGENTINA: Slov. jug. društvo »Triglav« 1.000.— din.

BELGIJA: Frančiška Mlakar 140.— Bfr, Anna Sollai 100.— Bfr, Jožefa Globevnik 40.— Bfr, Anica Kos-Milovič 80.— Bfr, Tončka Trkaj 200.— Bfr, Walter Hadner 60.— Bfr, Anton Stembergar 140.— Bfr, Michel Vehar 140.— Brg, Karel Tisnikar 40.— Bfr, Familia Spital 140.— Bfr, Joseph Mazil 75.— Bfr, Karl Romih 40.— Bfr, Magdalena Kodeh 90.— Bfr, Kristina Rosulnik 90.— Bfr.

FRANCIJA: Amalia Kropivšek 30.— FF, Anton Močivnik 30.— din, Stanislav Juznic 20.— din, Ernest Locker 5.— FF, Stane Glagovšek 60.— FF, Emeric Jakic 10.— FF, Jean Polak 10.— FF, Leopold Maguša 10.— FF, Helene Jeras 10.— FF, Rozali Brenkovic 15.— FF.

HOLANDIJA: Anton Kozole 4.— Hfl.

ITALIJA: Vika Piskar 3.00.— Lit, G. Marcelli 2.00.— Lit.

JUGOSLAVIJA: Ana Krasna 200.— din, Marija Rakovec 100.— din, Jure Barič 20.— din, Lojzka Debeljak 100.— din.

KANADA: Nick Kuzma 50.— din, Franc Dvojmoč 5.— c\$, Josef Gregori 2.— c\$, Franc Makuc 2.— c\$, Franz Kreiner 5.— c\$, Andrej Ocepek 5.— c\$, M. P. Fiorentino 13.— c\$, Ivan Vrbnjak 4.— c\$, Tony Balazic 3.— c\$, Ciril Sebanec 1.— c\$, Slov. klub Winnipeg 40.— c\$, Rudy Hermann 4.— c\$, Marija Hočever 1.— c\$, Mirko Hafner 1.— c\$, Frank Verhovšek 7.— c\$, Karoline Sinko 4.— c\$, Frank Kastelic 4.— c\$, Jožef Černigoi 5.— c\$, Leo Trček 3.— US\$, Jože Košmrlj 4.— c\$, Maria Krivacek 5.— c\$, Ivan Hren 6.— c\$, Janez Ule 2.— US\$, Karol Cesar 6.— US\$, Václav Krancan 5.— c\$, Rose Praprost 1.— US\$, Ludvik Dermaša 3.— c\$, Paula Branisel 1.— c\$, Rudi Fajdiga 1.— c\$, Gustl Fujs 4.— US\$, Franz Kreiner 4.— c\$, Leopolda Ieroncig 5.— c\$, Maria Breg 3.— c\$, Frank Kukovica 6.— c\$, Justina Petrovsky 2.— c\$, Vinko Močnik 14.— can\$, Louis Zuly 8.— c\$, J. Svoljšak 7.— c\$, Joe Kovačič 1.— c\$, Frank Godec 1.— c\$, Štefan Cigan 1.— c\$, Leon Fister 3.— c\$, Ivan Stanic 2.— US\$, Vladimir Urbanc 3.— c\$, Janez Gimpelj 6.— c\$.

LUXEMBOURG: Benjamin Medvešček 7.— Sfr in 7.— DM.

ZR NEMČIJA: Alojz Čokle 4.— DM, Alfred Kosmač 3.— DM, Josef Klančnik 2.— DM, Marija Schnell 8.— DM, Hasan Silahič 8.— DM, Ignac Tomažič 4.— DM, Terezija Sluga 4.— DM, Otilija Jung 2.— DM, Josef Kantuscher 3.— DM, Stane Zemljak 2.— DM, Slavko Rabuza 4.— DM, Stanislav Pepelnik 8.— DM, Julijana Lamprecht 14.— DM, Alojz Horvat 4.— DM, Rudi Pirc 13.— DM, Roman Graci 2.— DM, Justi Giosini 8.— DM, Teodor Margon 4.— DM, Gabriela Budja 9.— DM, Drago Juran 4.— DM, Valentin Božič 4.— DM, Franz Schreiner 150.— din, Peter Novak 50.— din, Amalie Zorko 9.— DM, Justi Kramberger 4.— DM, Johann Krivic 4.— DM, Jože Slanc 4.— DM, Marija Bošnjak 12.— DM, Drago Šober 4.— DM, Jože Korbaer 4.— DM, Michael Jelter 14.— DM, Stane Musar 7.— DM, Ivan Prašnikar 4.— DM, Cvetko Černigoi 4.— DM, Ing. A. Magdič 4.— DM, Jože Lavrič 2.— DM, Matilda Vrankar 8.— DM, Maria Neumann 3.— DM, Johan Mesaretz 4.— DM, Franc Slatschek 4.— DM, Peter Črnčec 4.— DM, Franz Bregant 4.— DM, Anita Novak 4.— DM, Maria, Ernest Ditmaier 9.— DM, Rudolf Markuš 18.— DM, Ivan Gorjup 4.— DM, Marija Klajder 4.— DM, Albert Swetelschek 9.— DM, Martin Herceg 4.— DM, Leopold Lovšin 4.— DM, Vinko Korber 24.— DM.

ŠVEDSKA: Marija Perovič 5.— Skr, Terezija Svetec 20.— Skr, Štefan Vekaš 5.— Skr, Janez Kregar 15.— din, Ela Janfjäll 15.— Skr, Anton Bremetz 5.— Skr, Štefka Lešer 25.— Skr, Viktor Semprimožnik 10.— Skr, Franjo Vodovnik 5.— Skr, Ivan Rancinger 35.— Skr, Angela Primar 15.— Skr, Franc Gomilšek 20.— Skr, Jože Skok 5.— Skr, Pavla Strgar 10.— Skr, Janez Slebič 10.— Skr, Feliks Jablanovec 5.— Skr, Marija Perovič 5.— Skr, Miroslav Serjun 20.— Skr.

ŠVICA: Marija Dimitrijevič 5.— Sfr, F. Geel-Galuf 15.— Sfr, Vida Frazzetto-Kirn 15.— Sfr, Ernesta Winkler-Sulič 5.— Sfr, Marija Hirt-Pleteršek 5.— Sfr, Jože Ličen 10.— Sfr, Dr. P. Zupan 15.— Sfr, M. Čokolič 5.— Sfr, Alojzija Jerovšek 50.— din, Brigita Lovrenčič 5.— Sfr, Franc Žugič 5.— Sfr, Martina Pizzo-Peterlin 50.— din.

USA: John Kausek 5.— Sfr, Nino I. Buchner 50.— US\$, Mary Prosenca 2.— US\$, Helen Kapla 2.— US\$, Amalia Chelik 1.— US\$, Mary Tursich 2.— US\$, Franc Kožel 2.— US\$, Mary Mutschler 2.— US\$, Frank Samsa 5,34 US\$, Zofi Mozek 10.— US\$, Jennie Pierce 2.— US\$, Gertrude Trinkaus v spomin na pok. moža Franka in starše Rajhove 10.— US\$, Josephine Gregor 2.— US\$, Louis Stalcar 2.— US\$, Pauline Starc 100.— din, Frank Milavec 10.— US\$, Tony Petkovsek 2.— US\$, Frank Koblica v spomin na pok. sina Franka 6.— US\$, John Kucic 6.— US\$, Mary Obreza 2.— US\$, Mary A. Tuuri 2.— US\$, Robert Roblek 7.— US\$, Julia Gorshin 2.— US\$, Mary Sestir 3.— US\$, Mrs. Sam Pasalich 4.— US\$, Mary Debelak 1.— US\$, Frances Gril Eržen 14.— US\$, Joseph Cadonic 4.— US\$, Anna, Jos. Klarich 3.— US\$, Joseph, Frances Vesel 3.— US\$, Lydia Platt 2.— US\$, Katarina Modic 2.— US\$, Stanislav Mavri 2.— US\$, Louis Yarm 1.— US\$, Ann Stromar 2.— US\$, Alex Gergar 2.— US\$, Frank Bradach 4.— US\$, Josie Remitz 2.— US\$, Agnes Repovž 5.— US\$, Joe Brne 2.— US\$, Katherine Krainz 1.— US\$, Matt Marovich 1.— US\$, Frank Kosem 2.— US\$, Justa Vesel 2.— US\$, Jennie Jesenovec 2.— US\$, Gabriela Pressler 3.— US\$, Frances Hrvatin 1.— US\$, Albina Mihevc 2.— US\$, Helen Cerar 4.— US\$, Andrew Vičič 2.— US\$, Viktor Sumen 6.— US\$, Mary Zajec 2.— US\$, Frank Gruden 1.— US\$, Anton Volk 1.— US\$, Mary Kotar 2.— US\$, John Sustarsic 2.— US\$, Kristina Silver 4.— US\$, Franc Kalan 6.— US\$, Darinka Tkalec 4.— US\$, Matt Marovich 1.— US\$, Rose Trobentar 2.— US\$, Mary Matyazich 2.— US\$, Carl Chesnik 1.— US\$, Anton Rous 2.— US\$, Louis, Agnes Volk 4.— US\$, Mary Gorenc 1.— US\$, Frank Groser 11.— US\$.

Vsi prispevki so bili plačani do 31. januarja 1980. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvalujeta.

9. SREČANJE PESNIKOV IN PISATELJEV ZAČETNIKOV

Zveza kulturnih organizacij Slovenije razpisuje v sodelovanju s so-organizatorji 9. srečanja pesnikov in pisateljev začetnikov. Sodelujejo lahko pesniki in pisatelji začetniki, ki še niso izdali (razen v samozaložbi) nobenega svojega dela v knjižni obliki in še niso bili uvrščeni med najboljše v dosedanjih zaključnih republiških srečanjih pesnikov in pisateljev začetnikov, z literarnimi prispevki v slovenskem jeziku, napisanimi s pisalnim strojem v treh izvodih.

Organizatorji bodo upoštevali prispevke vseh vrst proze, poezije in dramatike.

Prispevki morajo biti podpisani s psevdonimom, podatki: avtorjevo ime, priimek, naslov, izobrazba, poklic, starost, pa morajo biti priloženi v zapečateni ovojnic, na kateri naj bosta napisani šifra in občina.

K sodelovanju vabijo vse pesnike in pisatelje začetnike iz Slovenije, Slovence v drugih republikah, iz slovenskih zamejskih območij v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, kakor tudi pesnike in pisatelje začetnike med delavci v tujini, izseljenci in pripadniki JLA.

Vse poslane prispevke odstopijo avtorji za morebitno objavo brezplačno. Organizatorji bodo objavili dela izbranih avtorjev (območnih srečanj oziroma republiškega srečanja) na način in v obsegu, ki bo ustrezal gmotnim in organizacijskim možnostim.

Prispevke lahko pošljejo zainteresirani do 15. maja 1980 Zvezi kulturnih organizacij Slovenije, Kidričeva 5, Ljubljana.

Žirije območnih srečanj, ki bodo v letu 1980 v Trebnjem, na Ravnah, v Celju, Ptuj, na Jesenicah, Vrhnikih in v kraju gostitelju za primorsko območje in obalo, bodo izbrale najboljše avtorje za nastop na območnem srečanju in predlagale avtorje za republiško srečanje.

Območna srečanja bodo zaključena najkasneje do 15. novembra 1981 v kraju gostitelja.

Prva veriga hotelov v Sloveniji

V verigi Emoninih hotelov, ki sega od Maribora na severni meji Slovenije do Portoroža na obali Jadranskega morja, je vrsta turističnih, poslovnih in zdraviliških hotelov. V vseh je gostom na voljo okrog 4000 postelj ter 10.000 restavracijskih sedežev. V Mariboru je hotel Slavija, ki je pomemben predvsem za prehodne in poslovne goste. Je B kategorije s 143 sobami in 200 posteljami, ima zimsko teraso, nočni bar, klubske prostore, garaže in velik parkirni prostor.

V neposredni bližini, na bližnjem Pohorju je turistični center za zimski in letni oddih in razvedrilo. Na Mariborskem jezeru so odlične možnosti za vodni šport.

V Celju je prikupen hotel Evropa, ki je nedavno praznoval 100-letnico. V okolici Celja — rimske Celeie — so idealne možnosti za lov, ribolov, kopanje, smučanje in prijetne izlete.

Tam, kjer se slovenska zemlja iz alpskih predgorij spusti v panonsko ravnino, privrejo na dan mineralne in termalne vode. Kot biseri na ogrlice se proti hrvaški strani nizajo zdravilišča, med njimi Čateške Toplice — piše v prospektu slovenskih zdravilišč. Zdravilišče Terme Čatež ležijo ob bogatih termalnih vrelih v aluvialni nižini na desnem bregu Save nedaleč od izliva reke Krke, pod severnimi obronki z gozdovi poraslih Gorjancev, dobra 2 km od Brežic, upravnega in gospodarskega središča pokrajine.

Tople vrele na Čateškem polju so odkrili leta 1797. Zdravilno vodo so izkoriščali že mnogo prej, preden, so se odločali za gradnjo starega hotela Toplice, ki še stoji. Zdravilišče ima blago subalpsko podnebje z delnim vplivom mediteranskega. Turisti, ki potujejo v Jugoslavijo z lastnimi avtomobili ali avtobusi, imajo do zdravilišča dostop po avtomobilski cesti, ki povezuje zahodno in srednjo Evropo z Bližnjim vzhodom, saj je hotel oddaljen od glavne ceste le dober kilometer.

Termalni vreli so kmalu po odkritju zaradi svojih izrednih zdravstvenih lastnosti postali znani po vsej Evropi. Na dan privrejo s 57,2 stopinjami Celzija in radioaktivnostjo 3,62 M. E.

Termalne kopeli vplivajo posebno koristno za zdravljenje obolenih sklepov, mišičevja, revmatizma, neuralgije in podobno.

Posebno lepe uspehe dosegajo pri zdravljenju stanja po poškodbah okončin in sklepov, delne ohromelosti, atrofije mišic in tovrstne rehabilitacije.

Zdraviliškim gostom in drugim obiskovalcem je na voljo sodobno urejena zobna ambulanta, kjer priznani specialisti centralne zobne klinike iz Zagreba opravljajo kompletne storitve konzervative in protetične.

Zdravilna kura traja po odločitvah zdravnika — balneologa — tri do šest tednov. Za uspešno zdravljenje uporabljajo termalne kopeli, fizioterapijo v vodi in na suhem, elektro in delovno terapijo.

Za tiste, ki prihajajo v Terme zaradi oddiha in razvedrila, so na voljo lepo urejeni športni bazeni — šest na prostem in dva pod streho, restavracija z vrtom, sedemstezno avtomatsko kegljišče, minigolf, ter možnosti za lov in ribolov.

V neposredni bližini Toplic stoji srednjeveški sosed: hotel Grad Mokrice. Ima zanimivo in bogato zgodovinsko preteklost, ki sega v rimske čase. Kot zgodovinski spomenik je preurejen in ima 60 postelj v bogato stilno opremljenih sobanah ter odlično kuhinjo, ki nudi gostom vrsto domačih in tujih kulinaričnih poslastic ter vsa najbolj znana slovenska vina.

Izredno lepa okolica in kot naročeni tereni za ježo privabljajo številne domače in tuje ljubitelje konj. Za otroke so na voljo mirni in šolani poniji. Ježa do bližnjih pravih domačih krčem je svojevrsten užitek. Pozimi pa se lahko odločite za vožnjo s sanmi.

V Ljubljani, glavnem mestu Slovenije so trije Emonini hoteli. Grand Hotel Union, katerega rojstvo sega v leto 1905, hotel Slon, za katerega nekateri podatki govore, da je star nad 400 let, ter hotel Holiday Inn, reprezentančni sosed hotela Union, ki je bil zgrajen lani in sodi v okvir velike mednarodne hotelske organizacije 'Holiday Inn', ki ima 1740 hotelov v 43 državah na vseh celinah sveta.

Luksuzni hotel ima 127 sob in 6 apartmajev, v katerih so francoske postelje, kopalnice s prho, WC, televizor, radio, direktni telefon in klima naprave. Gostom so na

Nov zdraviliški hotel Terme v Čateških toplicah

Hotel Holiday Inn v Ljubljani

voljo plavalni bazen, savna, trim kabinet, zajtrkovalnica, aperitiv bar, saloni za konference in druge prireditve za 10 do 100 oseb, velika restavracija, frizerski salon in trgovina s spominki.

V kleti so garaže za 100 avtomobilov.

V okvir hotelov Emone sodi tudi ljubljanska igralnica Casino z roulette, chemin de fer, black jackom, trente et quarante in slots machines.

Novo hotelsko mesto Bernardin je zrastle na najlepšem delu slovenske obale, med starim in slikovitim mestom Piran in modernim dobro znanim letoviščem Portorož, na rtiču Bernardin ob morju po blagem, zelenem pobočju.

Hotelsko mesto sestavljajo trije hoteli – Grand Hotel Emona, Hotel Bernardin, in hotel Vile Park, prvi je A, druga dva pa visoke B kategorije. V vseh je gostom na voljo nad 1500 postelj.

Bernardin je samostojno in zaključeno središče z vsem, kar potrebuje sodobni turist. Posebno dobro je poskrbljeno za prijatelje športov, ki tukaj lahko jadrajo, veslajo, plavajo, smučajo na vodi ali igrajo tenis. V lastnem malem pristanišču je dovolj prostora za čolne in male jahte, na sami obali pa tudi za večja plovila.

V turističnem naselju je vrsta restavracij in kavarn ter slaščičarn. Gostje se lahko okrepčajo v tipični pivnici ali v domači gostilni, kjer postrežejo s pestro izbiro jedi in pijač. V trgovskih arkadah je množica malih trgovinic s spominki, krznom in predmeti, ki jih turist dnevno potrebuje.

V samem centru Portoroža ima Emona hotele 'Riviero', 'Slovenijo' in 'Jadranko' z nad 800 posteljami, pokritim plavalnim bazenom, bistrojem, disco barom, slaščičarno in lastno lepo urejeno plažo.

Portoroška riviera z milim podnebjem brez velikih temperaturnih sprememb omogoča kopanje v morju od zgodnje pomladi do pozne jeseni.

Blizu Portoroža so znani izletniški kraji: Postojnska jama in kobilarna Lipica, v sosednji Italiji pa svetovno znane Benetke.

V okvir Emone sodi tudi turistična agencija Emona Globtour, ki oskrbuje Emonine in druge hotele z domačimi in tujimi gosti – letno nad 500 tisoč gostov, ter ima svoje poslovalnice v vseh večjih in turističnih mestih v Jugoslaviji, s čimer se uvršča med največje turistične agencije v državi.

Zelo uspešno sodeluje s številnimi tujimi turističnimi agencijami v Nemčiji, Angliji, ZDA, Franciji, Belgiji, Nizozemski in Skandinavskimi deželami.

Tako je ljubljanska Emona, v kateri dela skupno 12.000 delavcev in je znana tako po svoji kmetijski in živilsko predelovalni industriji kot po svoji trgovini na drobno in debelo, saj je v njeni trgovski mreži po vsej Sloveniji delno pa tudi v sosednji Hrvaški in Srbiji 7 velikih blagovnic, 85 marketov, in 386 klasičnih ter specializiranih trgovin, uspešno razvila in razvejala tudi hotelirsko in turistično dejavnost.

Turistično naselje Bernardin v Portorožu

rodna
gruda
slovenija

english section

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/23 102

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana

Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 8.— U. S., 10.—
Canadian or 7.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

LETTERS TO THE EDITOR

Dear Editor:

It has been an interesting time since my trip to Slovenia to be able to devote much time to the expansion of our Heritage room in America. All the artifacts that are brought in each year help to keep the work interesting and are a challenge to the art of exhibition. There are still many articles left in many of the original Slovene homes that were brought from the home land and these keep coming in as the members of the immigrant generation die and the children feel that this is the proper place to bring that relates to a particular family or culture of the home land.

In retrospect, I realize now why so many of my generation of Slovenes that were born in America make it a point to return time after time to the homeland of their parents; some even to the point of returning annually. After the one visit there comes a longing to return again and there is never a day goes by that I do not think of Slovenia and my new found friends. The beauty and variety of the country, even in April, is something that remains with a person always.

Since my visit I have done much reading on the possible history of our people and it is quite interesting to read various sources and try to relate the facts and speculations of one writer against another in the search of some obscure facts that may give a clue to the origin of our people. In my search for any related facts my search lead to the wanderings of Ghengis Khan and his rule of the many tribes that occupied upper Mongolia. It seems that the Slavic peoples could be an offshoot of one of the tribes ruled by the Khan and on one of his foraging raids against the Teutonic peoples could have broken away from the Khan and remained in the east European area. In their wanderings they could well have remained in the Black Sea area. And since there is no recor-

ded history all things are possible and as time goes on we may be able to find enough loose ends to unravel the real history. »After all«, we are only a few hundred years in a millenia of time. We should all take time to listen to the last of the old sages that still remain as they relate the history as it was related to them and here and there there are a few left. I found a very interesting old character that related quite a history of the castle that my father used to talk about and that is Turjak that is just a few kilometers south of Ljubljana. This is one of the oldest castles and the restoration had just begun in 1977 when I had the good fortune to visit there. Till the next time. Peace to all!

Louis Serjak, East Palestine,
Ohio, U. S. A.

Dear Editor:

I was very pleased when I received your October issue because in your »Sloveski lonec« section you included a recipe for »felajna«. I have often thought of asking you if you could possibly include that recipe some day. My mother came from a small village near Sodražica (east of it na Gora) and very few people I know know how to make felajna. My mother used to make it, but it is hard to get the proper kind of buckwheat flour that is needed.

Thank you for the recipe. I truly enjoy your articles — childrens articles and especially the coloured photos of Slovenia.

Sincerely

Rose Sampson, Duluth,
Minn., U. S. A.

URBANIZATION IN SLOVENIA: AN EVER-INCREASING NUMBER OF TOWN-DWELLERS

According to European, let alone world standards Slovenia is a small country both in its size and population. In spite of this, however, it has quite an impressive number of settlements, over 6,000, where there live almost 2 million people, or to be more exact, 1,882,289. The majority of these settlements are small villages and hamlets, which is understandable since about 800,000 people (roughly 43 %) live in towns, and thus over a million people live in the remaining 5,950 settlements.

Compared to the situation in the more developed countries, the percentage of people living in towns is actually relatively low, but the urban population is rapidly increasing in our country as well. There can be no doubt that soon over 50 % of Slovenes will be living in towns, as the urban population has increased by 200,000 over the last twelve years. That is the equivalent of a town of quite reasonable size.

The people who make up the natural increase in the population (the excess of births over deaths in any particular period) all go to the towns, and recently somewhat more than this. An ever increasing number of people are leaving the farms and villages and

are moving to the towns, as they see their future lies there.

WHAT MAKES PEOPLE MOVE TO THE TOWNS?

It is hard to state all the reasons which make people move to towns. A whole range of factors is at work and they can be dealt with in several ways. For instance, they can be divided into two groups:

— the factors which make (force) people (especially young people) to move from the places where they were born and where they have spent a greater or lesser number of years;

— the factors which attract people to towns like magnets.

As a rule the two kinds of factors are actually intertwined, for it can hardly be said that anyone has been forced for some reason to leave the place where he lived and that, at the same time, nothing had attracted him to his new abode. This is particularly true of migration from smaller places to bigger ones, i. e. from villages to towns.

The nature of work can be mentioned as the first factor which makes people leave the country for the town. It is generally considered that work in the country (and not only in agricul-

ture) is harder than work in towns. There is more physical work and more dirty jobs to be done in the country. This situation can be compared to that in a factory, where there is always more interest in office-work than in that performed on the shop-floor. Of course, it would be wrong to assume that the easier nature of the work is the only reason for the preference for office work.

The fact that work in the country, especially that involved in agriculture, is harder than work in the town has not been changed by the mechanization of agriculture, although the latter has been much intensified. A machine can be obtained for almost every farming job, and farmers use them a great deal. Nevertheless, all the work still cannot be done without physical effort by men and women.

The mechanization of agriculture has caused something else to happen; suddenly fewer workers were needed than before and yet the work in the fields and farmyards gets done all the same, although perhaps somewhat less painstakingly than in the old days. With the help of farm-machinery one man can do more work than even a large family together.

In this connection it is not so important how the process of migration to the towns actually took place. Either the people left first, in which case the introduction of farm-machinery was the only solution for those who stayed behind on the farm, or else the machines were introduced first, when there were still enough workers at the farm, so that the machines actually helped to drive them off to the towns. Modernization takes its own course in this case as well, for there is nothing more human than Man's readiness to make his life easier, if only he sees a chance to do so. Of course, it then suddenly becomes obvious that there are a few workers too many in the house.

However, in the case of Slovenia, it must not be forgotten that over a great part of its territory the countryside is hilly and inaccessible. A large proportion of the arable land is situated in places where it is very hard to use farm-machinery. This is particularly true of tractors as the most multi-purpose agricultural machine. In addition to this, most farms are found in the remoter parts of the country, distant from the larger centres. Apart from the difficult conditions for work and, consequently, life, one must thus also take into account the feeling of loneliness and of being cut off from the mainstream of life and progress, which is particularly characteristic for people living in the remoter mountain valleys. This feeling most likely con-

Tolmin (photo by Sveto Busić)

tributes a lot towards the intensive leaving of people from these parts. Such a feeling cannot be changed, neither by the rapidly improving road network, nor by the increased number of private cars, nor by the radio and television.

AND WHAT KEEPS PEOPLE IN THE VILLAGES?

Fortunately Slovenia is rich in woodlands and it is the woods that have been and still are the only more or less steady source of income (apart from cattle-breeding) for many an alpine village. In many cases the money obtained from the sale of timber has made possible the purchase of some farm-machinery, as well as the renovation of old or the construction of new farm and dwelling buildings, thus helping the mountain farms to survive.

During recent years a new factor, important for the maintenance of the farming population in the more remote parts of the country, has come to the fore — the so-called farm tourism. The latter offers an extra source of income to the farmers but, at the same time, it requires a lot of additional work by the people involved in it. This is especially true of the women, who have to look after the tourists in addition to all their traditional jobs on the farm. Those farmers who thought that they would no longer have to pay so much attention to agriculture once they were engaged in »farm tourism« have been proved to be in the wrong, for it is well-developed agriculture that is the very basis of farm tourism.

Employment outside the farm has probably contributed the most towards the keeping of people in the country. This may sound strange and, indeed, in many cases this is the first step towards moving to the town. Nevertheless, a great number of farmers, although working in industry, are still rooted firmly to their land and this stratum of the population has become a typical feature of Slovenia. It is often said that Slovenia is a country of semi-farmers or semi-industrial workers. Although this label has been widely used, it is somehow insulting since it implies a job half-done. Yet many a Slovene is a whole worker and a whole farmer at the same time.

Of course, going to work and back every day is relatively strenuous, especially since the distance is often considerable and the farms are high up in the mountains. A lot of time is spent on travelling. Fortunately the bus service is relatively well organized and the number of private cars is increasing.

Today there is hardly a farming family without at least one member employed in industry or another branch

of the economy outside agriculture. If the head of the family, the owner of the farm, is employed, then he is considered a semi-farmer, but if his wife or children are employed then officially the farm has not changed its status.

For a great number of farmers a job in industry or another non-agricultural sphere has meant the end of their farming, as has already been mentioned. However, this does not mean that all these people have immediately moved to towns. Usually the moving to a town follows only after a shorter or longer period of time. The reason for this has been in the past and still is the shortage of housing accommodation in towns.

WHAT ATTRACTS PEOPLE TO TOWNS?

Industry first appeared and spread the fastest in the vicinity of larger towns and can be considered as the major reason for rapid urbanization, that is for a rapid increase in the urban population. Later with its dislocated plants it spread to the country, most often to the smaller country centres. The aim of such a developmental trend was, initially at least, to accelerate the development of some of the less developed areas within the individual communes and regions. Later on such an orientation became almost a necessity, since industry had to expand to those areas where a large enough labour force was still left.

Today there is no area which can be said to offer a substantial reserve of labour force. Even the areas such as Pomurje, Kozjansko and Dolenjska, with a once great labour potential, are now almost completely emptied.

A great number of people from these and other areas went, unfortunately, to work abroad. They had, of course, left before industry reached the parts where they used to live. Today the people from these parts do not have to emigrate anymore, since they can get a job at home. Great efforts are being made to bring back our fellow-countrymen working abroad, but this often proves to be very difficult.

Frequently the only way to meet the demand for labour force has been and still is the employing of workers from other Yugoslav republics. In this case the labour needs of the Slovene industry, and of building contractors in particular, have been in accordance with the demand for work of people from other Yugoslav republics. For several kinds of jobs it is now almost impossible to get a Slovene worker. The number of workers from other republics has greatly increased over the past few years so that it is becoming ever more obvious that this trend

cannot provide a long-term solution. Instead, it will be necessary to promote, to a greater extent than up till now, that kind of technology which will not demand a great number of workers for its implementation, but rather knowledge and skill.

Slovenia is thus one of the few countries in Europe and in the world which does not face the problem of unemployment, if we do not take into consideration those young people who cannot find suitable jobs immediately after they finish school. In Slovenia over 42 % of the total population are employed, which is way above the Yugoslav average.

At present only 17 % of Slovenes make their living in agriculture, the proportion of the farming population varying greatly with respect to individual communes and regions. The highest percentage of people engaged in farming can be found in Prekmurje (which is one of the least developed regions in Slovenia), and the lowest in Gorenjsko, where, for instance, within the Jesenice Commune only 4 % of the population make their living in agriculture.

Of course employment in industry and other non-agricultural economic spheres is not the only reason for migration from village to town. The process of migration within Slovenia is influenced by several factors, which, however, are characteristic of larger rather than smaller centres.

In these two centres, by far the largest of Slovene towns, there is concentrated the greatest number of schools, especially those at university level and specialized schools. The same concentration applies to cultural, sports, research and health institutions, not to mention the governmental and administrative ones.

All this means that the town offers many more diversified opportunities for work and other activities, as well as greater possibilities for promotion, in the material sense as well. One should not neglect some other aspects, for instance life style, which, in the town, is different from that in the country, the former being more attractive to young people, but such considerations are beyond the scope of the present article.

All the above-mentioned and several other factors have profoundly changed the distribution of the population in Slovenia. The most marked change has been a great increase in the urban population, a trend which is still very strong at present. This can be best illustrated by the following table. The number of inhabitants in the ten largest Slovene towns according to the population records of 1968 and June 1979 was as follows:

1968

June
1979

Ljubljana	203,084	259,107
Maribor	114,252	128,154
Celje	33,694	38,062
Kranj	26,083	31,832
Trbovlje	16,745	16,634
Jesenice	16,804	18,312
Koper	14,971	22,058
Nova Gorica	11,810	18,059
Novo mesto	11,326	14,778
Velenje	10,300	16,830
SR Slovenia	1,637,377	1,882,289

As indicated in the table, the only larger Slovene town where the number of inhabitants has decreased over the last ten years is Trbovlje, and even in this case the decrease is very slight.

By far the greatest number of people have moved to Ljubljana, which is becoming quite a metropolis according to Slovene standards. By the year 2000 Ljubljana is expected to have over 400,000 inhabitants. For this reason its growth will have to be slowed down over the following decades. For ecological reasons the Ljubljana basin should not be overpopulated, for, as is well known, even at its present stage of development, the air is highly polluted, especially in the winter. In addition to this, too great a concentration of the population in one or two towns could result in too great a decrease in the population of the country districts, especially those in the more remote areas.

The latter statement can be best proved by the following figures. In 1971 there were altogether 6,037 settlements in Slovenia (there are a few less now). At that time it was found that the population was decreasing in a total of 2,884 settlements, which included mainly the smallest villages and hamlets. In 1,335 settlements it was found that the number of inhabitants was neither increasing nor decreasing by more than 5 %, whereas in the remaining 1,798 settlements it was found that the increase in population exceeded an annual growth rate of 5 %. This means that the smaller and remoter settlements are getting ever smaller and that the large ones are getting ever larger.

FUTURE PLANS

In Slovenia, urbanization should take place, as far as any influence can be exerted on it, according to the so-called polycentric concept. This means that a number of centres should be developed at the same time. There are two main reasons which support this

plan, which has been adopted in S. R. Slovenia. The first reason is that polycentric development should help towards the elimination of differences in degree of development between individual regions, and the second reason is that in this way an excessive concentration of the population in only one or two centres should be avoided.

The following thirteen towns or urban districts are to be developed in the future: Ljubljana, Maribor, Celje, Koper-Izola-Piran, Novo mesto, Nova Gorica, Kranj, Jesenice-Radovljica-

Bled, Slovenj Gradec-Ravne-Dravograd, Murska Sobota, Ptuj, Krško-Brežice and Trbovlje-Zagorje-Hrastnik.

Of course this does not mean that the development of other smaller centres is to be completely brought to a halt. No, the thirteen centres cited above simply represent the key-points of the further orientation of urbanization in Slovenia. It is also important that these centres be well connected together, as only in this way they will form a strong and viable organism.

»SLOVENE FOLK ART«: AN INTERESTING EXHIBITION AT THE SLOVENE ETHNOGRAPHIC MUSEUM IN LJUBLJANA

An important and all-inclusive exhibition of Slovene folk art has recently been laid out in the Slovene Ethnographic Museum in Ljubljana. It is going to be open until May and it provides an exhaustive presentation of

the popular kind of art which played an important part in the life of the Slovene peasant throughout many centuries.

As far as folk art is concerned Slovenia is, no doubt, like a small Euro-

The village Retje in the valley of Loški Potok (photo by Egon Kaše)

pe, the Director of the Museum, Dr. Boris Kuhar, told us, for almost all kinds of folk art found in other European countries are present in Slovenia. In addition to this, there are some varieties of folk art which are typical of Slovenia only.

These facts are well reflected by the exhibition, which includes 500 carefully selected exhibits and is the result of many years of endeavours by the Museum to carry out systematic research in this field of Slovene art and to enlarge its collections which now contain over 5,000 articles of folk art.

Prior to this grand exhibition the Museum had already arranged smaller exhibitions, each presenting a particular kind of folk art, such as, for instance, folk paintings on bee-hives drawer-ends, moulds for special decorated pastry, folk paintings and sculptures, pictures on glass and flower motifs in folk art.

»Each of these exhibitions has provided us with new material and new insights into folk art«, says Dr. Kuhar, »and all of them together have enabled us to arrange the present grand exhibition«. The technical author of this exhibition is Dr. Gorazd Makarovič. The Slovene Ethnographic Museum

has thus given due acknowledgement to the kind of Slovene art with the most mass character, whose importance was underestimated for a long time.

The oldest preserved monuments of art in the country belong to the 16th Century. During the second half of the 18th Century the demand for artistically designed articles considerably increased in the country. These articles were ordered by farmers, mostly the owners of large and medium-sized farms, and were made by the village craftsmen who were self-made artists. It was only by the introduction of the industrial manufacture of such articles, at the turn of the century, that folk art became a regular feature of all country homes, including those of the village proletariat.

The articles of folk art were used both outside and inside farm houses, on special festive occasions as well as at work and for personal use. According to Dr. Makarovič, who has written an interesting and comprehensive study for the Catalogue of the exhibition, some monuments of folk art were also placed outside, within the immediate vicinity of the farmsteads.

The elements of folk art used on the outside of farmhouses include portals,

doors, door-knockers, window frames, nets and shutters and chimneys. Then there are, of course, the painted bee-hive drawer-ends, stone reliefs, weathercocks on roofs, etc. The exhibition presents 86 exhibits of this kind and each one is interesting in its own way.

Among the elements of Slovene folk art found in the inside of farm houses are the little house altars, crucifixes, hand-made cloths used in the altar corner, pictures painted on glass, linen and wood, chests with painted or carved ornaments, beds with painted sides, and all sorts of dishes. Today people are getting more and more interested in such articles again. This section of the exhibition offers the greatest number of exhibits, from a number of different »majolkas« (special pottery drinking cups used for wine), beakers, pots, bowls, bottles, dishes used for making bread, »žličniki« (special wooden stands for holding spoons), various boxes for different purposes, to the large, splendidly painted cupboards for clothes and the storage of food.

Among the articles used for special purposes and on festive occasions mention must be made of hand-made Easter cloths, specially decorated Easter eggs (»pisanice«), Cribs, wedding sledges, special pastry (»mali kruhek«), masks, and musical instruments.

The articles for personal use include various kinds of furcoats, jewellery, pipes, tobacco-pouches, tinder-boxes, hip-flasks, rosaries, prayer-books, picture-cards of the Holy Family and the Saints, and toys. Among the tools and working equipment there are yokes, horse-collars, donkey harnesses, wine-press stones, spinning-wheels and distaffs, wood-planes and other wood-trimming tools, and pulleys for tightening hay-poles on a cart.

It is hard to pick out the most attractive articles at the exhibition for each exhibit has its own historical and artistic value; there are magnificent pieces of embroidery, painted and carved chests, attractive pottery which every visitor would like to have in his own home at a special place, the painted front panels of bee-hives, which would look well even in the best furnished flats, house signs, which reveal extraordinary craftsmanship and the artistic feeling of the Slovene self-made village of the old times.

The articles displayed at the exhibition show us an important side of Slovene historical development, the intellectual culture of the Slovene country folk, and prove that our folk art is definitely an indispensable component part of Slovene art, and, particularly, of its history, as well as of the history of the Slovene nation as a whole.

RECENT EVENTS

CARINTHIAN SLOVENES' DEMANDS SUBMITTED TO THE AUSTRIAN GOVERNMENT

At a recent meeting between the Austrian Federal Chancellor Bruno Kreisky, the head of government of the Province of Carinthia, Wagner, and the representatives of the Austrian political parties and those of the Slovenes of Carinthia, the latter submitted their national demands to the Austrian government. The President of the Austrian government, Adamovich, stated that these demands would be studied by the government and that another meeting would take place in the near future. The following main demands were submitted by the representatives of the Carinthian Slovenes, who came from the two main Slovene organizations: that the law about national minorities be replaced by a new law by 1985 and that all political processes against Slovenes be stopped. There were also a number of demands concerning pre-school and school education. These included the setting-up of a department concerned with the Economy at the Slovene High-School in Celovec (Klagenfurt), the setting-up of a Slovene department at the School of Music in Celovec, the extension of Slovene radio broadcasts and the initiation of a television programme in Slovene.

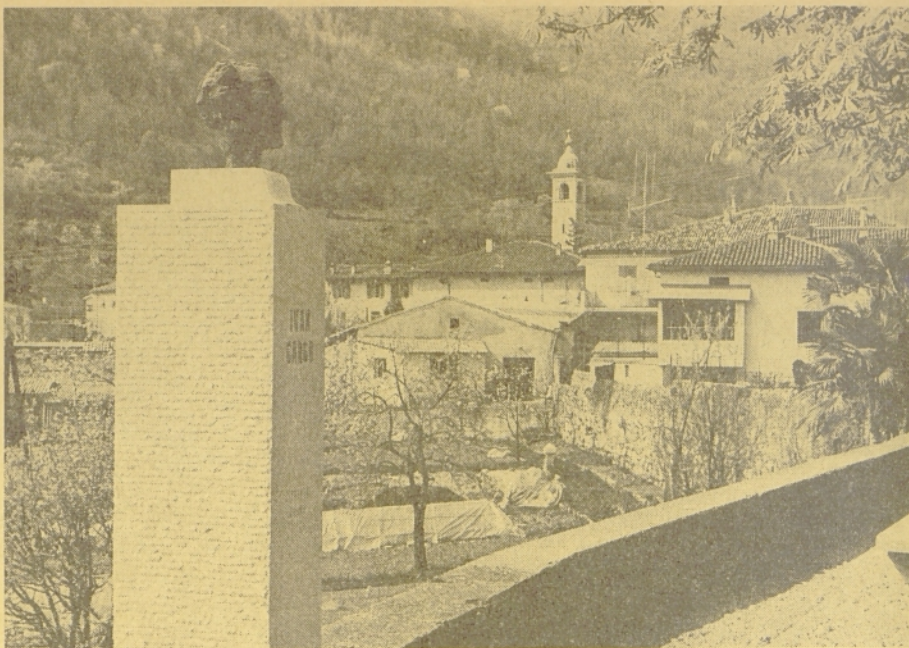
The Federal Chancellor, Bruno Kreisky, has assured Slovenes that their demands will be carefully studied both at federal and at provincial government level.

SUGAR FACTORY OPENED AT ORMOŽ

In mid-December the first Slovene sugar-producing factory was ceremonially opened at Ormož by the President of the Executive Council of Slovenia, dr. Anton Vratuša. This new factory will be of great benefit to the agricultural workers of this still underdeveloped part of Slovenia, as they will be able to deliver the raw material needed for the new factory: sugar beet. The first products have already come out of the new factory: sugar and other products, including sliced beet for animal-husbandry.

MUSEUM OF SLOVENE CAMP-MEETINGS

Recently a resolution concerning the appointment of a preparation committee for the setting-up of the Museum

Kanal ob Soči — the painter Ivan Čargo's monument (photo by Egon Kaše)

of the Slovene Camp-Meeting Movement (»taborsko gibanje«) in Ljutomer was approved by the Council of the Commune of Ljutomer. The idea of setting-up the museum at Ljutomer has been alive for quite some time, as it was at Ljutomer that the first Slovene Camp-Meeting (»Tabor«) was held on August 9th, 1868. It has been proposed that this important cultural institution bear the name of the late revolutionary and political leader Edvard Kardelj.

THE ONLY SOLUTION: AN INCREASE IN EXPORTS

At a meeting held recently with the representatives of the foreign branches of »Ljubljanska banka«, who were staying in Yugoslavia over the New Year holiday period, the Federal Secretary for Foreign Trade, Metod Rotar stressed that there are real possibilities that this year the economic position in Yugoslavia will improve. In comparison with last year Slovenia is to increase her exports by 10 %, and Yugoslavia as a whole by 6 %. The competitive capability of our Economy on the world markets will have to be improved, too. The Federal Secretary for Foreign Trade praised the efforts of »Ljubljanska banka« to increase the presence of our Economy on foreign markets.

THREE MILLION MOTOR-VEHICLES IN YUGOSLAVIA

By the end of 1980 there will be three million motor-vehicles on the roads of Yugoslavia. This corresponds, on the average, to one motor-vehicle per 7.5 inhabitants. This ratio approaches that of the medium-developed countries.

HOW MANY YUGOSLAVS ARE THERE?

At the end of last year, according to the Federal Office for Statistics Yugoslavia had a total population of 22,262,000. Last year a total of 380,956 children were born, or 17.2 per 1000 inhabitants. In the same period a total of 190,412 deaths took place, so the natural increase in the population amounted to 190,544 inhabitants. A total of 175,699 marriages were concluded and there were 21,001 divorces. The number of divorces was down in comparison with 1978.

The number of inhabitants of the various Yugoslav republics and provinces was as follows: Bosnia and Herzegovina 4,203,000, Montenegro 592,000, Croatia 4,609,000, Macedonia 1,876,000, Slovenia 1,833,000, Serbia 9,149,000 (Inner Serbia 5,550,000, Kosovo 1,586,000 and Vojvodina 2,013,000) inhabitants.

VATRO GRILL: »BETWEEN TWO WORLDS«

»Nobody could complete such a work as the present without the help and co-operation of other people«, writes Va-

tro Grill in the first page of his book »Med dvema svetovima« (»Between Two Worlds«), which was published

by the »Mladinska knjiga« publishing-house in Ljubljana last November. Yet when, in 1921, he started to collect material for an »autobiographic attempt of an amateur writer« as he had first meant to subtitle his work, he certainly did not think that the book would be published only three years after his death and the help of others in its publishing would be necessary to a much greater extent than he had originally imagined.

He has written a comprehensive book which is neither a pure autobiography nor a history of Slovenes in Cleveland and elsewhere in the United States, but rather something in-between. Entirely personal experiences are accompanied by texts on social life in the community which he knew well and the book is enriched by the writings of some other authors.

From his personal life, Grill presents primarily those events which were of crucial importance for his further development. As an introduction, he reaches way back to his childhood years at Soteska near Moravče, and then in Ljubljana, followed by the memories of his first meeting with Cleveland and America in 1913. For Grill this was a time of hardship and adjustment to a new environment. The decision to take a job at the Slovene newspaper »Enakopravnost« (»Equality«), where he later on became editor, was of crucial importance for his life. Soon afterwards he realized that it would be hard to succeed in America without a proper education, so he decided to complete high school first and then try to study law. The memories of his »student days« (throughout which he was regularly employed at »Enakopravnost«) are closely connected with those of his friend Edwin Primožič, a medical student who tragically lost his life in a car accident. In order to make his life more meaningful after his friend had died, Grill devoted himself to politics, »out of an urge«, as he himself writes, and was disappointed for the first time. However, the harsher struggle was yet to follow when his »friends« from the Left and the Right began to attack him and hinder his work since he wouldn't agree with them on every single point and wanted to be independent. The fact that politics played an important part in the lives of American Slovenes was reflected in the field of culture as well; thus politics was even the cause of a split in the strongest Slovene singing group in Cleveland, »Zarja«. Grill gave a true account of the formation of two independent singing groups.

In spite of all difficulties and unpleasant experiences there were also happy moments of satisfaction when

the people who, by all logic, should have been Grill's enemies, turned out to be different. Grill recalls with special vividness how the priest Jernej Ravnikar gave him tacit acknowledgement for his consistency and refusal to get involved in dirty newspaper intrigues, often staged by »Ameriška domovina« (»The American Homeland«), which claimed to be a Catholic newspaper.

Cotradictions did not exist only between Slovenes of »the Left« and »the Right« but also between the Slovenes of Chicago and those of Cleveland. The question of who was the stronger was present also in the two organizations which offered support to Slovenes, SNPJ Slovenska narodna podpornica enota) and SSPZ (Slovenska svobodomiselná podporná zveza) and it prevented them from uniting until September 1941.

As if he wanted to take a break from strenuous narration about serious, difficult things, Grill interrupts the main flow of narration by a humorous insert, entitled »No offence please...«, as his regular contributions to the newspaper »Napredek« (»Progress«) used to be called. The include short articles intended for entertainment, such as, for instance, the article on piglets with musical talents.

After this digression there follows a text about Louis Adamič, which is particularly valuable because it shows us what Adamič was really like in direct contacts with other people, and, to a great extent with Grill himself.

As an American of Slovene descent, Grill was specially proud of the fact that it was in America that the idea of Yugoslavia becoming a republic had been first put forward. He considers the Yugoslav republican movement to have been »the strongest and the most important movement in which American Slovenes were involved at that time«. This, however, was not their only mass movement. During the Second World War a strong movement developed among the American Slovenes who wanted to help their old country. SANS (»Slovensko-ameriški narodni svet« — »The Slovene-American National Council«) and ZOJSA (»Združeni odbor južnoslovanskih Američanov« — »The Joint Committee of Southern-Slav Americans«) were the nuclei of this movement in which Louis Adamič and Etbin Kristan were actively engaged, among the great number of other more or less well-known American Slovenes.

An extensive chapter on Frenk Lausche, a popular politician and a Senator of Slovene descent, is, no doubt, one of the central sections of Grill's work. Grill did not spare him and showed

him in a rather poor light as far as his attitude towards Slovenes is concerned.

Grill concludes the first part of his book with chapters describing his work as an assistant to the district attorney in Cleveland, the sinister dealings of the Cleveland Bishop concerning a car accident of the Slovene priest Milan Slaje, a lawsuit aimed at destroying »Enakopravnost«, which in the end really happened because of the uninterested public which was supposed to help the newspaper survive.

In the second part of his book Grill writes about cultural endeavours in Cleveland, about its singing and drama groups, about the performances in which he himself took part or even directed, about Augusta Danilova's School of Drama, etc. Then follow some »portraits and destinies« of emigrants and a chapter on the progressive women's organization »Progressive Slovene Women of America«, which was founded in 1929 at Grill's home. John Blatnik, Vera Candon, and John P. Nielson are three admirable Americans who have deserved to be independently presented in Grill's work.

The third part of the book includes various texts which are not directly connected with the main flow of the narrative. There are articles on Louis Adamič published in »Enakopravnost« and »Napredek«, an article about Edward Kardelj, about Cleveland in the past and the present, about Adamič as seen by Stojan Pribičević and a translation of the short story by Louis Adamič, »Bohunki«.

Grill's last appointment was at the office of the Secretary for Judicial Affairs at Columbus. He retired in 1963. During his retirement he translated the poems of Emily Dickinson, wrote poems himself and went through the old editions of »Enakopravnost«. At the same time he naturally followed the works of the most important American-Slovene authors.

Finally, an appendix provides a survey of cultural life in Cleveland and its vicinity during the period from 1919 to 1956, including a collection of data (though incomplete) about all the performances — plays, concerts, operas, and operettas. The book also has a Subject Index.

As has already been mentioned Grill did not leave his manuscript in the final version. The preparation of the manuscript for publication took almost a year. The work was carried out by Jerneja Petrič in cooperation with the author's wife, Anne Grill, the writer Ana Praček-Krasna, and Mila Šenk who has been the Editor of »Slovenski izseljenski koledar« for many years.

SIXTY YEARS OF »SAVA« OF KRANJ

Two important jubilees were recently celebrated by the workers of the »Sava« factory of Kranj — the sixtieth anniversary of the foundation of the factory of rubber products and the thirtieth anniversary of the setting up of the first workers' council, which was the first workers' council in Slovenia and the second in Yugoslavia. The main speech given on this occasion was given by the member of the Praesidium of the League of Communists of Yugoslavia, Stane Dolanc.

RECORD CAR PRODUCTION

Whereas, in view of an expected reduction in demand, a reduction in production has been announced by some of the world's big car-manufacturers, the four Yugoslav car-manufacturers, Crvena Zastava of Kragujevac, IMV of Novo mesto, Cimos of Koper and TAS of Sarajevo, have announced the expected manufacture of a record number of cars in 1980: over 300,000. A fall in domestic demand has been predicted by Yugoslav experts because of less convenient conditions of credit. This should create a balance between supply and demand on the car-market. It is well-known that one has to wait several months for the delivery of a domestically-made car.

For some time IMV of Novo mesto has been manufacturing Renault-4 cars and exporting a portion of them under a contract with Renault of France. In exchange it can sell a certain number of the Renault-18 and Renault-14 models for dinars. The other Slovene car-manufacturer, Cimos of Koper, has predicted the marketing in 1980 of 16,000 cars, 13,000 of the Citroen GS model and 3000 of the Dyane model.

HIGH-CLASS PLAY BY YOUNG CANADIAN-SLOVENE ICE-HOCKEY PLAYERS

During the recent New Year holidays the Junior (»Pioneers«) Ice-Hockey Team of the Slovene Sports Society of Toronto, Canada toured Slovenia within the organization of the »Olympia« Ice-Hockey Club of Ljubljana and with the cooperation of the Physical Culture Community of Slovenia and of Slovenska izseljenska matica. Already the first matches played between

this team and the junior teams of the Slovene ice-hockey clubs showed that the young Canadian-Slovene ice-hockey players were much better prepared and that they knew all the skills of the famous Canadian ice-hockey school, so that they won all the matches they played with great ease. The only exception was the match played at Jesenice, where it was a close result, but the members of the Jesenice team were considerably older. The last parting match was played with the junior (pioneers) team of Slovenia, the Canadian Slovenes beating them with a score of 13:1. The members of the visiting junior ice-hockey team of the Slovene sports club of Toronto were: Frenk Avenik, Pavel Bouman, David Berkopce, Janez Ferko, David Flegar, Franci Gregorin, Janez Kavčič, David Lampič, Marcel Šterk, Marko Rugole, Martin Štrtak, Edvard Sluga, Lino Tončič, Miha Vršič, Richard Vrečič, Robert Zuzzi and Andrej Šterk. The technical side of the team's activities was managed by the experienced ice-hockey players Berkopce and Kavčič, and the organizational side by Tone Vršič. The group, which included the children's parents, returned to Canada on January 8th.

A reception was organized for the whole group on December 26th by the President of Slovenska izseljenska matica, Stane Kolman. On this occasion he wished them all a lot of success in sport and presented gifts to all the players and to the representatives of the society. He expressed satisfaction that the young Canadian-Slovenes had shown the Slovene public that as well as being skilful at ice-hockey they also had a good command of the language of their parents.

1979: A REASONABLY SUCCESSFUL YEAR FOR TOURISM IN YUGOSLAVIA

Last year's plans for tourism in Yugoslavia were not completely realized. By the end of September 3 per cent fewer overnight stays by tourists had been recorded in Yugoslavia than during the same period in 1978. On the whole, however, 1979 can be considered a reasonably successful year for tourism in Yugoslavia, particularly if the difficulties which faced Yugoslav tourism in 1979 are taken into account. This is particularly true of, apart from the Energy Crisis, the April earthquake in the Montenegro Littoral, which was accompanied by unrealistic reporting in foreign newspapers. In 1980 Yugoslav tourist workers hope to greet the tourist season better prepared, with renewed and new buildings and with a new and contentually

richer offer of facilities. Special attention is to be paid to the propagating of Yugoslav tourism abroad.

»IMV« IN GREECE

Slovenia's big exporter, »IMV« of Novo mesto, has succeeded in making a breakthrough onto the market of our southern neighbours with its most popular product, the »Adria« holiday caravan. This year, for the sixth time, »IMV« took part in the International Fair at Thessalonika, and the Greeks were so enthusiastic about the Novo mesto caravans that they decided in favour of closer production cooperation with IMV. To this purpose the cooperative enterprise of »IMV Adria Caravan Hellas Ltd.« has been set up, with its head-office at Athens. In this way it will be much easier to sell their popular holiday caravans in Greece.

SLOVENE ENTERPRISES IN CARINTHIA

When Slovene working organizations try in one way or another to affirm themselves in Austrian Carinthia they meet a lot of opposition, particularly from the German nationalists. In spite of this, economic interests usually predominate over other interests. One can take, for example, the Elan factory of ski-ing equipment, which has been operating successfully for some time. Recently the Cellulose factory at Rebrca and Hotel Korotan beside Lake Vrbsko, part of the »Radenska« enterprise, have been working successfully, too. It looks as though Alpetour of Škofja Loka, an earlier participant in the Austrian border region, will be joining the latter enterprises in Austria Carinthia, as it intends to purchase the road-haulage enterprise of »Očko-špedicija« of Pliberk and to set up a mixed firm. With the construction of the »Road to Turkey« in Austria and the road tunnel under the Karavanke mountains good possibilities are opening up for the development of road haulage. Because of the mountain passes, such as Korensko sedlo, Ljubelj, and Jezersko, lorries mostly use the roads through Dravograd, Šentilj and Gornja Radgona. The present owner of the previously-mentioned firm does not have the capability for further development. »Alpetour« will strengthen its position on the other side of the border, as it will be taking over a 92 % share of the old firm. »Alpetour« has already obtained the agreement of the Bank of Austria for the purchase of the capital of »Očko-špedicija« and the increase of this capital.